

Univerza
v Ljubljani
Fakulteta
za gradbeništvo
in geodezijo

Jamova cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenija
<http://www3.fgg.uni-lj.si/>

DRUGG – Digitalni repozitorij UL FGG
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

V zbirki je izvorna različica izdajatelja.

Prosimo, da se pri navajanju sklicujete na bibliografske podatke, kot je navedeno:

University
of Ljubljana
Faculty of
*Civil and Geodetic
Engineering*

Jamova cesta 2
SI – 1000 Ljubljana, Slovenia
<http://www3.fgg.uni-lj.si/en/>

DRUGG – The Digital Repository
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

This is a publisher's version PDF file.

When citing, please refer to the publisher's bibliographic information as follows:

Demšar, A., Valenčič, G., Čivčič, J., Barič, T., Čadež, M., Škraban, T., Dolenc, A., Mihevc, J., Četralič, P., Saudi, L. 2012. Urbanistično-planerska delavnica Muta 2011/2012. Foški, M. (ur.). Muta, Občina: 84 str.

URBANISTIČNO-PLANERSKA
DELAVNICA **MUTA** 2011/2012

URBANISTIČNO-PLANERSKA DELAVNICA **MUTA** 2011/2012

Univerza *v Ljubljani*
Fakulteta *za arhitekturo*

Občina Muta

Univerza *v Ljubljani*
Fakulteta *za gradbeništvo in geodezijo*

Ljubljana, Muta, september 2012

Občina Muta

Čas sprememb

Na dobrih 38,8 km², kolikor meri površina naše Občine Muta, so prisotni različni interesi, na osnovi katerih se razvijajo raznoliki predlogi vizije razvoja občine kot enovite celote.

Urbano območje občine je bilo že v preteklosti izpostavljeno nenehnim spremembam. Življenjske in delovne potrebe prebivalstva, ki je v tem okolju živel, in nenehni razvoj občine so narekovali spremembe in prilagajanje prostora.

Za urbani razvoj kraja sta ključnega pomena uvedba mitninske postaje v 12. stoletju in razvoj kovaštva, ki se omenja že daljnega leta 1573. Pospešila sta poselitev in razvoj tega območja.

Sedanost prinaša različne potrebe in želje občanov. Zagotoviti optimalne pogoje za uresničevanje življenjskih ciljev in potreb občanov je osnova za lepšo in boljšo prihodnost občine. Kakovost bivanja je že zdavnaj postala ena od osnov sodobnega časa.

Prostor je dobrina, ki je omejena, saj ga ne moremo poljubno širiti ali krčiti, in je obenem tista dobrina, ki nas, občane, povezuje in združuje v skupnost.

Vsakršen najmanjši poseg v prostor zahteva preudaren razmislek in načrtovanje, saj se premalo zavedamo, da tako, kot mi oblikujemo okolje in prostor, tudi okolje in prostor oblikujeta nas.

Nove razsežnosti urbanega razvoja občine in zagotovitev kakovosti bivanja je mogoče doseči le s preudarnim razmislekom in razumnim načrtovanjem.

Iskanje vizij trajnega razvoja in oblikovanja trških jeder v občini Muta je naloga, ki zahteva kompleksen pristop.

Sodelovanje mladih študentov in strokovnjakov Fakultete za gradbeništvo in geodezijo, Fakultete za arhitekturo in Občine Muta v projektu Trška jedra je posebna priložnost.

Občina Muta je posebej ponosna, da je lahko dala priložnost mladim strokovnjakom, ki mislijo »globalno« in delujejo »lokalno«.

Nadaljnji razvoj naše občine bo tesno povezan s svežimi idejami in vizijami razvoja.

Vsem sodelujočim študentom, strokovnjakom in občanom se ob tej priložnosti v imenu Občine Muta in v svojem imenu iskreno zahvaljujem za vloženi trud.

Zagotovo prihaja čas! Čas sprememb!

Boris Kralj, župan Občine Muta

UVOD

Na Univerzi v Ljubljani – na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo in Fakulteti za arhitekturo – je sodelovanje študentov na arhitekturnih, urbanističnih in planerskih delavnicah že vsaj dve desetletji utečena praksa. Delavnice praviloma potekajo v sodelovanju z lokalnimi skupnostmi, včasih pa tudi z regionalnimi razvojnimi agencijami, turističnimi agencijami ali drugimi subjekti, ki v procesu urejanja prostora zastopajo javni interes. Tokrat se je za sodelovanje z Univerzo v Ljubljani odločila Občina Muta, ki je v svojem prostoru prepoznala vprašanja, povezana z razvojem trških jeder Zgornje Mute, Spodnje Mute in Gortine. Izpostavljala so se vprašanja urejanja/preurejanja trških jeder, izkoriščanja še prostih nezazidanih površin, funkcijske povezanosti med naselji in z ruralnim zaledjem, razmislek o prometnih ureditvah med naselji, predvsem med Zgornjo in Spodnjo Muto, in podobno.

Seveda v okviru študentske delavnice nismo mogli obravnavati z enako intenzivnostjo vseh vprašanj, ki bi jih naročnik, Občina Muta, kakor tudi mentorji fakultet želeli, nekaterih smo se le dotaknili, nekatere pa preučili in podrobneje predstavili tudi v tej publikaciji. Študentje Fakultete za gradbeništvo in geodezijo so se posvetili bolj sistemskim rešitvam prostorskega razvoja, prometnim zasnovam in pripravili iz-

hodišča za urejanje trških jeder, študentje Fakultete za arhitekturo pa so pripravili podrobnejše arhitekturne rešitve na izbranih mikrolokacijah.

V tej publikaciji so na kratko predstavljene rešitve, ki smo jih z delom na terenu in ob medsebojnem sodelovanju obeh fakultet in predstavnikov občine oblikovali v sedaj že preteklem študijskem letu 2011/12. Pred nami je publikacija, ki vsebuje celoten opus študentskih izdelkov in izbrane strokovne prispevke mentorjev in povabljenih, ki se iz različnih zornih kotov dotikajo aktualnih vsebin na Muti. Tiskana publikacija je dostopna tudi kot e-knjiga na spletnih straneh Občine Muta (<http://www.muta.si/>) in spletnih straneh obeh sodelujočih fakultet (<http://www3.fgg.uni-lj.si/>, <http://www.fa.uni-lj.si/>).

Ob koncu naj se zahvalimo Občini Muta, njenemu županu g. Borisu Kralju, podžupanu g. Miroslavu Vošnerju in strokovnim sodelavcem občine, da so nam zaupali in dali možnost, da svoje znanje in izkušnje prenesemo na mlajši rod bodočih strokovnjakov, ki so ob tej priložnosti bogatili svoje znanje in pridobivali izkušnje projektnega dela ter se ob veliki gostoljubnosti tridnevnega bivanja na Muti tudi prijetno družili.

Mentorji

Alenka Fikfak, Mojca Foški, Gašper Mrak, Alma Zavodnik Lamovšek

KAZALO

Predgovor župana

Uvod

1	RAZVOJNI IZZIVI V OBČINI MUTA V PRIHODNIH DESETLETJIH	8
1.1	Prostorsko razvojni izzivi Občine Muta	8
1.2	Alma Zavodnik Lamovšek, Matjaž Gorkič: Uporaba koncepta pametne rasti v razvoju trških naselij	10
1.3	Andrej Pogačnik: Nova priložnost za trška jedra	13
1.4	Alenka Fikfak: Urejanje prostora naselja – sodobna stanovanjska hiša	15
1.5	Mojca Foški: Celki in samotne kmetije v Občini Muta	20
1.6	Gašper Mrak: Alternativen turizem in trajnostni razvoj	23
2	PREDSTAVITEV DELAVNICE IN NJENIH REZULTATOV	26
	(Alenka Fikfak, Mojca Foški, Gašper Mrak, Alma Zavodnik Lamovšek)	
2.1	Izhodišča in cilji delavnice	26
2.2	Metoda dela	26
3	IDEJNE ZASNOVE TRGOV GORTINE IN MUTE	28
3.1	Koncept razvoja Gortina–Muta	28
3.1.1	Zasnova kolesarskih poti med Gortino in Muto	30
3.2	Urejanje naselja Gortina	32
3.2.1	Gortina – analiza stanja	32
3.2.2	Gortina – zasnova urejanja	34
3.3	Urejanje Zgornje in Spodnje Mute	36
3.3.1	Zgornja in Spodnja Muta – analiza stanja	36
3.3.2	Zgornja in Spodnja Muta – zasnova urejanja	39

4	USTVARJANJE SODOBNIH TRŠKIH JEDER V OBČINI MUTA	50
4.1	Analiza stanja v prostoru	51
	Morfološka analiza in analiza dejavnosti	
	Vizualna analiza	
	Analiza prometa	
	Analiza rekreacijskih površin	
	SWOT-analiza prostora	
4.2	Predstavitve koncepta prostorskega razvoja naselja Zgornja Muta s povezovanjem ključnih prostorskih točk v Spodnji Muti in Gortini	57
4.2.1	Mreženje poti kot sistem »prijazne« uporabe prostora	59
4.2.2	Sodobna individualna prostostoječa hiša	62
4.3	Ustvarjanje sodobnih trških prostorov – tri lokacije	66
4.3.1	Novo občinsko središče Občine Muta	66
4.3.2	Spominski park Zgornja Muta	70
4.3.3	Kulturno središče v Spodnji Muti	74
5	SKLEPNE UGOTOVITVE	78
6	STVARNO KAZALO	80

1 RAZVOJNI IZZIVI V OBČINI MUTA V PRIHODNIH DESETLETJIH

1.1 Prostorsko razvojni izzivi Občine Muta

Župan Občine Muta in občinska uprava

Urbanistični razvoj Občine Muta naj bi v prihodnosti zagotovil prepoznaven in privlačen prostor za bivanje ljudi, uresničevanje njihovih življenjskih vizij, gospodarskih in splošnih družbenih potreb.

Občina Muta leži v osrednji Dravski dolini na severovzhodnem delu Slovenije in je vpeta med reko Dravo in pokrajinsko enoto Kozjak. Na severu občina meji z Avstrijo, na vzhodu z Občino Radlje ob Dravi, na jugu z Občino Vuzenica in na zahodu z Občino Dravograd. Razdeljena je na dve geografski enoti, ki predstavljata dolino ob reki Dravi s terasami in ravninskim svetom ter hriboviti Kozjak.

Teritorij občine obsega osem katastrskih občin in šest statističnih naselij: Gortina, Mlake, Muta, Pernice, Sv. Primož nad Muto in Sv. Jernej nad Muto. Skupna površina Občine Muta je 39 km² in po velikosti občin zaseda 150. mesto. V zgodovini je bil pomen Mute kot obmejnega območja izjemen, saj je bila v 12. stoletju v okolici izliva reke Bistrice mitninska postaja, ki je s svojim imenom Maut dala ime kraju.

Upravno središče občine je trg Zgornja Muta, ki je gručasto naselje na dvignjenem delu naselbine ob glavni cesti Dravograd–Maribor. Starejši del naselja Muta – Spodnja Muta – se je razvil v nižini ob sotočju rek Bistrice in Drave. Poselitev se je prilagodila naravnim danostim, saj je bil nižinski svet Muškega polja za poselitev ugodnejši. V južnem delu občine, na ravnini Dravske terase (Muško polje), je strnjena pozidava, oblikovana v naselja (Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina) s še prepoznavnim robom naselja.

V severnem – hribovitem delu Kozjaka (zaselki Pernice, Sv. Jernej, Sv. Primož in Mlake) – pa so pozidana manjša naselja in posamezne razpršene poselitve z razpršeno gradnjo. Izkoriščene so najbolj ugo-

dne, položne in prisojne lege, kjer je bilo dovolj prostora za gradnjo in zasaditev okolice hiš, večinoma z vrtovi in sadnim drevjem. Okoli hiš so na manj strmih in prisojnih legah travniki in pašniki, osojna strma pobočja pa porašča gozd. Ena tretjina površin v občini je kmetijskih površin, polovico jih pokriva gozd.

Trajno načrtovan prostorski razvoj in urbanistični načrt je pogoj za ohranitev, predvsem pa izboljšavo in dvig kvalitete naravnega in ustvarjenega okolja na višjo raven. Možnost prostorskega razvoja občine izhaja iz kapacitet prostora, navezujoč se na naravne značilnosti, omejenost naravnih virov, ukrepov varovanja naravnih vrednosti, kulturne dediščine in obstoječega sistema poselitve.

Pogoji za spodbujanje razvojnih potencialov občine in njenih delov, sanacija urbanega prostora, oskrba prebivalstva, dobri življenjski pogoji bodočih generacij, dostopnost storitev, izboljšanje komunalne, prometne in energetske infrastrukture ter posledično zagotavljanje novih delovnih mest in priseljevanja bodo omogočeni le s prostorskim načrtovanjem Občine Muta.

Z ustvarjanjem čim bolj prepoznavnega reda v prostoru občine bo mogoče doseči skladen razvoj občine po načelih trajnostnega razvoja, v povezavi z gospodarskimi, družbenimi in okoljskimi razmerami. Vzdržni prostorski razvoj bo mogoče doseči z varstvenimi usmeritvami, zahtevami s področja varstva okolja, ohranjanja narave, varstva naravnih virov, varstva kulturne dediščine ter skladnih razvojnih in poselitvenih potreb.

Perspektivne so prostorsko usklajene in med seboj dopolnjujoče razmestitve različnih dejavnosti v prostoru, zagotavljanje možnosti za osnovno oskrbo prebivalstva s socialnega (izobraževanje, zdravstvo, otroško varstvo, skrb za ostarele), duhovnega (kultura, religija, informiranje), storitvenega (uprava, varnost, oskrba, storitve) in športnorekreativnega vidika.

Na področju razvoja poslovno-proizvodnih in drugih gospodarskih dejavnosti bo občina skrbela za uravnotežen in z gospodarsko javno infrastrukturo podprt koncept urejanja obeh, že opredeljenih poslovno-proizvodnih območij: industrijske cone Caravaning in obrtne cone Gortina, ki sta locirani ob obeh pomembnejših prometnicah skozi Muto.

Ureditev prostorskih možnosti za razvoj turizma na osnovi naravnih in kulturnih znamenitosti, ureditev omrežja športnorekreativskih dejavnosti, nastanitvenih zmogljivosti in povezav s turistično atraktivnimi območji v sosednjih občinah je pogoj za nadaljnji razvoj v tej rastoči gospodarski panogi. Velik potencial za razvoj turizma predstavljajo območje izliva reke Bistrice s turističnim objektom Mitnica v neposredni bližini znamenite rotunde sv. Janeza Krstnika, območje ekološke kapele v Bistriškem jarku ter center Mute z že umeščenim Kovaškoliarskim in gasilskim muzejem.

Razvoj naj bo usmerjen v zgoščevanje poselitve v nepozidanih območjih stavbnih zemljišč znotraj naselij (notranji razvoj območij), spodbujanje prenove in dopolnitve stavb v okviru obstoječih poselitvenih površin, širitev naselij z dopolnjevanjem in zaokroževanjem na njihovem robu, preprečevanje nadaljnje razpršene gradnje, razen v primerih, ko se več manjših skupin razpršene gradnje lahko zaokroži v večjo gručo ali se tam načrtuje nova poselitvena območja, z dobro načrtovano in zagotovljeno gospodarsko javno infrastrukturo.

Poselitvena območja občine se bodo razvijala v okviru obstoječih naselij, na robovih naselij in z zapolnitvijo neposeljenih površin, prenovo, revitalizacijo in ohranjanjem obstoječe stavbne strukture v naseljih.

Cilji Občine Muta z vidika urejanja prostora in varstva okolja so zdravo okolje z ohranjanjem ravnotežja med namensko rabo prostora in naravnim okoljem ter družbenogospodarskim razvojem občine kot celote.

Zagotovitev prostorskih možnosti za nadaljnjo urbanizacijo in posege v prostor je osnova za ohranitev razvojnega potenciala in prepoznavnosti prostora.

Celovita obravnava prostora in krajine z vidika prostorskega načrtovanja in določitve pogojev za posege v prostor je mogoča le s sistematskim pristopom in s pripravo in izdelavo občinskih aktov.

Postopki priprave prostorskih aktov so kompleksni. Vključenih je veliko udeležencev in dejavnikov, ki vplivajo na končni produkt.

Nujna je povezava oziroma vez med strokovnim urbanističnim delom in zahtevami in potrebami lokalnega okolja, ob upoštevanju javnega interesa.

Tako je Projekt ureditve trških jeder v Občini Muta v sodelovanju z Univerzo v Ljubljani – Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo in Fakulteto za arhitekturo – ključnega pomena pri nadaljevanju uresničitve vizije prostorske ureditve v Občini Muta.

Z načinom dela in postopki je bila vključena možnost sodelovanja lokalnega prebivalstva. Javne ankete, terensko delo, okrogla miza in predstavitev projekta so vir pomembnih podatkov za nadaljnje strokovno delo na tem področju.

Končni rezultati so plod neposrednega sodelovanja izvajalcev, javnosti in naročnika – Občine Muta – in so izdelani v zadovoljstvo vseh uporabnikov prostora.

Sveže zamisli in ideje tega projekta bodo v prihodnosti izhodišče za nova, nadaljnja razmišljanja pri oblikovanju posegov v prostor s preišljenim in smiselnim umeščanjem.

1.2 Uporaba koncepta pametne rasti v razvoju trških naselij

doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek, Matjaž Gorkič

ključne besede: koncept pametne rasti, trška jedra, sodelovanje skupnosti

Čeprav trška naselja izvirajo že iz srednjega veka, so v novejši zgodovini prevzela vlogo urbaniziranih središčnih naselij na podeželju. Kot v svojem prispevku v tej publikaciji ugotavlja že prof. Pogačnik, so trška naselja zaradi svoje vloge med podeželjem in mestu pogosto doživela negativno preobrazbo in so zaradi tega izgubila tudi svojo naselbinsko identiteto. Na drugi strani pa vendar še vedno obstajajo številna tovrstna naselja, ki so uspela razviti urbane funkcije in svojemu prebivalstvu uspešno služijo pri vsakodnevnem življenju. Med takšna trška jedra prištevamo tudi Muto, ki jo dejansko sestavljata dve, z naravno mejo ločeni naselji: Zgornja Muta in Spodnja Muta. Naselje kot celota je hkrati tudi občinsko središče.

Kljub prednostim, ki jih ima Muta, pa sta obe naselji precej nepovezani, prometno slabo organizirani in manj prijazni do pešcev in kolesarjev. V tem prispevku je zato urejanje tovrstnih naselij osvetljeno skozi koncept pametne rasti (angl. smart growth), ki daje prednost kompaktnim mestom pred razpršeno gradnjo in je v svojem bistvu trajnostno naravnano, torej hkrati prijazen do okolja in učinkovit do prebivalcev (Smart Growth ... development, 2009, SmartCode). Gre za koncept, v katerem se uveljavlja racionalna izkoriščenost zemljišč, zagotavlja boljše kakovost življenja, zmanjšuje uporaba avtomobilov, spodbuja pešačenje in kolesarjenje ter uveljavlja javni potniški promet, skrbno načrtuje raznolike stanovanjske enote, zelene površine ipd. (Duany, Speck, Lydon, 2010). V nadaljevanju je koncept pametne rasti predstavljen bolj podrobno, glede na posamezne vsebine in cilje, ki jih obravnava (medmrežje 1):

- ▶ možnost izbire stanovanj za različne socialne skupine,
- ▶ pešču naklonjene soseske,
- ▶ sodelovanje skupnosti, investitorjev in načrtovalcev,
- ▶ kakovostno načrtovanje privlačnih skupnosti,
- ▶ ustvarjanje predvidljivih, pravilnih in stroškovno učinkovitih razvojnih odločitev,
- ▶ mešana raba prostora,
- ▶ ohranjanje odprtih prostorov, kmetijskih zemljišč, naravne lepote,
- ▶ krepitev in prenova obstoječih naselij,
- ▶ izkoriščanje prednosti koncepta pametne rasti,

- ▶ izbira različnih transportnih sredstev.

Stanovanja za različne socialne skupine

Pogosto se pojem ustvarjanja novih stanovanjskih enot enači z novogradnjo. Koncept pametne rasti upošteva, da niso vse rešitve v gradnji novih objektov, temveč tudi v rekonstrukciji, dograditvi ali povezovanju že obstoječih. S ponudbo različnih stanovanjskih enot se praktično vsaka skupnost lahko približa različnim potrebam in željam prebivalcev različnih socialnih skupin (npr. družine z več otroki, mladi ali starejši pari, delavske družine).

Pešču naklonjene soseske

V okviru koncepta pametne rasti je ena izmed poglavitnih usmeritev zmanjšanje motornega prometa in preusmeritev njegovih uporabnikov na javna prevozna sredstva. Naselja, ki so po velikosti blizu merilu človeka, so tudi bolj privlačna za pešačenje. Ob zmanjšanju uporabe avtomobilov se poveča pešačenje in uporaba alternativnih prevoznih sredstev, kot sta kolo in javni prevoz. Ker površine za motorni promet tako postanejo prevelike, jih je z ustreznimi prostorskimi ureditvami mogoče izkoristiti za druge namene: ustvarijo se nova parkirna mesta, razširijo pločniki, uredijo linije za javni prevoz, kolesarske poti itd.

Sodelovanje skupnosti, investitorjev in načrtovalcev

Med načrtovalci in investitorji velja sodelovanje skupnosti kot zamudno, neprofesionalno in drago (Duany, Speck, Lydon, 2010). Vendar so prav rešitve in strategije lokalnih prebivalcev pogosto preproste in najprimernejše za naselje. Projekti, ki ne vključujejo občanov že v času načrtovanja prostorske ureditve, so kasneje med lokalnim prebivalstvom slabše sprejeti (Jerih, 2010). Če lokalni prebivalci sodelujejo pri načrtovanju, se ozaveščajo o bodočem programu in pri njem tudi dejavno sodelujejo (slika 1). Hkrati razvijajo občutek pripadnosti, kot bi oblikovali lasten vrt, vendar v okviru večjega območja, ki združuje številne in raznolike uporabnike.

Kakovostno načrtovanje privlačnih in prepoznavnih skupnosti

Načrtovanje s pametno rastjo pomeni ozirati se v zgodovino, v značilnosti lokalne arhitekture, kje in kakšni so zeleni prostori, kakšne

Slika 1: Sodelovanje skupnosti je ključnega pomena (vir: medmrežje 2)

storitve so na voljo prebivalcem. S pogledom v preteklost se lahko nadaljuje razvoj v sedanosti. Da se ustvari edinstvena skupnost, je treba upoštevati značilnosti lokalne arhitekture. Zelene površine je treba povezovati v mrežo. Prav tako je treba storitve, zaradi katerih je naselje že dobilo svoj pečat, razširiti in vpeljati nove, ki se lahko še dopolnjujejo. Medtem ko se spodbuja notranji razvoj, se razvija tudi zunanji videz in občutek celovitosti naselja. S tem se ustvari naselje, ki si ga je lahko zapomniti, saj je edinstven, dopolnjujoč in uporabniku prijazen. Tako se ustvari skupnost, ki ponuja tako prednosti urbanih kot ruralnih naselij.

Ustvarjalne, učinkovite in upravičene razvojne odločitve

Naselje, ki temelji na konceptu pametne rasti, sloni tudi na javno-zasebnem partnerstvu, ki na eni strani razbremeni javni sektor finančnih obveznosti (Vrhnjak, 2007). Vendar je treba na drugi strani poskrbeti tudi za koristi investitorjev, gradbenikov, bankirjev itd. Pri tem država lahko odigra zelo močno vlogo z investiranjem v infrastrukturo. Druga vrsta ukrepov, ki jih lahko izvaja država, so različni administrativni (npr. z zagotovitvijo ustreznega sodelovanja med vpletenimi akterji država lahko zagotovi nemoten potek pri pridobivanju ustreznih dovoljenj) in investicijski mehanizmi.

Mešana raba prostora

Koncept pametne rasti uvaja mešano rabo prostora kot enega izmed glavnih elementov za uspešno uresničevanje ciljev načrtovanja in urejanja prostora, tako da se lahko prostori in dejavnosti dopolnjujejo. Pločniki ne predstavljajo več samo prometne površine, saj se na njih lahko nahajajo tudi knjižnice, klopi za posedanje, gostinski lokali in druge dejavnosti. Ureditve zelenih površin povezujejo dejavnosti

in ljudi v urejeno in prepoznavno celoto. Javni prostori znova postanejo kraj, kjer se ljudje vsakodnevno srečujejo in uživajo. Zaradi neposredne bližine storitev, delovnih mest in bivalnih enot se razdalje, ki jih je treba prehoditi, občutno zmanjšajo, kar vpliva tudi na zmanjšanje potreb po uporabi osebnih avtomobilov. Za premagovanje daljših razdalj, npr. med različnimi naselji, pa je treba vzpostaviti oziroma okrepiti javni potniški promet.

Ohranjanje odprtih prostorov, kmetijskih zemljišč, naravne lepote

Zaradi uporabe koncepta pametne rasti je gradnja objektov zgoščena, zato je treba zagotoviti tudi površine za prostočasne dejavnosti. Te površine so lahko raznolike, kot so parki, biotopi, rekreacijske površine, v primeru manjših naselij pa tudi odprte kmetijske in gozdne površine.

Naravne površine imajo pomembne funkcije, saj npr. asfaltirane površine v primeru dežja ne omogočajo ponikovanja vode tako kot njivske, travnate in gozdne površine. Poleg tega zemljina skrbi tudi za pomembno filtrirno funkcijo, ki skrbi za čistost podtalne vode. V poletnih mesecih zelene površine izboljšajo lokalno mikroklimo, skrbijo za boljše prevetritev naselja in za uravnavanje temperatur. Poleg tega skrbijo za zdravje prebivalcev, saj se zmanjša onesnaženost zraka. Z urbanim oblikovanjem zelenih površin je mogoče zagotoviti tudi vizualno privlačnosti naselij (Zaletel, 2008).

Krepitev in prenova obstoječih naselij

Koncept pametne rasti se pogosto uporablja kot cilj prenove že ob-

Slika 2: Obnova starega objekta v Ljubljani (vir: medmrežje 3)

stoječih sosesk in naselij. V novih ureditvah obstoječih naselij je treba izkoristiti že obstoječo infrastrukturo in s tem zmanjšati investicijske stroške tako novogradnjam, kot rekonstrukcijam in adaptacijam (slika 2). S tako naravnano idejo se uveljavlja kompakten razvoj, ki razvija in ščiti nenadomestljive odprte prostore. Prav tako pred nesmotrno gradnjo varuje urbani rob.

Izkoriščanje prednosti koncepta pametne rasti

Koncept pametne rasti je usmerjen v racionalno rabo zemljišč, varstvo okolja in trajnostni prostorski razvoj mest. Izogiba se velikim asfaltiranim površinam, ki so namenjene za parkiranje, in raje gradi objekte za javno rabo, parke ipd. Tako se ohranijo večje zelene površine, ki prebivalcem omogočajo preživljanje prostega časa v neposredni bližini svojega doma.

Izbira različnih prevoznih sredstev

V tujih državah se poslužujejo zanimivih konceptov večmodalnih prevozov, kar pomeni prevoz potnika z različnimi sredstvi. Posamezne rešitve omogočajo vožnjo s kolesom do železniške ali avtobusne postaje, kjer se pot nadaljuje z vlakom ali avtobusom. Pri tem potnik lahko vzame kolo s seboj brezplačno. Kasneje se izkrca na zelenem cilju in zopet nadaljuje pot s kolesom. Obstajajo tudi načini izmenjave osebnih avtomobilov in koles. Tako imajo po mestu postavljena parkirišča za kolesa in avtomobile, ki si jih lahko sposodi vsak uporabnik mreže, ne da bi si ta lastil avtomobil oziroma kolo. Poleg raznolike ponudbe je torej pomembna tudi povezanost prometnih sredstev.

Zaključek

V okviru študentske urbanistično-planerske delavnice Muta 2011/12 smo predstavljeni koncept pametne rasti uporabili na konkretnem primeru prenove trških jeter Zgornje Mute, Spodnje Mute in Gortine. Predvsem v Zgornji in Spodnji Muti smo želeli poudariti zeleno os, ki kljub višinski razliki lahko povezuje središči obeh naselij. Ne le vizualno, temveč predvsem praktično, s peš in kolesarskimi povezavami, novimi parkovnimi ureditvami in šolskimi potmi smo želeli obe naselji tudi fizično in funkcionalni povezati v celoto. Za boljše delovanje smo dodali tudi različne dejavnosti, ki bodo pripomogle k razvoju Zgornje kot Spodnje Mute in prebivalcem omogočile, da se bodo lažje in pogosteje srečevali ter povezovali med seboj.

Literatura in viri

- Duany, A., Speck, J., Lydon, M. (2010). Smart Growth Manual. Združene države Amerike, McGraw-Hill Companies, Inc.
- Jeriha, U. (2010). Med državo in občino: Vrednotenje državnih prometnih posegov s stališča lokalne koristnosti. Ljubljana, Inštitut za politike prostora: 22.
- Jonathan Rose Companies, Wallace Roberts and Todd. Smart Growth, Guidelines for sustainable design

and development. 2009. United States Environmental Protection Agency, Capitol Region Council of Governments. Office of Policy, Economics and Innovation. http://crog.org/publications/CommDevDocs/Sustainable%20Communities/EPA_SG_Guidelines_Finalism.pdf (10. 11. 2010).

- Medmrežje 1. Smarth Growth Principles. <http://www.smartgrowth.org/about/default.asp> (6. 10. 2010).
- Medmrežje 2. Sodelovanje skupnosti je ključnega pomena. <http://www.urbanroots.org/site/wp-content/uploads/2010/01/Seed-Saving-Workshop1.jpg> (25. 2. 2011).
- Medmrežje 3. Obnova starega objekta v Ljubljani, <http://www.shrani.si/ff/1R/VZ/YEQsPr7/1/dsc02442.jpg> (25. 2. 2011).
- SmartCode: Version 9.2. The Town Paper: 7 <http://www.transect.org/docs/3000-BookletSC-pdf.zip> (11. 11. 2010).
- Vrhnjak, B. (2007). Javno-zasebno partnerstvo v teoriji. Zdravniški vestnik, 76: 481–6.
- Zaletel, S. (2008). Večnamenskost kot smernica za urejanje prostora: Primer krajinska zasnova Sostro. Diplomsko naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo: 13–14 f. http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/dn_zaletel_sabrina.pdf (3. 11. 2010).

1.3 Nova priložnost za trška naselja

prof. dr. Andrej Pogačnik

Ključne besede: trg, Slovenija, urbana prenova

Trška naselja izvirajo iz srednjega veka kot trgovska, upravna in uslužnostna središča za širši podeželski prostor. Trg (nemško Markt) je bolj značilen za srednjeevropski, zlasti germanski prostor. V Sredozemlju, torej tudi na našem Primorskem, se je naselbinski sistem razvijal drugače in trška naselja težje prepoznamo. Celo za Vipavski križ pravimo, da je bil mesto, Kozina, Pivka ali Ilirska Bistrica pa so bolj obcestne aglomeracije kot pa starodavni trgi.

Meja med velikimi, središčnimi vasi in trgi je precej zabrisana. Številne centralne vasi so sčasoma postale trgi, podobno pa so nekateri trgi dobili mestne pravice – na primer Višnja Gora in Krško.

Na rang lestvici naselij so bili trgi med vasi in mesti. Ker trgi niso imeli mestnih pravic, torej tudi ne obzidij, so razvili longitudinalno tlorisno morfologijo in se funkcionalno usmerili zlasti na oskrbo prebivalstva. Na ta način so nastale specifično trške socialne skupnosti s profilom polmestnosti in polvaškosti. »Trško gospodo« so sestavljali župnik, učitelj, »dacar«, orožnik, »ranocelnik«, nekateri premožnejši trgovci, gostilničarji in večji prevozniki.

Trgi so razvili izrazit linearen tloris ob glavni cesti z razširjenim cestnim trgov. Na slednjem so hiše sklenjene, z daljšo stranico ob trgu, in tvorijo jasno zamejen, razpoznaven, identitetno značilen javni prostor. Za nizom hiš so bili obsežni vrtovi in sadovnjaki, saj prostorskih omejitev ni bilo. Še danes je obilica zelenih površin izrazita kakovost trških naselij. Dlje od osrednjega prostora so se ob cesti nizale nekmečke hiše ali polkmetije, saj so se že takrat številni ukvarjali z drugimi dejavnostmi, vpetimi v trško gospodarstvo, kot so »furmanstvo«, razne obrti in priložnostna dela.

Nekatera trška naselja sredi rodovitnih kmetijskih površin so bila zelo velika – recimo Žalec, Murska Sobota, Šentjur pri Celju, druga majhna, kot so Semič, Rogatec ali Mokronog. Poznamo trge, ki so nastali zlasti zaradi prevoznitva ob neki pomembni cesti oziroma pred vstopom ceste v sotesko ali pred vzponom na sedlo. Med večjimi so Krško, Tržič, Postojna, Slovenske Konjice, Dravograd, med manjšimi Litija, Vojnik, Stari trg pri Ložu. Spet druga so se razvila v podporo gradu, samostanu, dvorcu – če tam ni bilo pogojev za razvoj mesta. Mednje lahko prištevamo Vipavo, Žužemberk, Podsredo, Stično ali Gornji Grad – slednjega kot poletno rezidenco škofov. So pa tudi predindustrijska, neagrarna naselja, ki so dosegala rang trgov. Ta niso imela izrazito trgovske funkcije, pač pa funk-

cije oskrbe zaposlenih v fužinarstvu, kovaštvu, tkalstvu. V Sloveniji lahko k takšnim »trgom« prištevamo Kropo, Železnike, stare Jesenice, verjetno tudi Muto. Nekatera naselja prvotno sicer niso bila trška, so pa kasneje razvila te funkcije zaradi pomena lege ob železnici – recimo Divača, Pivka in Ilirska Bistrica. Spet druga dolgujejo svoj razvoj – v rangu trgov – začetkom turizma, kot na primer Rogaška Slatina in Bled.

V Evropi srečujemo še druge trške tipe, ki so vezani na pomorstvo ali ribolov (pa niso obmorska mesta), na solinarstvo, obrambo (npr. zapore alpskih dolin pred vstopom k prelazu, t. i. »klavstre«), romanja, zdravljene in podobno.

Prav zaradi svoje vloge med podeželjem in mesti so trška naselja doživela največjo preobrazbo, večinoma v negativnem smislu. Izguba naselbinske identitete je bila prav pri naseljih trškega tipa v Sloveniji največja.

Na podeželju in v večji oddaljenosti od mest so trgi razvili urbane funkcije in postali neke vrste nadomestek mestom. Danes so skoraj brez izjeme občinska središča, nekatera imajo celo medobčinski pomen. Omenimo Ljutomer, Žalec, Tržič ali Postojno. Slednja je pridobila celo subregionalni pomen.

Trško naselje danes obdaja pas urbane poselitve, večinoma enodružinskih hiš. Ker pa so v mnogih trških naseljih postavili tudi »politične« tovarne oziroma oddelke večjih tovarn, srečamo ob starem jedru tudi nekaj »delavskih« blokov – ki močno štrlijo iz naselbinske silhuete. Staro središče je tako ostalo kot nekakšen osamljen otok sredi novejšje urbanizacije. Ker so se zgradbe, kot so avtobusna postaja, nova šola, pošta, zdravstveni dom, (super)market, locirale zunaj starega jedra, na rob naselja, je prvotni trški prostor začel propadati – s praznimi lokali, slabo vzdrževanimi pročelji, s stanovanji socialno šibkih in ostarelih. Ker je v razliko od mest populacijsko zaledje trgov bistveno manjše, je prenova oziroma revitalizacija v širšem smislu še toliko težja. Poskusi v tej smeri so včasih bolj oblikovalske narave in se trško jedro spreminja v sicer atraktivno kuliso, a brez prave vsebine. Znan primer te vrste je Ljutomer. Tam, kjer prenavo starega jedra narekuje tudi turizem (vsaj tranzitni ali izletniški), je prenova uspešnejša – recimo v Tržiču in Tolminu.

Trška naselja v vplivnem območju večjih mest pa so postala jedra, okoli katerih se je razvila suburbanizacija. Populacijsko so se bistveno povečala, vendar niso uspela razviti opaznejše krajevne identitete. So zgolj

brezoblična suburbana koncentracija, znotraj katere komaj razpoznamo prvotne značilnosti trga. V to skupino bi lahko prištevali Domžale ali Grosuplje – čeprav historično nista izrazito trški naselji.

Zelo negativen razvoj trških naselij predstavljajo »trakovi« sodobne urbanizacije ob cesti, ki se vlečejo daleč iz jedra v krajino. Tam srečujemo razne avtosalone, picerije, bifeje, prevozništa, obrtne delavnice, vse skupaj pomešano z enodružinskimi hišami, kakšno še preostalo kmetijo, reklamami. Gre za izrazito izgubljanje kulturne krajine ob vstopu v naselje (ali iz njega) in za »amerikanizacijo« našega okolja. Naštete dejavnosti so namreč izrazito vezane na avtomobilski dostop in parkirišče pred stavbo, torej za »drive-in« urbanizacijo.

Kljub številnim negativnim procesom, značilnim za naselja trškega tipa, pa poudarjamo izzive, prednosti in priložnosti, ki jih ta naselja v pogojih sodobne urbanizacije imajo. V naslednjih podpoglavjih se zadržimo pri nekaterih bistvenih.

Funkcije in socialna kohezivnost

Trgi so razvili funkcije, ki so značilne za teorijo mestne stanovanjske soseske iz časa moderne. To so funkcije osnovnih vsakodnevnih potreb, ki naj bodo dosegljive v peš razdalji ali vsaj s kolesom: osnovna šola, vrtec, zdravstveni dom ali vsaj ambulanta, dom starejših občanov, prostori za mlade, dvorana za druženje na ravni krajevne skupnosti, trgovina, prostori socialnega skrbstva, gostinski obrat, športno igrišče, gasilski dom, pošta, cerkev in – ne nazadnje – postaja javnega prometa. Te nujno potrebne vsakodnevne funkcije so tudi pogoj za naselje kratkih razdalj in za krepitev pripadnosti socialni skupnosti.

S tem pa nikakor ne mislimo obujati zgrešene ideje o soseski, ki je znotraj mest iskala neko idealno »vaško« skupnost. Tudi današnja trška naselja so vpeta v širšo urbano mrežo in prebivalci dnevno migrirajo v zaposlitvena središča, mladina v srednje in visoke šole, tedensko pa v nakupovalne centre, v športnorekreativna območja, v središča kulturne ponudbe, po potrebi pa tudi v bolnišnice, v denarne, upravne, sodne institucije in podobno. Trška naselja so torej – poleg drugih oblik novih naselij – osnovne organizacijske enote naselitve v sodobnem urbanoruralnem kontinuumu.

Značilni sejmi, do katerih so imeli trgi pravico še iz srednjega veka, so danes izraziti krajevni identifikator in vzpodbujajo socialno vključenost prebivalcev. Podobno velja za tržnice – na prostem ali pokrite – s prodajo regionalno značilnih živil ali obrtnih izdelkov. Tudi dejavnosti turističnih društev so nadaljnji izraziti povezovalni element »trške« skupnosti.

V današnjih pogojih bi bilo neprimerno poudarjati vlogo trških naselij kot zaposlitvenih središč. Sodobni trg dela narekuje migracije zaposlenih na ravni regij, zlasti v mesta, v velike gospodarske cone in v druga zaposlitvena središča, kot so turistični in zdraviliški kraji. Dejstvo pa je, da imajo danes tudi trška naselja svojo manjšo gospodarsko cono in še

vrsto drugih proizvodenj. S propadom velikih industrij lahko razvijejo številna mala podjetja na lokacijah propadlih tovarn, gradbenih podjetij ali opuščenih vojašnic. Trška naselja so, skratka, tudi ponudnik delovnih mest in pomemben dejavnik v mikroekonomiji, ki se opira na lokalne vire, znanja in delovne tradicije.

Prometna preureditev

Naraščajoči tranzitni motorni promet je močno devastiral trška naselja, vzel jim je dušo in jih »razpolovil« na dve strani ceste. Še danes ta pojav zasledimo v Dravogradu, Radljah ob Dravi, Šmarjah pri Jelšah, Mirni, v Vipavi in še kje. V večini primerov pa se je tranzit preselil na avtoceste ali magistralne ceste. Cestni trgi, razbremenjeni tranzita, kar kličejo k preureditvi v prostore zelo upočasnjenega prometa (cone 20 km/h ali manj) ali celo v območja za pešce. Trgi so idealni za kolesarski promet in prometno povezovalne točke, zbirna mesta za vozače (delavce, šolarje), ki naj se iz trgov vozijo v mesta z javnim prevozom. Zato je treba urediti sodobno avtobusno ali železniško postajo, parkirišče in kolesarnico.

Trajnostna, ekološka naselja

Velikost in kompaktnost trških naselij omogočata racionalno in trajnostno komunalno ureditev, zlasti pa daljinsko ogrevanje ali omrežje plinovodov. Obilica gozdov v okolici naj oskrbuje naselje s predelanimi lesnimi odpadki za ogrevanje. Posebnost trških naselij so lahko njihove usmeritve k obnovljivim virom, k »lastni« elektriki iz sončnih, vetrnih elektrarn ali iz lokalnih malih vodnih elektrarn. Trgi imajo praviloma svoj lasten vodovodni sistem, varujejo naj zanesljive krajevne vire pitne vode, v vododeficitarnih območjih tudi sisteme lovljenja deževnice in uporabe prečiščene vode iz čistilnih naprav.

Oblikovna identiteta

Prekinitev nadaljnega širjenja urbanizacije ob cestah je nujen imperativ. Na ta način ohranjamo še preostale vedute na odprto krajino, preprečujemo zlivanje sosednjih naselij, pa tudi neracionalno podaljševanje komunalnih vodov in prometne dostopnosti. Trško naselje bomo širili v globino, torej prečno na glavno smer, po možnosti v gozd.

V trških naseljih zaman iščemo velike arhitektonske spomenike, katedrale ali stolpnice. Njihov čar je v majhnem, humanem merilu. Specifičnost, drugačnost – njihov *genius loci* – pa je lega v naravni pokrajini – v kotlini, dolini, ob reki, na sedlu, pod gorami – česar urbani razvoj ne sme zabrisati. Pripadnost kraju bomo krepili s prenovo zgodovinsko pomembnih trških zgradb, cerkve, stare »komande«, dvorca, stare pošte ali gostilne, mostu, križevega pota k bližnji cerkvi, za naselje pomembnega izvira, studenca. A tudi če vsega tega ni, se v skromnem arhitektonskem sestavu in na videz običajni podeželski krajini skriva potencial za oblikovno obogatitev. In to je naloga »tržanov« ob pomoči urbanistične stroke!

1.4 Urejanje prostora naselja – sodobna stanovanjska hiša

doc. dr. Alenka Fikfak

ključne besede: podeželje, naselje, hiša, kultura bivanja, koroška hiša, lesena gradnja

V začetku 20. stoletja se je začela gradnja »standardnih« stanovanj, tudi kot posledica novih človekovih zahtev, kar pa je hkrati onemogočilo razvoj individualnosti in identitete posameznika. Po drugi svetovni vojni je bila stanovanjska problematika usmerjena predvsem v reševanje najnujnejših bivalnih potreb. Z razvojem industrije (po letu 1955) in z izboljšanjem življenjskega standarda so se pojavili novi koncepti naselij in bivalnih enot, ki so sloneli na iskanju »humanejših« modelov bivanja. V tem obdobju so se razvile oblike »standardnih« blokovnih stanovanj, kar je bilo v Sloveniji povezano z družbenopolitično usmeritvijo. Na podeželju so se po letu 1970 začeli graditi tipski stanovanjski objekti, ki so bili namenjeni kmečkim in nekmečkim družinam. Zaradi neugodnih tlorisnih zasnov, ki niso ustrezale načinu bivanja nemestnih družin, kot tudi zaradi pomanjkanja individualnosti so ti objekti doživeli številne samograditeljske¹ preobrazbe. Na začetku 21. stoletja se še vedno sprašujemo, kakšna naj bi bila sodobna izvenmestna arhitektura, ki bi ustrezala »humanosti bivanja z vključevanjem identitete določenega okolja in duhovno simbolnih vrednot za novo kulturo bivanja«. Kakšna naj bi bila torej ta hiša, ki še vedno predstavlja cilj in model bivanja vsake slovenske družine: vztrajanje na tradicionalni arhitekturi ali nova arhitektura, kateri naj bi bil predpogoj poznavanje tradicionalne? In spet znova se vprašamo k tradicionalni arhitekturi, ki »preverjeno« nudi kvalitetne estetske in prostorske oblike, hkrati pa lahko odgovarja sodobnemu načinu bivanja. Temu pa ne odgovarjajo tako imenovane »enodružinske tipske hiše«², ki ne upoštevajo niti prostorskih niti likovnoestetskih principov, čeprav z notranjim prostorskim standardom, tehnično opremljenostjo in navidezno neodvisnostjo v sosedstvu predstavljajo večinski model v novogradnjah v Sloveniji. Med tema dvema skrajnostma, ki sestavljata podobo sodobne hiše, se pojavlja vse več primerov gradnje, ki sledi usmeritvam iz predpisov »kako to uzakoniti«, ne pa kako to kvalitetno prostorsko in bivalno zgraditi.

¹ Elementarna želja po domu na lastni zemlji in sočasno dejstvo, da je bila gradnja lastne hiše pogosto realnejša možnost za rešitev stanovanjskega problema kot nakup dragega, realno nedosegljivega in večkrat enoplastno funkcionalnega stanovanja, sta silila prevladati, da so se odločili za samogradnjo. Z dopuščenjem, da so se ohranjali polkmetje, smo dopuščali pravico do gradnje hiše na lastnem zemljišču (niti ne več v bližini kmetije staršev) (Sendi in sod., 2000: 17).

² Večina ljudi je zadovoljila stanovanjske potrebe na svoj način: z gradnjo lastne, prostostoječe enodružinske hiše. Ta hiša, ki jo v Sloveniji popularno imenujemo »transformator«, je rezultat številnih vplivov. Na eni strani išče vzor v tipu primestne enodružinske vile, z balkoni, stopnišči, ograjami itd., na drugi strani pa temelji na uporabi enostavne, vsakomur obvladljive tehnologije gradnje, ki omogoča gradnjo v lastni režiji. Skozi leta se je ta tip objekta razpasel po vsej Sloveniji, ne oziraje se na regionalno tipiko posameznih območij (Gabrijelčič, 1995).

Poselitev v izvenmestnih naseljih

Današnja, navidezno »kaotična« podoba poselitve v slovenskem primestnem in podeželskem prostoru je odraz dogajanj v družbi, razmer in sprememb, ki so se odvijale v povojnem obdobju zadnjih petdesetih let v Sloveniji. Ta je bila pod vplivom zveze z Jugoslavijo, v kateri je vladal socialistični režim. Nenaklonjenost politike do individualne gradnje³ je tudi eden od vzrokov, da se pri nas niso razvile številne organizirane, planirane oblike stanovanjskega združništva. Hkrati bi to bil pogoj za doseganje kvalitete na ravni oblikovanja organiziranih poselitvenih vzorcev. V Sloveniji je zelo malo primerov kvalitetne planirane enodružinske gradnje v ruralnem prostoru (primer novi del naselja Kotlje ipd.).

Večji del enodružinskih hiš, ki so bile zgrajene po letu 1970, še danes vrednotimo kot »moteče, nekvalitetne, prevelike, v obliki transformatorjev ...«. Tovrstne objekte so na podeželju gradili ne glede na funkcionalne potrebe uporabnikov, za kmeta, delavca, obrtnika itd. Pogosto niso več vezane na gospodarska poslopja, dvorišča v pravem pomenu besede ni več. Hkrati se pojavljajo dodana spremljajoča poslopja, kot so garaže, drvarnice, delavnice, nadstreški itd.

Slika 1: »Moja hiša je kot vrtnica na dlani. Zato jo hočem posebno, drugačno, zanimivo, neponovljivo in prepoznavno« (vir: <http://lesena-hisa.net>, na dan 10. 7. 2012). Vendar ob tem pozabljamo, da vsa ta »drugačnost« ustvarja naš skupen prostor, naše naselje, našo podobo občine, krajine ...

³ Združena gradnja, bloki, so še bolj spodbujali zapiranje posameznika v svoj svet in vplivali na njegovo željo po »lastni hiši v naravi«. Najprej se je pojavila kot nujnost bivanja, edina rešitev v stanovanjski stiski, in šele v zadnjih desetih letih kot način socialnega življenja.

Ti objekti predstavljajo danes skoraj večinski del naše slovenske poselitve in jih moramo sprejemati kot del kulturne krajine, čeprav v veliki meri ne prispevajo k ohranjanju identitete (ustvarjajo pa drugačno identiteto, ki ni povsem povezana s tradicijo) posameznih območij. Z uniformnostjo vzorca pa je model te hiše posamezniku odvzel njegovo lastno identiteto (»to je pa moja hiša«), katero zaman išče z lepljenjem »kičastih« priveskov in njemu tujih elementov (slika 1).

»Prosto stoječa hiša je torej tip hiše, ki daje projektantu in stanovalcu relativno največjo individualno svobodo. Toda ta svoboda ni tako neomejena, kot se zdi na prvi pogled. Enako svobodo uživa tudi sosed; tudi on si lahko okna namesti na vseh štirih fasadah, zunanja mesta tam, kjer mu je najbolj všeč. Ko pa takšna svoboda vodi do tega, da je iz ene kuhinje možen pogled v sosedovo spalnico, iz enega jedilnega kota v sosedovo dnevno sobo, in ko na terasi ni mogoče spregovoriti besede, ki je ne bi slišal tudi sosed na svoji terasi, se te relativne prednosti kaj lahko spremenijo v absolutne slabosti. ... Tem pomanjkljivostim pa se na majhnih, predvsem ozkih parcelah, s hišo, oddaljeno 4 m od sosedove meje, to je 8-metrsko razdaljo med nezaščitenimi okni, običajno ni mogoče izogniti (npr. atrijska hiša, verižna hiša itd.)« (Ivanšek, 1988: 99).

Skupna splošna značilnost enodružinskih tipskih hiš je, da sta njhova oblika in podoba enaki povsod v Sloveniji, ne glede na značilnosti prostora, v katerega je objekt umeščen. Kontinuiteta gradnje se je porušila s posploševanjem in poenotenjem stavbnega tipa – izgubljati se je začela identiteta in z njo lokalna pripadnost (Fikfak, 2008). Dejavniki, ki so nekoč vplivali na oblikovanje posebnosti in edinstvenosti lokacije (npr. podnebje, lokalno gradivo, tradicija ...), so postali nepomembni zaradi univerzalne cenenosti in dostopnosti materialov ter novih tehnologij. S tem se izgublja raznolikost prostorov, ki ni več nujnost oz. predpogoj gradnje objekta. Kar je bilo nekoč del tradicije, postaja danes vse bolj zgolj estetska vrednota.

Urejanje prostora naselja s stanovanjskimi objekti

Nova in stara zazidava (revitalizacija, novi tipi gradnje, nova bivalna struktura in kultura, nova tehnologija ...) bo v prostoru izoblikovala zaokrožene in prepoznavne morfološke enote z izrazito plastovitostjo odnosov med privatnimi, javnimi in poljavnimi površinami. Te vrste načelnih ugotovitev, ki naj bi vplivale na kvalitetnejšo gradnjo v izvenmestnem prostoru, je veliko. Pri tem bo postalo glavno merilo odnos med urbanizmom in arhitekturo: med lokacijo, ureditvijo in objektom oziroma elementi objekta v odnosu do širše lokacije, s katerimi se bodo vzpostavili kriteriji gradnje v smislu »dojemanja, imaginacije v prostoru«. Pomembnejše je od izključno estetskega pristopa, kaj nam posamezni element nudi in kakšna je njegova vloga v odnosu do celote in obratno (po vsebini, funkciji, namenu).

Določitev območij raznolikih posegov

Odnos med tradicijo in novim se nenehno spreminja, tradicija postaja

vedno bolj upoštevan element obstoječega v prostoru, ne samo davna preteklost. Predhodni modeli in obstoječa struktura v prostoru so samo izhodiščna osnova, ki služi za nadgradnjo IN razumevanje procesov v razvoju prostora za določitev novega posega. V tem smislu se tipologija stanovanjske gradnje spreminja hkrati s spreminjanjem bivalnega vzorca na nivoju strukture posameznega naselja ali objekta v prostoru (prepletanje in razumevanje, dojemanje prostora s stališča urbanizma), torej glede na štiri prostorske vzorce:

- ▶ staro vaško jedro,
- ▶ obstoječa, nestrnjena struktura naselja,
- ▶ zunanji prostor – območja razpršene gradnje,
- ▶ periferija – vzorec med mestom in podeželjem.

Za posamezna območja bo treba oblikovati kriterije na nivoju arhitekture in arhitekturnih členov (ti so glede na obstoječi stavbni fond popolnoma različni), ki bi vsem vpletenim v proces gradnje stanovanjskega objekta služili kot izhodišče in ne kot predpis »gabaritov, proporcev, stavbne mase, strešnih naklonov, materialov ...«.

Razvojne težnje

Veliko strokovnjakov s področja urejanja izvenmestnega prostora in naselij se je že v preteklosti ukvarjalo z vprašanjem vizije prihodnosti. Naj zapišemo samo nekaj načelnih ugotovitev, ki jih je prof. Brezar v raziskovanju pomena stanovanjske gradnje zapisal že desetletje nazaj. Prihodnji proces izgradnje stanovanjskega fonda naj bi šel v tri smeri (Brezar, 2002: 82–85):

- ▶ v smer doseganja višjega nivoja bivalnega udobja, višje gostote naseljenosti (rabe zemljišča) z oblikovanjem dvostanovanjskih oziroma dvogeneracijskih objektov;
- ▶ v smer dozidav za ustvarjanje višjih urbanih kvalitet, kompaktnih stavbnih aglomeracij z mešanim programom;
- ▶ v smer okolju prijazne, ekološko in energetske orientirane rasti stanovanjskih enot z dodatki prehodnih, polzaprtih prostorov okrog hiše.

Oblikovanje novih bivalnih vzorcev naj bi sledilo razvoju številnih kvalitetnih dosežkov s področja tehnologije in razvoja materialov. Predvsem pa pomeni odprto komunikacijo za privatno in javno doživljanje, za specifične naselbinske danosti, spremembe v prostoru okoli hiše, pred njo, v smeri ulice itd., nove tehnologije materialov, racionalne rabe energije, izkoriščanja naravnih energetskih virov in številnih drugih dejavnikov, ki ustrezajo sodobnim trendom in razvoju, predvsem pa načinu bivanja. Glavne pridobitve tako so:

- ▶ nova možnost za vzpostavitev samozadostne ekonomije v ruralnem prostoru in potrebne povezave s širšim družbenim sistemom se kažejo v oskrbi s hrano, vodo in energijo iz lastnih virov;

- ▶ zmanjšanje potreb po tehničnih posegih v naravo, infrastrukturo in socialno komunikacijo s ponovnim uvajanjem lokalnih materialov in z reciklažo surovin;
- ▶ zmanjšanje količin škodljivih snovi v zraku, vodi in tleh, kar je posledica sistemov reciklaže in izboljšane ekologije industrije; povečanje izmenjave organskih odpadkov in odpadkov za reciklažo; upoštevanje virov pitne in odpadne vode ter deževnice (za sanitarno vodo, prečiščevanje odplak itd.);
- ▶ gospodarna raba prostora glede na trenutne, perspektivne in trajne potrebe (cena potencialnega stavbnega zemljišča) ter zmožnosti prostora (kot produkt konteksta);
- ▶ povečanje delovnih mest (kot tradicionalna obrt, kmečki turizem, rekreativni turizem itd.) in vnos novih dejavnosti v dislociranih, oddaljenih območjih (kot delo na domu);
- ▶ preoblikovanje toka fizičnih in virtualnih informacij v dvosmerni sistem mesto–vas itd.

Vedno znova iščemo pravila in merila, ki bi vplivala na izboljšanje bivalne vrednosti (v objektih in zunaj njih; usmeriti pozornost na oblikovanje hierarhije javno–privatno z vsemi možnimi elementi, ki dopuščajo bivanje na prostem v vseh podnebno ugodnih razmerah) in kvalitete naselbinskega prostora – socialnega življenja. Zunanji prostor na podeželju ponuja za preživljanje prostega časa prav tiste kvalitete, zaradi katerih se prebivalci urbanega okolja velikokrat odločajo za bivanje na podeželju: naravna rekreacija z dopolnilnim kmetovanjem, vrtnarjenje, urejanje zunanjega prostora stanovanjskega objekta itd. – možnost uveljavljanja svoje volje in želje po izrabi prostega časa.

V tem smislu je pomembneje, da se zavedamo, s katerimi načini posegov se srečujemo, kam so ti prostorsko umeščeni, predvsem pa, kaj nam nudi že izgrajeni prostor kot informacija o naselbinski kulturi.

Koroška hiša

Elementi, ki ustvarjajo regionalno identiteto hiš in bi jih bilo treba upoštevati tudi pri novogradnjah, so naslednji: tlorisno razmerje, volumensko razmerje, naklon strehe in posamezni dekorativni stavbni členi, ki pomenijo regionalno posebnost (npr. les kot gradbeni material na Koroškem, okenski okvirji in šivani robovi na Štajerskem) (Drozg, 2002).

Na tem mestu na kratko povzemam rezultate raziskave o sodobni koroški hiši in podane smernice za načrtovalce sodobne stanovanjske gradnje (<http://www.koroska-hisa.si/uvod>, na dan 20. 7. 2012 in Deu, slika 2).

Ob tem so bili raziskovalci mnenja, da so cilji, h katerim naj bo gradnja hiše v tej regiji v prihodnje usmerjena:

1. ustvarjati kakovostno kulturno krajino z ustreznim prostorskim usmerjanjem gradnje, ki naj bo skladna z identiteto krajine. Gradnja naj bo prilagojena konfiguraciji terena in naj ne povzroča vizualnih motenj v prostoru;

2. oblikovati kakovostno bivalno arhitekturo z oblikovanjem stavb, ki naj ne povzročajo izstopajočih novogradenj po tujih in industrijskih vzorih, temveč nadaljuje dosežen (trajnostni) razvoj in oblikuje hišo, ki pripada svojemu (koroškemu) prostoru;

3. uskladiti razvoj gradnje in bivanja z razvojem možnosti sodobnega oblikovanja, ki omogoča kakovostno bivanje. Gradnja naj izhaja iz identitetnih oblik in naravnih gradiv ter naj ne povzroča motnje v odnosu med novim in starim.

Slika 2: Katalog koroških hiš (vir: http://www.lasddd.si/identiteta_koroskih_his, na dan 20. 07. 2011; Deu, 2011)

Raziskava v okviru projekta Identiteta hiš na Koroškem je bila izvedena tudi z namenom ozaveščanja javnosti in je usmerjena k popularizaciji rezultatov opravljenih analiz in predlaganih rešitev.

Lesena gradnja

V Sloveniji se tako v strokovnih krogih kot med prebivalstvom vse bolj zavedamo prednosti in koristnosti gradnje z lesom, ki ne ustvarja samo prijetnega in zdravega bivalnega okolja, temveč z vidika uporabe materiala pomeni vključevanje tradicije in lokalnosti. Hkrati pa naj bi se z uporabo lesa kot materiala za gradnjo zmanjšale obremenitve za okolje (Kutnar, Tavzes, 2011). Slovenija je z 58-odstotno gozdnatostjo tretja najbolj gozdnata država v EU, takoj za Švedsko in Finsko, delež gozda pa v koroški regiji državno povprečje še presega, saj gozd prekriva dobri dve tretjini Koroške (Lesjak Tušek, 2011). Na koroškem gozdnem območju, kjer se družba pretežno oskrbuje z lesno surovino za predelavo, prevladuje smreka, ki je v gradbeništvu opredeljena kot najbolj primerna vrsta lesa v konstrukcijske namene (<http://www.gg-sg.si/>, na dan 10. 7. 2012).

Lesena arhitektura izhaja iz bogate, še žive dediščine gradnje iz lesa, ki je tradicionalna pravzaprav v vseh slovenskih regijah (Koželj, 2008). Pinski viri in v odmaknjenih krajih (Kozjansko, Pohorje, Koroška) še ohranjene hiše govorijo o lesu, kot o prvem in najbolj razširjenem gradivu v razvojnem procesu arhitekture, ki je še do nedavnega sooblikovala vidno podobo vseh kulturnih krajin našega prostora (Deu, 2008). V obdobju gradnje enodružinskih hiš pa je bil les uporabljen samo kot dekorativni element, kot lesena obloga in za balkonske ograje. In tudi s tem se je sooblikovala podoba naših naselij. Hkrati danes ugotavljamo, da naj se za spodbujanje občutja identitete in hkrati lokalnega gospodarstva uporabljajo materiali, ki so prisotni v okolju gradnje.

Uporaba lesa kot materiala za gradnjo (in ne samo kot oblikovanje zunanega plašča) je tudi v skladu s trajnostnimi načeli gradnje. Leseni javni objekti so hkrati pomembni tudi za vzgojo mlajših generacij v smislu učenja in uveljavljanja trajnostnega bivanja. Hkrati pa les kot gradbeni material postaja vedno bolj material vnovičnega oživljanja tradicije v arhitekturnem smislu. Vse več se uporablja tudi pri oblikovanju zunanega prostora, pri urbani opremlitvi, kot material spodbujanja ekološkega urbanega turizma in podobnih dejavnosti.

Slika 3: Kaj vse je lesena hiša? Primer prefabricirane hiše: RISOM HOUSE; Jens Risom, Stanmar, Inc., Wayland, Massachusetts, USA, 1967 (vir: <http://modernfindings.com/archives/1695>, na dan 20. 7. 2012)

Materiali in barve pa nedvomno niso pomembni samo za gradnjo, temveč vplivajo na duševno življenje ljudi in njihovo počutje (tako v objektu kot v zunanjem prostoru): ali nam lahko sploh kaj nadomesti občutek jutranjega prebujanja s svetlobnim žarkom na licu, ko stopimo bos na les, s pogledom na sončni vzhod v topli leseni notranjosti

našega domovanja? Japonski arhitekt Gary Chang meni, da stanovanja prihodnosti ni »hi-tech«, temveč »hi-touch«, kar pomeni, da tehnologija ne bi smela izpodriniti občutka in občutenja v prostoru. Les ima za sodobnega uporabnika največjo vrednost kot material na otip.

Slika 4: Primeri sodobnih lesenih hiš (Wooden House, Schalkenbach, Nemčija, Arhitektur Raum Bauer Sternberg, 2006 in drugi primeri, vir: <http://www.ahrchitektur.de/?p=45>, na dan 20. 7. 2012). Gradnjo v koroški regiji je les kot material soustvarjal v sozvočju s kamnito strukturo – zidom, kar naj bo element kompozicijske zasnove tudi v prihodnosti

Zaključek

Spoznavanje tradicionalnih vzorcev, na nivoju prostorskih vzorcev kot tudi arhitekture, bo služilo za razumevanje kvalitete obstoječe strukture, tako starih kot novejših. Stanovanjski objekti bodo oblikovno hkrati različni in enaki tradicionalnim, saj bodo strukturirani s podoben lokacijsko logiko, vendar bo na njihovo podobo vplivala nadgradnja v smislu sodobnega načina bivanja, kulture, produkcije in organizacije prostora.

Nove oblike bodo izhajale iz usmeritev stalnic v prostoru: relief, podnebje, vegetacija, komunikacijski sistemi, pogoji samozadostnega sistema, hkrati pa bodo iskale odgovore na vprašanja sodobne organizacije funkcij, tehnologijo izvedbe, materiale, organiziranje bivalne kulture in podobno.

Literatura in viri

- Brezar, V. (2002). Efemernost in spremenljivost stanovanjske arhitekture. V: Ažman Momirski, L., Fikfak, A. (ur.), 2002: Oblike prostorskega načrtovanja: od mestnega načrta do urejanja naselij. Publikacija Mednarodnega posveta dec. 1999. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za arhitekturo, 82–85.
- Deu, Ž., Kotnik, K., Očepek, J. (2011). Katalog koroških hiš : sodobne, okolju prijazne. Radlje ob Dravi: LAS MDD; Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- Deu, Ž. (2008). Varstvo identitetne podobe slovenskih kulturnih krajin = Protection of the identity of Slovenian cultural landscapes. V: Kitek Kuzman, Manja (ur.). Gradnja z lesom – izziv in priložnost

- za Slovenijo. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, 2008, str. 226–231.
- Drozg, V. (2002). Ohranjanje regionalne raznolikosti stanovanjske hiše v Sloveniji. V: Bufon, Milan (ur.). Geografija in njene aplikativne možnosti : znanstveno in strokovno srečanje (Dela, 18). Ljubljana: Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, 2002, str. 449–461.
- Fikfak, A. (2008). Naselbinska kultura slovenskega podeželja – Goriška brda. 1. izd. Ljubljana: Fakulteta za arhitekturo.
- Gabrijelčič, P. (1995). Novi poselitveni vzorci na podeželju. Zbornik posveta: Izhodišča, sestavine in problemi celovitega razvoja podeželja v Sloveniji, 149–164.
- http://www.lasmd.si/identiteta_koroskih_his, na dan 20. 7. 2011.
- <http://www.gg-sg.si/>, na dan 10. 7. 2012.
- <http://lesena-hisa.net>, na dan 10. 7. 2012.
- <http://www.ahrchitektur.de/?p=45>, na dan 20. 7. 2012.
- <http://modernfindings.com/archives/1695>, na dan 20. 7. 2012.
- <http://www.koroska-hisa.si/uvod>, na dan 20. 7. 2012.
- Ivanšek, F. (1988). Enodružinska hiša: od prosto stoječe hiše k nizki zgoščeni zazidavi. Ljubljana: Ambient.
- Koželj, J. (2008). Trajnostna arhitektura iz lesa ima veliko prihodnost = Wooden Architecture for Sustainable Future. V: Kitek Kuzman, Manja (ur.). Gradnja z lesom – izziv in priložnost za Slovenijo. Ljubljana: Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, 2008, str. 220–225.
- Kutnar, A., Tavzes, Č. (2011). Uredba o Zelenih javnih naročilih. Vir: <http://www.lesena-gradnja.si/>, na dan 10. 7. 2012.
- Lesjak Tušek, P. (2011). Neizmeren ekološki potencial lesa. Večer ISSN: 0350-4972. Leto 67, št. 257 (7. nov. 2011), str. 10.
- Sendi, R., Černič - Mali, B., Jakoš, A., Kuzmin, F., Mandič, S., Pust, V. idr. (2000): Stanovanja, kvaliteta bivanja in razvoj poselitve. Prostor SI 2020. Ljubljana: Urbanistični inštitut RS.

1.5 Celki in samotne kmetije v Občini Muta

mag. Mojca Foški

ključne besede: celek, podeželski prostor, samotne kmetije, Muta

Celek je zemljiška posest, ki se v enem samem kosu razprostira okoli kmečkega gospodarstva, praviloma samotne kmetije (SSKJ), Kladnik (1999) pa dodaja, da so sklenjeni kosi okoli kmečkega doma največkrat nepravilno oblikovani.

Nastanek celkov je močno povezan s potekom kolonizacije. Čeprav so prvotno mislili, da je celek najstarejša oblika poselitve, še iz časov Keltov (Meitzen, Schlueter, v Ilešič, 1950: 90), so po prvi svetovni vojni postavili trditev, da so celki na slovenskem razmeroma mlada oblika nemške kolonizacije. Teorija o mlajšem izvoru celkov je kasneje prevladala po vsej Evropi. Njeno veljavnost za naše kraje pa so potrdila dela Kosa, Melika in Blaznika. Nastajanje celkov je lahko potekalo več stoletij (od 15. do 17. stoletja) in se je prepletalo z nastajanjem agrarnih oblik v nižini (Ilešič, 1950: 91). S koncem načrtno kolonizacije je bila na Slovenskem ustvarjena poljska razdelitev, ki je izčrpala vse glavne vrste in se je ohranila v svojem bistvu vse do danes.

Na podlagi številnih študij zgodovinarjev in geografov (Blaznik, 1970) lahko trdimo, da v Sloveniji predstavljajo celki praviloma najmlajšo poselitveno plast visokega do poznega srednjega veka (in tudi kasneje), ko je bila kolonizacija primernejših zemljišč v dolinskem in gričevnatem svetu zaključena. Zato se celki praviloma nahajajo v goratem, zlasti v alpskem in predalpskem svetu, kjer naravni pogoji drugačne zemljiške delitve niti ne omogočajo, pogosti pa so tudi na območju zahodnega gozdnatega krasa (Čepovan, Banjška planota, Idrijsko hribovje), v Posavskem hribovju, na območju Polhograjskih dolomitov, delno pa tudi na Dolenjskem in v Slovenskih goricah.

Celki kot oblika agrarno-gospodarske enote so sestavljeni iz njivskih zemljišč, travnikov, pašnikov, ponekod sadovnjakov ali vinogradov in kasneje tudi gozda (prvotno so imeli kmetje le pravico gospodariti v gozdu, niso pa imeli lastniške pravice). Njive so praviloma oblikovane v grude, redko pravilno oblikovane ali trakaste (Ilešič, 1950). Agrarni režim je skoraj vedno strogo individualen, na območju celkov tudi ni oblikovanih skupnih pašnikov in srenjskih zemljišč (Kladnik, 1998). Velikost celka je bila pogojena s samooskrbo samotne kmetije in se giblje v povprečju od 20 do 50 ha vseh površin, odvisna pa je od zahtevnosti pogojev kmetovanja in deleža njivskih površin. Prvotna poselitev je zasnovana tako na gosti, da med dvema kmetijama ni bilo mogoče osnovati nove kmetije z vrivanjem nove. Nove hube so

lahko nastajale le z delitvijo obstoječega celka. Razdalje med posameznimi kmetijami so zato izredno izravnanane, poselitveni vzorec ima, kljub navidezni stihiji, zelo urejen red.

Glede na stopnjo zaprtosti, samobitnosti kmetijskega režima in prepletanja z drugimi oblikami poljske razdelitve razlikujemo več pojavnih celkov (Kladnik, 1999):

Zaprti celek: zemljišče samotne kmetije je od zemljišča drugih kmetij ločeno s širšimi ali ožjimi območji gozdov. Večina teh celkov leži na prisojnih policah nad dolinami, včasih celo v več stopnjah. Posamezno posestvo lahko obsega široko proggo, ki se razteza od dolinskega dna do vrha hriba, ali pa celo manjšo dolino med dvema slemenoma. Imenujemo jih tudi samotni celki.

Polodprti celek: to je prehodna oblika med zaprtim in odprtim celkom, pri katerem so meje med sklenjenimi polji izrazito izražene, čeprav ne ločene z vsemi pasovi.

Odprti celek: sklenjena podolgovata polja ene same kmetije, ki se pogosto brez jasne meje drže sklenjenih polj sosednjih kmetij. Oblikuje se, kadar se polje ene kmetije drži sosedovega. Pogoste so trojne ali dvojne kmetije, ki že tvorijo obliko poselitve zaselka.

Razkosani celek: oblika poljske razdelitve je nastala z razkosanjem ene same kmetije v celku na več kmečkih gospodarstev, pri čemer s sestavljanjem posameznih posestev še vedno lahko konstruiramo podobo prvotnih celkov. Razkosani celki imajo značilno delitev na grude in so značilni za zaselke v hribovitem svetu.

Razloženi celek: oblika poljske razdelitve, pri kateri so posamezni celki blizu vsaksebi in so ločeni le še z ozkimi pasovi gozda, drevja ali goličav, ohranjajo pa prvobitni značaj posestva v enem kosu.

Pravzaprav predstavlja celek najboljšo povezavo med ekonomsko-družbenimi razmerami in naravnimi pogoji za sobivanje človeka in narave ter ustvarjanje kulturne krajine (Anko, 1980). Nastanek celka so narekovali politični vzroki (utrditev lastniškega naslova zemljiškega gospoda na zemlji) in ekonomski vzroki (oblikovanje dohodka za zemljiškega gospoda), njegovo obliko in velikost pa naravni dejavniki (razgibanost terena, nadmorska višina, kakovost tal, dostopnost). Ce-

lek kot zaokrožena ekološko-ekonomska celica prostora vsebuje prav vse nosilce funkcij, ki jih je mogoče najti v vsej krajini – osnovan je na najmanjši površini, ki je še bila sposobna prehraniti družino in odvesti predpisano dajatev zemljiškemu gospodu. Z ekološkega vidika je celek zanimiv kot zaprt kulturni sistem, ki je ostal v ravnovesju z naravo, kljub postavljenim fizičnim mejam in skromnim danostim, na podlagi katerih je bil oblikovan že od vsega začetka. Ohranil je svojo ekološko in funkcionalno stabilnost, in to ne le z menjavanjem kultur in uvedbo naprednejših načinov kmetovanja, ampak predvsem s tem, da se je prav na njem najbolj razvilo načelo kognitivnega pristopa v funkcionalnem oblikovanju prostora (Anko, 1980).

Celek ima nekatere specifične lastnosti.

- ▶ Celek je nedeljiv, saj bi njegova deljivost onemogočila samozadostnost kmetijskega gospodarstva.
- ▶ Geografska oddaljenost od urbanih središč je preprečila odtok prebivalstva.
- ▶ Priklenjenost na kmetijo se je ohranila vse od njegovega nastanka tudi še danes.
- ▶ Poselitev na območju celkov je v obliki samotnih kmetij (eno kmetijsko gospodarstvo na celku), kjer se stika več celkov, pa v obliki zaselka.
- ▶ Praviloma se poimenovanja celkov ne spreminjajo in se ohranjajo iz roda v rod, neodvisno od priimka dejanskega lastnika.

Prav zaradi navedenih značilnosti se območja, kjer so bili oblikovani celki, do danes niso bistveno preoblikovala. Velikost celka, pogojena z njegovo samozadostnostjo, in naravnogeografske razmere sredogorja in visokogorja so preprečevale njegovo delitev. Delitev celka sta sprožila šele agrarna prenaseljenost in razvoj učinkovitejših načinov kmetovanja, vendar le tam, kjer so to dopuščale naravne razmere (Anko, 1980). Delitev celkov na drugotne grude je sicer spremenila njihovo obliko, a to ni v bistvu spremenilo družbenoekonomske vloge novonastalih kmetij. Pomembnejša je sprememba, ki jo je taka delitev prinesla v utrip krajine. Poselitev se je zgostila do take mere, da nove umestitve ali delitve kmetij praktično niso več mogoče. Hkrati pa je kmetovalce prisilila, da so ustalili rabe tal in optimizirali kmetijsko produkcijo. Optimizacije kmetijske produkcije na celkih, predvsem zaradi naravnogeografskih pogojev kmetovanja, ni mogoče več bistveno povečevati, strojna obdelava je omejena, vnašanje umetnih substanc bi porušilo naravno ravnovesje. Zato lahko kmetije preživijo in obstanejo le z dodatnimi viri zaslužkov, ki jih v zadnjih desetletjih iščejo v dopolnilni obrti, ekološki proizvodnji hrane in v kmečkem turizmu. Tako lahko celek ohrani funkcijo ekološko ekonomske enote z ničelno rastjo (Anko, 1980). Nekoliko pri tem pomaga tudi država s subvencijami za kmetovanje na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) (medmrežje 1).

Kjer so se celki ohranili do danes, drugačna oblika poselitve pač ni mogoča. Iskanje zunanjih sprememb na celkih v tej smeri je torej v bodoče odveč. Edina možna sprememba v prihodnje bi bila združevanje živih celkov z opustelimi celki ali celki v opuščanju, čemur pa ni v prid njihova medsebojna fizična oddaljenost. Predvsem ekonomski interesi lastnikov opustelih celkov ali celkov v opuščanju pa so usmerjeni tudi v spremembo kmetijskih zemljišč v zazidljiva in nato njihovo odprodajo za stanovanjsko gradnjo za priseljence iz doline. Tovrstni interesi/možnosti se pojavljajo na prometno dostopnih delih celka, praviloma odmaknjenih od kmetijskega gospodarstva.

Celki v Občini Muta

Celek je tudi tipični poselitveni in kulturnogospodarski vzorec podeželskega prostora Občine Muta. Mlake, Pernice, Sveti Jernej nad Muto, Sveti Primož nad Muto in hriboviti del Gortine so v celoti ohranjeni s samotnimi kmetijami na oblikovanih celkih. V skladu s splošnimi zakonitostmi lokacij samotnih kmetij na celku so tudi tukaj kmetije locirane na prisojnih pobočjih, kjer so tudi obdelovalne površine, travniki, sadovnjaki, medtem ko so osojna pobočja in grape poraščene z gozdom. Največ samotnih kmetij se nahaja na Svetem Primožu nad Muto in v Pernicah.

Nazorni prikaz nespremenljivosti območja, poseljenega s celki, je viden iz izseka podatkov za območje Svetega Primoža nad Muto (slike 1–3). Območja celkov so se v celoti ohranila, gozdu iztrgana območja so praktično enaka, gozdnatost se ni povečala. Ohranila, le poslovenila, so se imena celkov, ki so neodvisna od priimkov trenutnih lastnikov.

Na sliki 1, na izseku iz zemljiškokatastrskega prikaza lahko opazimo, da sta označeni tudi Dobnikova bajta in Žaucerjeva bajta, ki na franciscejskem katastru (slika 3) nista vidni. Bajte so nastajale zaradi nedeljivosti celka. Celek je vedno podedoval le eden od otrok, v bajto, nekoliko odmaknjeno od kmetije, pa so se sprva preselili starši, v kasnejšem obdobju pa tudi bratje ali sestre dediča, ki so praviloma delali na kmetiji. Bajtarji, sprva brez lastninskih pravic na zemljiščih celka, so to kasneje začeli pridobivati, vendar ta za osebno existenco ni zadostovala, zato so med prvimi začeli odhajati v dolino po dodatni zaslužek (Anko, 1980).

Ohranjenost poselitvene strukture in kulturne krajine podeželskega prostora občine Muta je kakovost vredna nadaljnega premisleka. Če tudi so celki praviloma nedeljiva struktura prostora in se zaradi ekonomskih in družbenih značilnosti le težka preoblikujejo, moramo biti kljub temu previdni. Predvsem kapitalski vzgibi zahajajočih kmetij lahko kaj hitro dolgo ohranjeno kulturno krajino spremenijo v območje divje poselitve, ki ne sovпада s stoletji uveljavljenim načinom poselitve v hribovitih območjih. Ohranjenost celkov in poselitve v teh težje dostopnih predelih je z ekonomskega vidika mogoča le z dopolnilno dejavnostjo kmetov ter z razvojem turizma na občinski in regionalni ravni. Kmetje, ki zaradi samozadostnosti v zgodovini praviloma niso

Slika 1: Izsek zemljiškokatastrskega prikaza dela katastrske občine Sveti Primož nad Muto s podatki iz Registra zemljišpisnih imen (lastni prikaz, vir podatkov: GURS, medmrežje 2)

Slika 3: Izsek franciscejskega katastra za območje Svetega Primoža nad Muto (Arhiv RS, medmrežje 3)

Slika 2: Izsek dela katastrske občine Sveti Primož nad Muto prikazan na DOF s podatki iz Registra zemljišpisnih imen (lastni prikaz, vir podatkov: GURS, medmrežje 2)

bili medsebojno povezani in so imeli trdnejšo vez z gospodom kot s sosedom (Anko, 1980), morajo ob pomoči strokovnih služb okrepiti medsebojno povezanost v okviru različnih tematskih poti (sadna pot, eko pot, kolesarska pot, konjeniška pot, pot lesenih izdelkov itd.) in skupno nastopiti na področju turizma (kmečki turizem, prenočevanja, eko turizem). Hkrati je odmaknjenim območjem treba izboljšati pogoje bivanja z dostopom do informacijskih tehnologij in dobro prometno povezanostjo do mestnih središč ter ustvariti pogoje za dostop do vseh javnih družbenih funkcij. Z izenačevanjem pogojev bivanja in dela ter usmerjanjem v dopolnilne dejavnosti se bodo izboljšale možnosti obstoja celkov, kar bo hkrati prispevalo k ohranjenosti kulturne krajine tudi za naslednje rodove.

Literatura in viri

- Anko, B. (1980). Krajinskoekološki pomen celkov v slovenski gozdni krajini na primeru Kobanskega. Inštitut za gozdno in lesno gospodarstvo pri Biotehniški fakulteti. Raziskovalno poročilo. 143.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika (SSKJ) (2000). Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Ljubljana, spletna izdaja: <http://bos.zrc-sazu.si/sskj.html>.
- Blaznik, P. (1970). Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Poljska razdelitev. Ljubljana, SAZU, Inštitut za zgodovino. 185–196.
- Ilešič, S. (1950). Sistem poljske razdelitve na Slovenskem, Ljubljana, SAZU, Inštitut za geografijo. 108.
- Kladnik, D. (1998). Kolonizacija; Sistemi poljske razdelitve. Ljubljana, Geografski atlas Slovenije: država in prostoru in času. 288–294.
- Kladnik, D. (1999). Leksikon geografije podeželja. Ljubljana, Inštitut za geografijo. 318.
- Medmrežje 1. http://www.mko.gov.si/si/zakonodaja_in_dokumenti/veljavni_predpisi/kmetijstvo/#c18133
- Medmrežje 2. Geodetska uprava Republike Slovenije: <http://e-prostor.gov.si/>
- Medmrežje 3. Arhiv Republike Slovenije. AAA24 Zemljiški kataster, SI AS 177 Franciscejski kataster za Štajersko (1823–1869), M508 Sv. Primož nad Muto, k.o.; <http://arsq.gov.si/Query/archivplansuche.aspx>

1.6 Alternativni turizem in trajnostni razvoj

asist. Gašper Mrak

Turizem je v zadnjem stoletju postal del našega vsakdana in večina prebivalstva sveta – predvsem zahodnega sveta (Evropa, Amerika, Kanada ...), Azije – Japonske, v zadnjih letih pa tudi držav BRIK (Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska) – se v taki ali drugačni obliki udeležuje kot del turistične ekonomije. Turistična potovanja so postala del naših življenj. Naj bodo to počitnice na morju, obisk gora ali pa enodnevni izlet v neznanu. So oblika največje miroljubne selitve ljudi in hkrati način življenja, ki vpliva na njihovo razumevanje ter občutenje doživetij na njihovih poteh (Kovač, 2002: 4). Tako Krippendorf ugotavlja, da se leto za letom, vikend za vikendom, brez kakršne koli potrebe in brez prisile, milijoni ljudi selijo, da bi preživljali svoj prosti čas (Krippendorf, 1987). Turizem je postal pojav družbe obilja, potrošništva in ena od oblik dejavnosti prostega časa (Pogačnik, 2008). Prav z ekonomskim razvojem, z višanjem življenjskega standarda, z daljšanjem prostega časa sodobni človek tega izkoristi za turistična potovanja različnih oblik, namenov, dolžin in destinacij. Kot rastoča gospodarska panoga ima turizem, ki je postal eden osrednjih izzivov trajnostnega razvoja, poleg ekonomskega tudi pomemben okoljski, socialni in kulturni vpliv (White, 2004: 7).

Potrebe in želje turistov se nepredvidljivo spreminjajo, gostje postajajo vse bolj zahtevni, iščejo drugačnost, še neodkrite posebnosti ipd. Turistična ponudba se mora tem zahtevam vedno znova prilagajati, spreminjati in oblikovati nove oblike preživljanja prostega časa. Motivi, ki privabljajo ljudi na podeželje, so odraz povečanega zanimanja za kulturno dediščino, iskanja miru in samote, povečanega zanimanja za preživljanje prostega časa na prostem in drugih dejavnikov (Oecd 1994 v: (Kastenholz, Davis, & Paul, 1999)). V zadnjih letih sta se, kot vedno bolj pogost turistični trend, utrdila želja in povpraševanje po neokrnjeni naravi, po kulturnih, zgodovinskih in arheoloških privlačnostih, po seznanjanju z običaji in s tradicijo lokalnih skupnosti, po rekreaciji v čisti in ohranjeni naravi ter zdravem življenju. Tako predstavlja lokacija bivanja (spanja) velikokrat samo izhodiščno točko za odkrivanje nepoznanih prostorov. Ljudi, avtentične in pestre lokalne kuhinje, etnološkega izročila ... Avtentičnost, ki jo sodoben človek v vsakdanjem življenju v urbanem in industrijskem okolju pogreša, išče kot turist na svojih potovanjih v neznane kraje. Klemencič (2010) pra-

ključne besede: turizem, trajnost, ekoturizem, avtentičnost

vi, da postindustrijska družba poleg dela postavlja v ospredje nove vrednote, kot so stik z naravo, varna (ekološko pridelana) hrana, občudovanje in doživljanje tradicionalne kulture, obujanje etnološkega izročila ... Zato tudi območja, ki so doslej veljala za nerazvita, odmaknjena, v novih razmerah dobivajo novo vrednost. Tako je nostalgija po lastnih koreninah, potreba po obnovi izgubljene vezi z naravo in osnov življenja v vedno bolj kompleksnem, visoko organiziranem, anonimnem, preobremenjenem, stresnem urbanem in nečloveškem okolju osnova glavne privlačnosti podeželja (Krippendorf, 1987).

V duhu razvojnih teženj in trajnostnih zavez je treba tudi podeželje obravnavati z vidika trenutnega stanja in smeri nadaljnjega razvoja v bolj trajnostne cilje, ob upoštevanju zavez k ekološko in socialno bolj osveščeni družbi. Kot alternativa za tradicionalno močno vpliven množični ali masovni turizem, ki je dosegel višek med letoma 1950 in 1970, se po letu 1980 uveljavljajo nove oblike t. i. alternativnega turizma, ki so negacija masovnega turizma. V povezavi z novo obliko turizma se od leta 1990 uveljavljajo tudi novi pojmi, kot so: eko, alternativni, zeleni, podeželski, kmečki, izobraževalni urbani turizem ipd., vendar je med vsemi najpogosteje uporabljen prav izraz ekoturizem. Ekoturizem pomeni potovanje v naravna območja, vendar z odgovornim odnosom do narave, ki hkrati spodbuja blaginjo lokalnega prebivalstva (TIES, 1990). In kdo so ekoturisti? Popotniki, ki se odločijo za ekoturizem, so odgovorni, trajnostno naravnani potrošniki (TIES, Travel Green Guide, 2009).

Turizem s seboj vedno prinese veliko pozitivnih in negativnih učinkov. Čeprav mnogi v turizmu vidijo zgolj priložnost za ekonomski razvoj, je velikokrat treba ovrednotiti tudi negativne posledice razvoja te gospodarske dejavnosti. Povečan obisk posamezne regije in povečani prihodki od turizma zahtevajo in opravičujejo vlaganja v izgradnjo infrastrukture, ki pa ni namenjena zgolj turističnemu obisku, ampak imajo od nje koristi tudi prebivalci. Tako z izboljšanjem in modernizacijo prometne mreže omogočimo hitrejši dostop turistov, hkrati pa prebivalci z izboljšano infrastrukturo pridobijo boljše kvaliteto bivanja. S povečanim turističnim obiskom je tudi lokalno prebivalstvo deležno nekaterih ekonomskih koristih: poveča se poraba

Slika 4: Muta 2012, turistični utrip (foto: G. Mrak)

lokalnih dobrin, obisk lokalnih ponudnikov hrane in prodaja lokalno pridelane hrane in izdelkov ...

Za alpski prostor so bile izdelane razne študije, ki vrednotijo ohranjenost narave, ekonomski razvoj in socialne vidike takega razvoja. Sredi prejšnjega stoletja so tako v Alpah nastala močna turistična središča, ki za svoje prebivalce ustvarjajo visoko ekonomsko blaginjo, omogočajo razvoj naselij, infrastrukture, spreminjajo demografsko strukturo prebivalstva in povzročajo migracije. Mnoga od teh središč so bila dolgo izrazito usmerjena zgolj v t. i. »beli turizem«: smučanje v zimskem času. Tovrstna središča so imela podobne težave v različnih deželah. Po Jeršiču (1998) so v alpskem prostoru turizem, ki je postal edina ali glavna eksistenčna dejavnost, spremljali še drugi negativni učinki: gospodarski – časovna koncentracija obiska v zimskem času, ki je hkrati pogojena z vremenskimi nevspečnostmi (zelene zime), okoljski – degradacija krajine za potrebe smučarskih prog in umetnega zasneževanja, spreminjanje reliefa, odstranjevanje vegetacije, krčenje gozda in s tem povečevanje erozije, ožjenje življenjskega prostora divjadi, prodiranje obiskovalcev globlje v zaščitena in prej skoraj neobljudena območja, socialno-ekonomski – nasprotja med lokalnim prebivalstvom in zunanjimi nosilci turistične ponudbe, davki lokalnega prebivalstva se vlagajo v turistično infrastrukturo, ki pa prebivalcem ne prinaša koristi, agrarna pokrajina se uporablja kot rekreacijske površine, za katere ni predvidenih odškodnin, povečan vpliv na lokalne politične odločitve s strani nedomačinov, ki so ponudniki turističnih storitev, visoka cena zemljišč, ki so zato nedostopna lokalnemu prebivalstvu ... (Scharpf, H., 1980 v: Jeršič, 1998). Slovenija ima v primerjavi s sosednjimi državami svojo zimsko turistično infrastrukturo slabše razvito in v veliko manjšem obsegu. Hkrati pa so slovenska smučišča na nizki nadmorski višini, kar se zrcali v manjšem številu smučarskih dni kot v višje ležečih tujih smučiščih. Vendar je nekdanji skromni turistični razvoj slovenskih alpskih pokrajin v primerjavi s tistim v sosednjih dr-

žvah v današnjem času prednost, ki omogoča ekološko in socialno ustrežnejše razvojne strategije (Jeršič, 1995), ki imajo boljša izhodišča za prilagajanje trajnostnim zavezam.

Slovenija s svojo velikostjo ne more konkurirati velikim in turistično razvitim turističnim destinacijam. Prav tako ne bo visoko prepoznavna turistična destinacija, v katero bi trle trume turistov. Poleg tega posamezne turistične točke še niso dosegle ravni, ko se vpliv turizma kaže v močnih negativnih dejavnikih in postane turistična točka manj atraktivna za turistične obiske. Kot ugotavlja Jeršič (1995), so problemi turistične zasičenosti v Sloveniji zato mnogo manj izraziti kot v številnih drugih sosednjih alpskih pokrajinah.

Da država, regija, občina ali posamezni kraj postane pomemben ali vsaj opazen igralec na globalnem turističnem trgu, ponudba zgolj neokrnjene naravne in kulturne krajine v sodobnem času ni več dovolj. Ponudba mora poleg naravnih in kulturnih danosti obsegati tudi kvalitetne namestitve, sodobno ekološko pridelano hrano, ponudbo, ki temelji na trajnostnih načelih, bogate, zanimive, prepoznavne, kvalitetne, inovativne in predvsem avtentične kulturne in etnološke prireditve, lokalno prebivalstvo, ki predstavlja svoj kraj, kulturno izmenjavo z zaokroženo predstavitvijo vseh teh lastnosti s sodobnimi komunikacijskimi orodji in kanali.

V preteklosti so bile strategije turizma osredotočene predvsem na obiskanost naših prepoznavnih turističnih krajev: Bled, Bohinj, Postojnska jama, Ljubljana; zdravilišč: Radenci, Dobrna, Terme Čatež, Terme Olimje ... V zadnjem času pa se v skladu s trendi v evropskem prostoru strategije oblikujejo tako, da med svoje cilje uvrščajo predvsem turistične aktivnosti s trajnostnimi izhodišči; to je zagotavljanje stalnega razvoja ob ohranjanju dobrin in zaščiti okolja tudi za prihodnje rodove. Tako je tudi v Strategiji slovenskega turizma 2012–2016 zapisano, da »bo v letu 2016 turizem v Sloveniji v celoti temeljil na

trajnostnem razvoju (Med mreže 3)«. Zato so tudi prihodnje investicije in finančne vzpodbude usmerjene v kakovostnejše in trajnostno naravnane turistične produkte. Prav tako se sodobni turistični tokovi iz masovno usmerjenega turizma premikajo v bolj individualno, popotniško in avtentično turistično izkušnjo, ki posamezniku omogoča udejstvovanje v trajnostni turistični izkušnji.

Tu je tudi priložnost za manjše kraje v Sloveniji. S svojo majhnostjo, avtentičnostjo in svežino lahko dopolnijo ponudbo večjih turističnih krajev in centrov. Priložnost za Muto je torej v prikazu »splavarjenja na Dravi« kot avtentične predstavitve etnološkega izročila na slovenskem turističnem trgu. Ob obisku tega dogodka pa je treba obiskovalcem »flosarjenja« prikazati in predstaviti še ostalo ponudbo, ki je ali pa še bo na voljo in bo obiskovalce pritegnila še v sam kraj: lokalno kulinariko – v gostilni ali kot obisk kmečke tržnice, kolesarske poti – daljinske ob Dravi, krožne okoli Mute, gorskokolesarske poti (»Bicikland«). Tako lahko Mitnica postane kašipot in osrednja točka z informacijami, ki bodo obiskovalce usmerjale na raznolike turistične točke v naselju ali občini, spanje na kmečkem turizmu s ponudbo lokalne kulinarike ali rekreativne pohodniške poti po okoliških vrhovih.

Drozg, V. (1996). Razpršena gradnja kot neprimerna oblika urejanja naselij. *IB revija*, 30, 11/12: 25–32

Klemenčič, M. M. (2010). Podeželska idila ali koma slovenskega tradicionalnega podeželja, v *Podeželje na preizkušnji* (ur. Zavodnik Lamovšek A., Fikfak A., Barbič A.) UL FGG, Geodetski inštitut Slovenije. 25–26.

Kovač, B. et. al. (2002): *Strategija slovenskega turizma 2002–2006*. Vlada Republike Slovenije, Ministrstvo za gospodarstvo, Ljubljana.

Jeršič, M. (1999). Slovenske Alpe – kulturna pokrajina – naravni park – športna arena? Vir: http://www.ffi.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/Dela_13/04_Matjaz_Jersic.pdf na dan 15. 11. 2011.

Jeršič, M. (1998). Slovenske Alpe – kulturna pokrajina – naravni park – športna arena? *Dela* (13).

Kastenholz, E., Davis, D., Paul, G. (1999). Segmenting Tourism in Rural Areas: The Case of North and Central Portugal. *Journal of Travel Research*, 37(4), 353–363. doi: 10.1177/004728759903700405

Krippendorf, J. (1987). *The holiday makers : understanding the impact of leisure and travel*: London : Heinemann, 1987 (1989 [printing]).

Pogačnik, A. (2008). *Prostorsko načrtovanje turizma*. Ljubljana: Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo.

White, J. (2004). *Urban Ecotourism*. Murdoch: Murdoch University.

Med mreže 1: TIES (The International Ecotourism Society) (1990): *Ecotourism Statistical Fact Sheet*. <http://www.ecotourism.org>, <januar, 2009>.

Med mreže 2: <http://issuu.com/ecotravel/docs/travelgreenguide2009> na dan 07.08.2012

Med mreže 3: http://www.slovenia.info/?ppg_strategija_slovenskega_turizma=0&lng=1 na dan 9. 8. 2012

2 PREDSTAVITEV DELAVNICE IN NJENIH REZULTATOV

2.1 Izhodišča in cilji delavnice

Tokrat smo se z novimi prostorskimi izzivi srečali v Občini Muta, kjer je v šolskem letu 2011/12 potekala urbanistično-planerska delavnica z namenom ureditve trških jeder Zgornje Mute, Spodnje Mute in Gortine ter kot razmislek o vsebinski in prometni povezanosti naselij med seboj. Tematika delavnice je bila v skladu s podanimi problemskimi izhodišči usmerjena predvsem v načrtovanje in urejanje:

- ▶ trških jeder naselij Zgornja in Spodnja Muta ter Gortina,
- ▶ prometne ureditve peš poti med Zgornjo in Spodnjo Muto ter kolesarske povezave med Gortino in Muto,
- ▶ konceptualno zasnovanih objektov s programskimi vsebinami za oživitev dejavnosti v vseh treh naseljih

Celovitost zastavljenih vprašanj je od mentorjev zahtevala, da smo si še pred začetkom delavnice ogledali teren in se seznanili s stanjem v prostoru. Naše ugotovitve so šle v smeri celovitega obravnavanja vseh treh naselij, na podlagi česar smo izoblikovali tudi cilje delavnice, ki so kasneje študentom predstavljali okvir njihovega dela. Cilji so bili:

- ▶ izdelati analizo grajenih in naravnih prostorskih struktur v naseljih Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina,
- ▶ ugotoviti opremljenost vseh treh naselij z družbenimi dejavnostmi in gospodarsko javno infrastrukturo, predvsem s s peš potmi in kolesarskimi povezavami,
- ▶ oblikovati koncepte razvoja vseh treh naselij, preveriti še proste površine v naseljih ter in predlagati dejavnosti, ki bi jih bilo možno vključiti na nove ali obstoječe lokacije, in
- ▶ na izbranih lokacijah predlagati urbanistične in arhitekturne rešitve.

2.2 Metoda dela

Če je le mogoče, delavnice organiziramo na način, ki omogoča razvoj interdisciplinarnega projektne pristopa, ki študente vodi od spoznavanja teoretičnih izhodišč posameznega problema, preko analitičnega in sinteznega dela, do pridobivanja neposrednih izkušenj za delo v praksi. Na tokratni delavnici je delo znova potekalo v sodelovanju dveh fakultet Univerze v Ljubljani, vendar pa so študentje ostali v ločenih skupinah. Vzrok je bil na vsebinski strani, saj so se študenti Fakultete za gradbeništvo in geodezijo pretežno ukvarjali s prostorsko-planerskimi in urbanističnimi vprašanji razvoja Zgornje Mute, Spodnje Mute in Gortine, medtem ko so študentje Fakultete za arhitekturo posegali predvsem na raven urbanističnih in arhitekturnih rešitev. Poleg tega je bil različen tudi časovni okvir za izdelavo predlogov urejanja. Študenti s Fakultete za gradbeništvo in geodezijo so bili časovno omejeni na zimski semester, medtem ko so se študenti Fakultete za arhitekturo s posameznimi arhitekturnimi rešitvami ukvarjali še v letnem semestru šolskega leta 2011/12.

V sklopu letošnje urbanistično-planerske delavnice Muta 2011/12

smo obravnavali problematiko urejanja in razvoja trških jeder Zgornje Mute, Spodnje Mute in Gortine ter ustvarjanja vsebinskih in prometnih povezav med njimi. Preverili smo še razpoložljive zazidalne površine v naseljih in se osredotočili na ureditev trgov. Zaradi raznolikosti in kompleksnosti obravnavane problematike smo se odločili, da bomo na delavnici uporabili le skupni metodološki okvir, posamezne rešitve pa nato iskali s pomočjo individualnega izbora najustreznejše metode dela. Delavnica je tako potekala po predvidenih delovnih in časovno določenih korakih:

- ▶ **seznanitev udeležencev** z obravnavano problematiko (oktober 2011, pred terenskim delom),
- ▶ **terensko delo za vse udeležence delavnice**, ki je vsebovalo pregled terena, razgovor z zainteresiranimi lokalnimi deležniki in oblikovanje konceptualnih rešitev (15.–17. oktober 2011),
- ▶ **izdelava idejnih rešitev** rešitev glede na obravnavani problem in izpostavljena prostorska vprašanja (začetek decembra 2011); v januarju 2011 je potekala tudi predstavitev idejnih rešitev in vmesnih rezultatov delavnice strokovnim delavcem občine,
- ▶ **oblikovanje zaključnih gradiv**, priprava plakatov in obeh različic publikacije (maj–september 2012),
- ▶ **razstava in predstavitev rezultatov delavnice**, september 2012 na Muti,
- ▶ **razstava in predstavitev rezultatov delavnice**, september 2012 na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo in Fakulteti za arhitekturo.

Slika 1: Muta 2012 (foto: G. Mrak, A. Z. Lamovšek)

3 IDEJNE ZASNOVE TRGOV GORTINE IN MUTE

študenti UL FGG: Kaja Bahor, Sabina Belinc, Andrej Faletič, Mojca Gantar, Katarina Ipavec, Uroš Kadivnik, Petra Klinar, Vivija Kolar, Tilen Košir, Kaja Leban, Alenka Mlinar, Matej Polak, Andreja Rejec, Mihael Tomšič, Matija Uršič, Tomaž Vošner
Erasmus študentki: Mariana Martins, Isabel Araújo (Portugalska)

mentorji: doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek, viš. pred. mag. Mojca Foški, asist. Gašper Mrak

3.1 Koncept razvoja Gortina–Muta

	PREDNOSTI	SLABOSTI	PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
Naravna krajina	pestra naravna krajina (reka Drava ...)	premalo izkoriščen potencial reke Drave, neizkoriščen prostorski potencial Bistrice, velika višinska razlika med Zg. in Sp. Muto	Kobansko, Kozjak, Bistriški jarek in druge naravne točke izkoristiti kot potencial za krepitev turizma	ogroženost območja zaradi jezua (potencialna možnost porušitve)
Promet	rešen regionalni promet	nepovezanost med naselji (pokopališčem, trgovskim centrom), prometna ureditev, preobremenjenost nekaterih cest (tovorni promet skozi Gortino), neurejena šolska pot, slaba prometna dostopnost regije – posledično Občine Muta, prometna povezava Gortina – Muta; preobremenjenost prometnih vstopnih točk, odsotnost kolesarske poti, odseljevanje (z izjemo Gortine), neasfaltirane prometne poti do območja samotnih kmetij, šibke povezave z Vuzenico	izboljšati vstop v vsa tri naselja, povezati naselja z daljinskimi in lokalnim kolesarskim omrežjem	prometni tokovi (usmerjanje prometnih tokov bolj proti Avstriji kot proti slovenskim mestom)
Demografija	priseljivanje mladih družin (naselje Gortina), večja socialna povezanost med prebivalci	»beg možganov«	krepitev sodelovanja z Vuzenico, mlade usposabljati za delovna mesta, ki so v bližini	višanje deleža starejšega prebivalstva, naravni prirastek pod slovenskim povprečjem, bližina meje (odtekanje prebivalstva, delovne sile, »beg možganov«)
Opremljenost	ustrezna opremljenost prostora (šola, vrtec, zdravstvena postaja, knjižnica, banka, pošta, gasilski dom, muzej, mitnica)	potreba po kulturnem domu in prostorih za potrebe mladih	prazen prostor na Sp. Muti kot priložnost za novo urejanje, možnost prostorskega razvoja (notranja prenova naselij)	zaradi slabših gospodarskih in demografskih razmer ukinjanje družbenih/centralnih dejavnosti
Rekreacija in turizem	razpoznavnost po kovačiji – kovaški industriji	pomanjkanje športnorekreativskih površin na Gortini	razvoj turizma ob reki Dravi (in na njej), bližina Avstrije, odprte povezave na avstrijsko Koroško (Sv. Jernej), kovaštvo kot tradicija, daljinska kolesarska pot ob Dravi	infrastrukturna nepovezanost s širšo okolico, nedokončane kolesarske povezave, izolacija in zaprtost vase na ozkem območju Mute
Javne površine (trška jedra)		nestrukturiranost trških jeder, neizrazit trg v Gortini, prevelika razpršenost industrijskih con, propadanje opušenih objektov, neurejena parkirišča, propadajoč, okrnjen kostanjev drevored	prostor na Sp. Muti kot priložnost za novo urejanje, nova ureditev osrednjega dela Gortine	situacija »laissez faire« – nobenih sprememb v načrtovanju in urejanju grajenih struktur in odprtih javnih površin v naseljih
Vizualna podoba	markantnost sakralnih objektov, prostorska razmejitev naselij	propadajoč, okrnjen kostanjev drevored, slabša prepoznavnost Gortine in Spodnje Mute glede na Zgornjo Muto	prenova in ureditev trških jeder, obnova drevoredov na Zgornji Muti	še nadaljnje propadanje drevoreda na Zgornji Muti, za prazne objekte na Spodnji Muti ni načrtov prenovala oziroma načrtov za spremembe v podobi naselja

Preglednica 1: SWOT-analiza Občine Muta

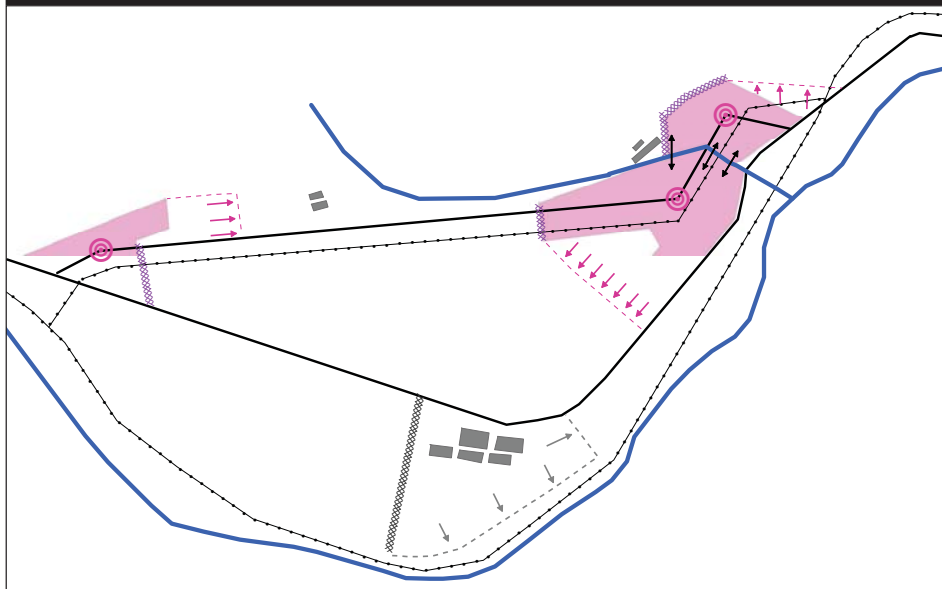
promet

- ▶ usmeritev v izboljšanje prometne pretočnosti v naselju
- ▶ vstopi v naselja so neizraziti (predvsem v Gortini)

- ▶ tovorni promet med Gortino in Muto je treba omejiti
- ▶ vzpostaviti daljinsko kolesarsko povezavo za vsakodnevno kolesarjenje

KONCEPT RAZVOJA GORTINE IN MUTE

KONCEPT RAZVOJA FGG

Legenda:

- center
- povezava Zg. in Sp. Muta
- širitev naselja
- smer širitve naselja
- omejitev širitve naselja
- širitev industrije
- smer širitve industrije
- omejitev širitve industrije
- kolesarska steza
- ceste
- reka
- industrija
- naselje

industrija

- ▶ prevelika razpršenost, kar povzroča težave v organizaciji prometa in prostora
- ▶ razvijati dve industrijski coni s prostorskim potencialom, ostale počasi preoblikovati v centralne dejavnosti

poselitev

- ▶ omejiti obcestno poselitev ob prometnici Gortina–Muta
- ▶ zaokroževanje naselij in notranji razvoj
- ▶ razvoj trških jeder ter programska delitev in dopolnjevanje funkcij Zgornje, Spodnje Mute in Gortine

zelene površine

- ▶ omejiti poselitev proti severu v gozdne brežine
- ▶ ureditev zelenih površin v naseljih in jih povezati v enoten sistem
- ▶ ustvarjanje poti in kolesarskih povezav do Drave ter vključevanje Bistrice v funkcionalno zasnovano naselja

daljinska pot

- ▶ nadaljevanje daljinske kolesarske poti ob reki Dravi za vzpodbujanje kolesarskega turizma, izgradnja manjkajočih odsekov

- ▶ od Gortine proti Muti poteka ob obrežju Drave, od trgovine Tuš naprej pa vzporedno z regionalno cesto, kjer z lesenim mostičkom premostimo Bistrico in se približamo Mitnici
- ▶ sočasno bo predvidena kolesarska pot povezala tudi Spodnjo in Zgornjo Muto

rekreacijska pot

- ▶ potek je predviden od Gortine (novonastali športni park) do Mute, med gozdovi in travniki
- ▶ predlaga se utrjen pesek, prijeten za kolesarjenje in prijazen do okolja

povezovalna pot

- ▶ najkrajša povezava med Gortino in Muto
- ▶ kolesarsko pot je treba ločiti od vozišča predvsem na delu do industrijske cone, nato poteka pot po neprometni lokalni cesti do Zgornje Mute
- ▶ Od Zgornje do Spodnje Mute poteka pot po obstoječi »šolski poti«

pot skozi Muto

- ▶ od gasilskega doma na Zgornji Muti skozi novonastali park do trga na spodnji Muti ter ob Bistrici do Mitnici

3.1.1 Zasnova kolesarskih poti med Gortino in Muto

Na območju Občine Muta je uvedba in dopolnitev površin za kolesarski promet eden od pomembnejših posegov, saj obsega več vidikov povezovanja. Predlaganih je več kolesarskih povezav, ki vsaka služi svojemu namenu, med seboj pa se vse tudi dopolnjujejo. Kot osnova sta bila vzeta nepovezana konca obstoječe kolesarske poti; na eni strani torej konec poti pri uvozu v naselje Gortina, kjer je tudi prekinjena daljinska kolesarska pot ob Dravi, na drugi strani pa je konec kolesarske steze na Spodnji Muti pri gostišču Lipa.

Daljinska pot, ki je tudi nadaljevanje daljinske kolesarske poti ob reki Dravi. Ta naj bi namreč potekala ob celotnem toku reke Drave – od izvira v Avstriji, prek Slovenije, do izliva na Hrvaškem. Veliko delov te poti še ni realiziranih. Z izgraditvijo poti na predlagani trasi se spodbuja predvsem kolesarski turizem, ki ima tudi zaradi naravnih danosti tu velik potencial. Pot se tako od uvoza v naselje Gortina spusti mimo polj in skozi gozd proti obrežju reke Drave, tej pa nato sledi dobršen del svojega poteka. Kjer se ob obrežju začnejo pojavljati objekti, se kolesarska pot dvigne proti glavni cesti, saj je za nadaljnje vodenje ob bregu premalo prostora. Ob glavni cesti nato poteka preko mostička čez Bistrico do drugega obstoječega konca pri gostilni Lipa. Ta pot pa ni pomembna le za daljinsko kolesarjenje, temveč tudi za lokalno prebivalstvo: od nje se odcepi krak do industrijske cone, ki omogoča prihod na delo s kolesom, prav tako pot poteka mimo pokopališča in gre v neposredni bližini večje trgovine. Eden od pomembnejših mejnikov je tudi Mitnica, saj je dostop do nje pomemben tako za turizem kot za lokalno prebivalstvo. Ta pot je razmeroma varna in udobna za vožnjo, poudarja pa tudi najpomembnejši naravni segment občine – reko Dravo.

Rekreacijska pot ima povezovalno funkcijo med Gortino in Muto. Rekreacijska pot poteka skozi Gortino, mimo lokacije bodočega športnega objekta, potem pa zavije preko travnikov v gozd, kjer se nadaljuje skoraj vse do Mute. Poteka vzporedno z glavno cesto, a na zadostni oddaljenosti, da ni moteča in da je zagotovljena varnost. Namenjena je predvsem rekreacijskemu kolesarjenju, saj povezava med krajema ni direktna, vseeno pa je krajša kot daljinska pot. Poteka tudi skozi gozdove, ki omogočajo udobno kolesarjenje. Tu kot material zgornjega ustroja predlagamo le pesek ali pa protiprašno zaščito na tamponski podlagi, da se sožitje z naravo čim bolj ohrani in poudari.

Povezovalna pot predstavlja najkrajšo povezavo med krajema Gortina in Muta. Poteka skozi Gortino in naprej ob lokalni cesti, zaradi udobnejše vožnje pa ne poteka vseskozi ob njej, temveč se preusmeri na poljske poti, ob južnem delu gruče hiš v začetku naselja Muta, in nato do centra naselja. Pot je namenjena predvsem lokalnemu prebivalstvu, za dnevno kolesarjenje po opravih med krajema. S to povezavo bi predvsem zmanjšali obseg uporabe motornih vozil za pre-

govanje krajših razdalj in vsakodnevne kratke vožnje.

V naselju Zgornja Muta je kolesarjenje sicer možno po večini obstoječih cest, saj so hitrosti dovolj majhne, da lahko poteka mešan promet. Vseeno pa je predlagana jasnejša ureditev in označitev še ene trase. Pot skozi Muto poteka po kolesarskem pasu skozi Zgornjo do Spodnje Mute, kjer se nato ob Bistrici in načrtovani sprehajalni poti spusti do Mitnice in se priključi daljinski poti.

Z ureditvijo novih kolesarskih poti in povezav približamo Muto tako domačinom kot tudi širšemu spektru turističnih kolesarjev. Ob poteh, zlasti pa ob daljinski poti, priporočamo postavitve usmerjevalnih tabel, ki bi obiskovalce napeljevale k obisku znamenitosti in gostišč. Prav tako priporočamo, da se pot opremi z informacijskimi tablami o kraju in regiji. Sama ureditev poti in okolice naj bo čim bolj naravna, z urejevalnimi posegi pa naj bodo vplivi na prostor in okolje čim manjši. Dovolj velik poudarek naj bo predvsem na naravnih danostih občine. Za materiale kolesarske infrastrukture in pripadajočih objektov priporočamo, da se uporabijo čim bolj naravni in avtohtoni materiali. Kolesarjenje bo tako kar se da udobno, poti pa bodo v vseh vidikih dosegle svoj namen.

ZASNOVA KOLESARSKIH POTI MED GORTINO IN MUTO

Legenda

Kolesarski promet

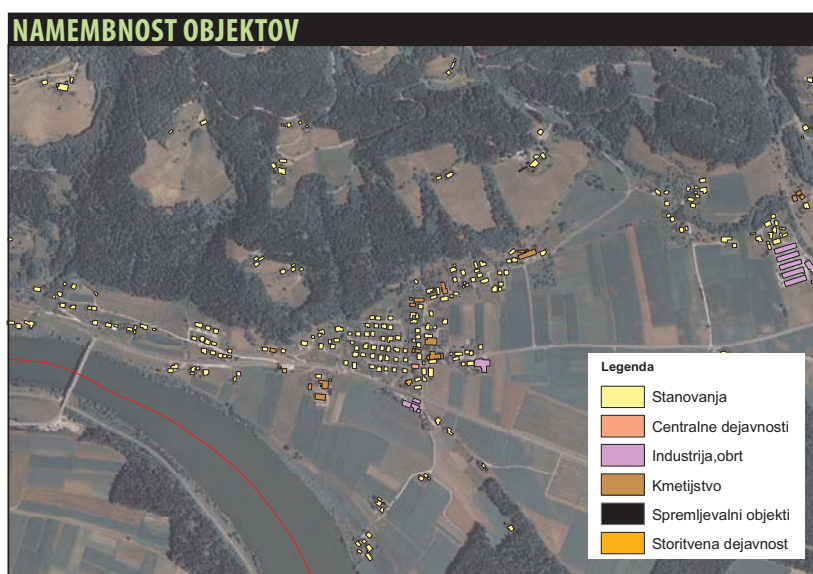
- Daljinska pot
- Pot skozi Muto
- Rekreativna pot
- Povezovalna pot
- Obstoječa pot

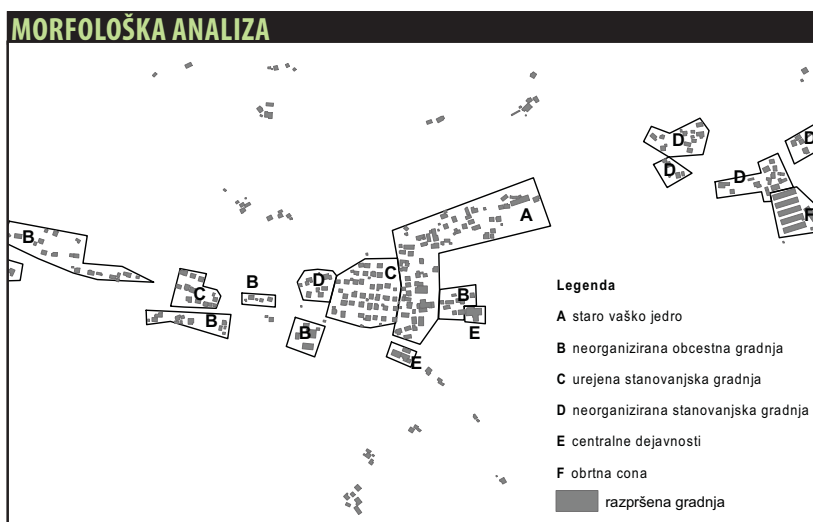
3.2 Urejanje naselja Gortina

3.2.1 Gortina – analiza stanja

- ▶ prevladujejo stanovanjski objekti, nekaj je še aktivnih kmetij oz. kmetijskih gospodarskih objektov
- ▶ industrija je locirana pretežno zunaj naselja oz. ob regionalni cesti

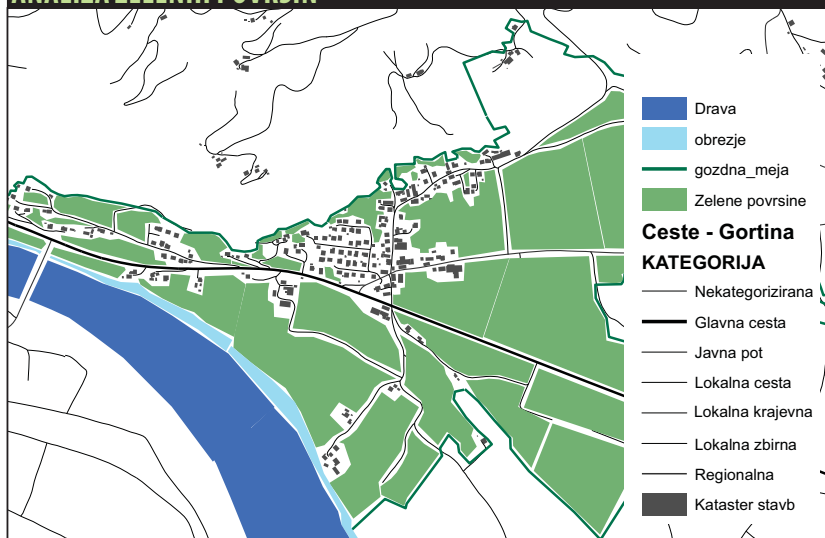
- ▶ v starem vaškem jedru prevladujejo enodružinske hiše in kmetije
- ▶ proti zahodu sta nastali dve novejši območji urejenih stanovanjskih hiš, po sistemu ulične ureditve
- ▶ v višje ležečem delu Pernic so predvsem samotne kmetije

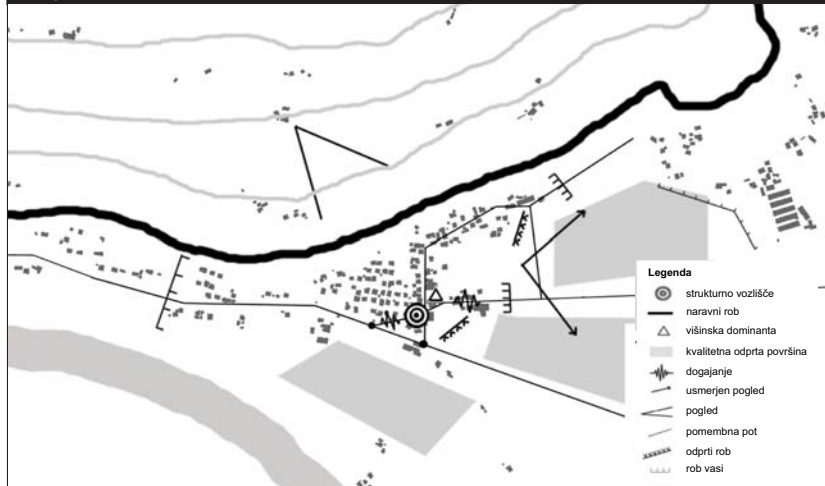
GORTINA – ANALIZA STANJA FGG

ANALIZA ZELENIH POVRŠIN

- ▶ naselje nima enotno urejenih zelenih površin
- ▶ obdajajo ga gozdovi na severu, v ostalih smereh pa kmetijske površine

VIZUALNA ANALIZA

- ▶ Gortina je manjše naselje brez jasno izoblikovanega središča oziroma trga
- ▶ na središče naselja še najbolj spominja območje cerkvice sv. Štefana na Gortini, ki je hkrati tudi višinska dominantna naselja

3.2.2 Gortina – zasnova urejanja

Slika 1: Prikaz podrobnejše ureditve trga v Gortini v povezavi s športnim centrom

GORTINA – ZASNOVA UREJANJA FGG

Varno in funkcionalno cestno omrežje:

Nadaljevanje kolesarske poti, ki bo v globalnem smislu predstavljala povezavo med Avstrijo, slovensko Koroško in Štajersko, v lokalnem pa povezavo med naselji znotraj Občine Muta. Ureditev pešpoti in tako zagotovitev varne šolske poti, peš povezave med avtobusnim postajališčem ob glavni cesti Dravograd–Maribor ter lokalnim postajališčem, večnamenskim objektom in pripadajočimi športnimi površinami, pekarno ...

Ureditev neprednostnih cestnih priključkov in vnos elementov na in ob vozišče, za zmanjšanje vozne hitrosti.

Občutek povezanosti:

- ▶ Drevoredi ob glavnih poteh (ob vstopu v naselje Gortina iz smeri Dravograd), ki bodo posnemali drevored v Zgornji in Spodnji Muti in tako ustvarili vizualno podobnost med naselji znotraj Občine Muta.
- ▶ Parkovna ureditev trga Gortine.
- ▶ Vizualna povezava med severnim delom (kjer trenutno stoji objekt, za katerega se predvidi rušenje), južnim delom, kjer stoji mogočna lipa, in vzhodnim delom, cerkvijo. Elementi so med seboj ločeni s cestami, ki jih je v tem območju treba tlakovati in tako ustvariti »prijetnejši« in varnejši prehod ter občutek enotnosti.

Ureditev parkirišča pred gostiščem ob vstopu v Gortino, ki se ga tlakuje po enakem vzorcu kot prej omenjene dele cest.

Zelene in športne površine

- ▶ Parkovna ureditev trga.
- ▶ Odprt zeleni prostor. Vsi elementi so iz naravnih lokalnih materialov in so skladni s pestrostjo koroške naravne krajine.
- ▶ Trg v Gortini bo tako prišel do izraza, predstavljal bo prostor za druženje, srečevanja – za izvajanje prireditev, sejmov, manjših razstav ali pa zgolj za sprostitve, posedanje na klopcih in s ponudbo igral za najmlajše.
- ▶ Nogometno igrišče in igrišče za odbojko, ki bosta v Gortino privabili tudi občane iz drugih naselij in okrepili sodelovanje z sosednjo občino Vuzenico.

Večnamenski objekt

Izgradnja večnamenskega objekta, ob katerem se nahajata nogometno igrišče in igrišče za odbojko. Objekt nudi prostore za potrebe lokalne skupnosti, hrambo športne opreme, sanitarije in ustreza nizkoenergijskemu tipu objekta. Objekt bo predstavljal potreben prostor za druženje mladih, starejših in otrok, okrepil medgeneracijsko sodelovanje in povezanost med Gortinčani.

Ob objektu so parkirna mesta, ki so tlakovana tako, kot je že bilo omejneno.

V Gortino se je v zadnjih letih preselilo več mladih družin, ki so si v tem prostoru ustvarile dom. Cilj vsakega je živeti v varnem, urejenem, prijaznem okolju in Gortina ima možnosti, da vse to ustvari. Ureditev cestnega omrežja, varne šolske poti, trga, ki predstavlja srce naselja, otroškega igrišča, športnih površin in večnamenskega objekta – vse to povezati v celoto, s pridihom domačnosti in dostopnosti, in cilj je dosežen.

REFERENČNI PRIMERI

VIRI:

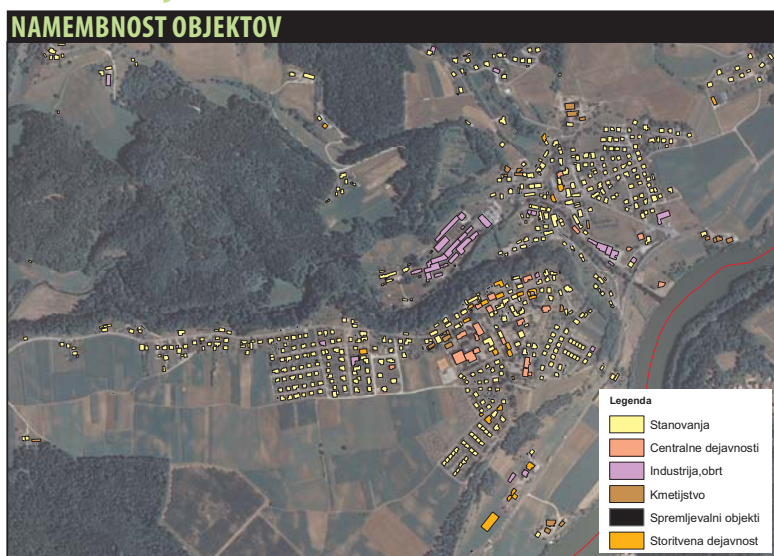
- <http://maribor-pohorje.si/dezela-pri-lesniku.aspx>
- Alja Vehovec, Jernej Živic; Ureditev javnih površin središča Kranja ter ureditev kanjona Kokre z navezavo na staro mestno jedro, ZAPS
- Schlosstrasse_01
- <http://www.schimmel-eugen.de/html/sportstatten7.html>; Altendorf Ortsstraßenrückbau

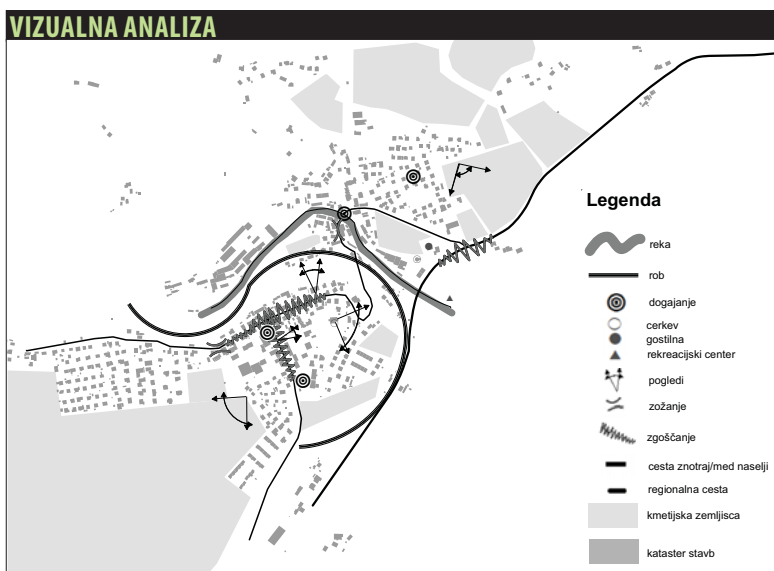
3.3 Urejanje Zgornje in Spodnje Mute

3.3.1 Zgornja in Spodnja Muta – analiza stanja

- ▶ prevladujejo individualni stanovanjski objekti
- ▶ centralne dejavnosti so pretežno locirane na Zgornji Muti
- ▶ industrija se nahaja na robu naselja oziroma je od njega ločena, kar je ugodno

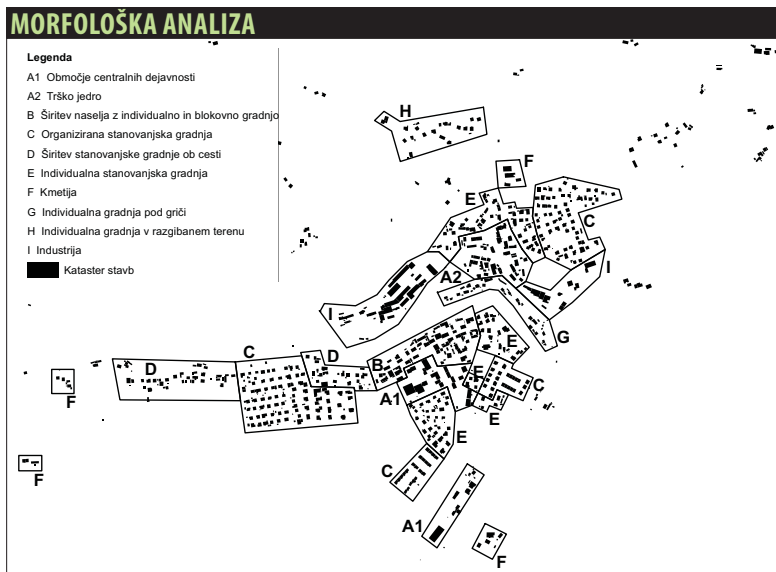

- ▶ izstopajoča je ježa med Zgornjo in Spodnjo Muto
- ▶ dominantna je cerkev v Zgornji Muti
- ▶ kakovosten odprt pogled na Dravsko dolino oz. na Muško polje
- ▶ na Zg. Muti prevladuje programska os od gasilskega doma do občine
- ▶ na Spodnji Muti izstopata rotunda ter os ob Bistrici do Mitnice

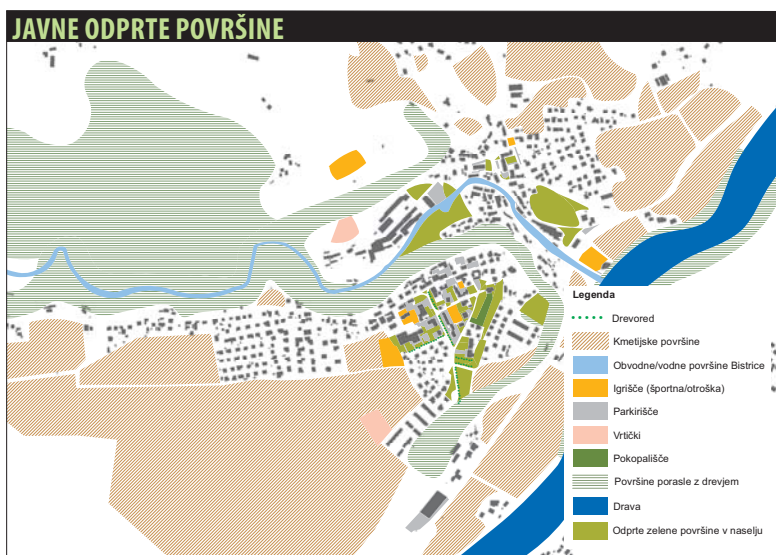

- ▶ dobro je vidno trško jedro s prepletom centralnih dejavnosti
- ▶ individualna stanovanjska gradnja je pretežno v urejenih prostorskih zasnovah
- ▶ zaznana je obcestna širitev proti Gortini
- ▶ gradnja v hribini nad Spodnjo Muto tvori svojo prostorsko enoto
- ▶ kmetije se nahajajo na robu ali zunaj naselja

- ▶ izrazita je gozdna brežina na ježi med Spodnjo in Zgornjo Muto
- ▶ obvodne površine so slabo izkoriščene ter predstavljajo razvojni potencial za rekreacijo in turizem
- ▶ naselje ima številne zelene površine, zasaditve (drevorede), igrišča, poti, ki so programsko nepovezane
- ▶ območje ob Mitnici je potencialna točka za nove športne površine

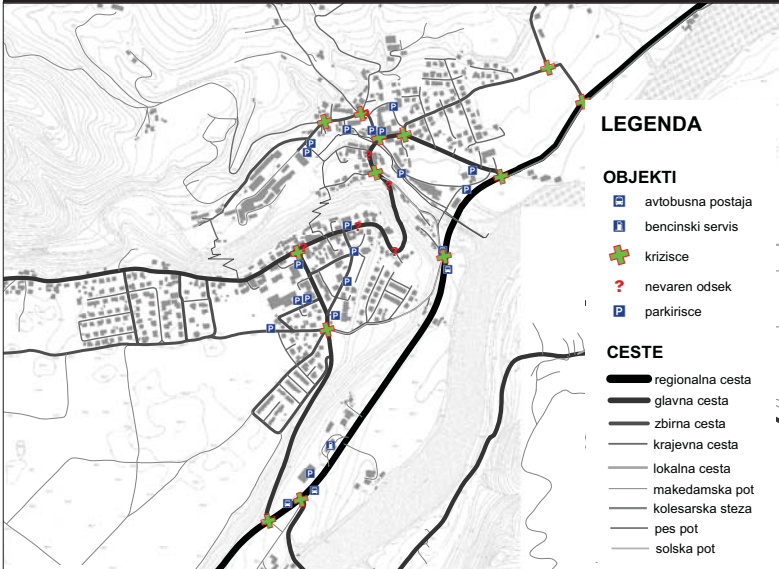
- ▶ »proste« površine predstavljajo predvsem travnate površine znotraj naselja (travnik pod pokopališčem, travnik južno od gasilskega doma ter zajeda kmetijskih površin na zahodnem robu naselja)
- ▶ v naselju je malo parkovnih površin
- ▶ zelene površine med seboj niso povezane

ANALIZA JAVNIH IN PROSTIH POVRŠIN (ZG. MUTA)

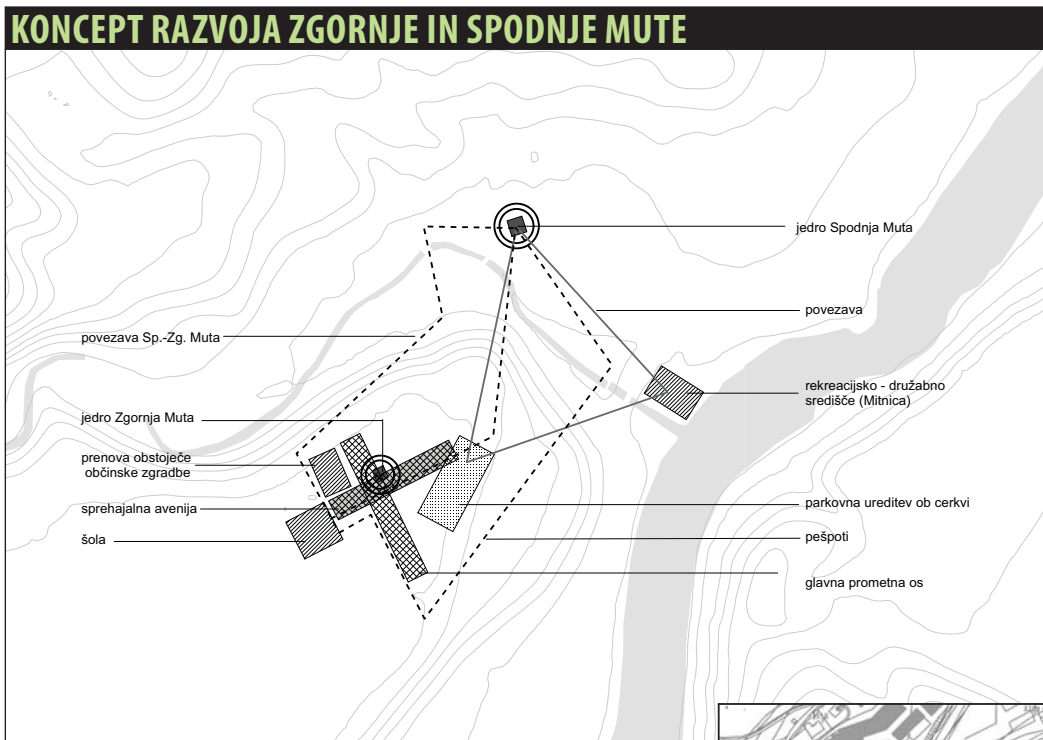

- ▶ tranzitni promet je dobro rešen z regionalno cesto Dravograd–Maribor
- ▶ daljinska kolesarska pot med Gortino in Muto ni izvedena v celoti
- ▶ težavno je premagovanje višinske razlike med Zgornjo in Spodnjo Muto
- ▶ parkiranje je možno na številnih lokacijah, ki pa niso urejene, povzročajo vizualno zmedo v prostoru

PROMETNA ANALIZA

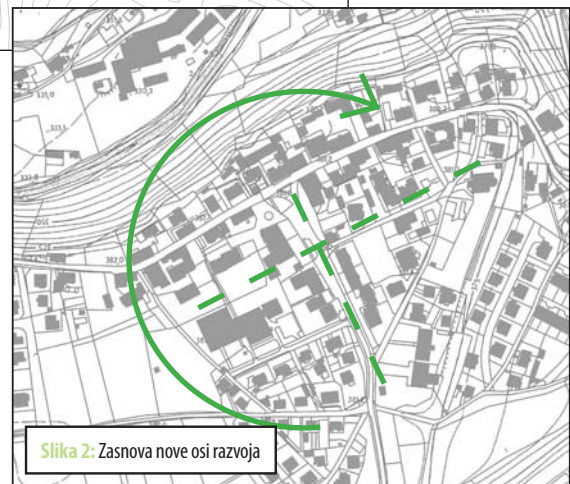

3.3.2 Zgornja in Spodnja Muta – koncept razvoja

KONCEPT RAZVOJA

- ▶ pravokotno na prometno in programsko os se oblikuje nova razvojna os, ki jo poudarja peš aleja, ki povezuje center Zgornje Mute in Spodnje Mute
- ▶ cerkev se izpostavi kot vozlišče peš poti
- ▶ območje novonastalega parka ob cerkvi se s premostitvenimi rešitvami poveže s trgom na Spodnji Muti in z Mitnico ter tako vzpostavi najkrajša peš povezava med krajema
- ▶ na sečišču prometne in peš osi na Zgornji Muti se umesti večnamenski objekt
- ▶ trg na Spodnji Muti se programsko nadgradi in poveže s športno-turistično točko Mitnice
- ▶ V Spodnji Muti je program usmerjen tudi v razvoj dejavnosti za mlade

Slika 2: Zasnova nove osi razvoja

Zasnova centra naselja Zgornja Muta

Trenutna zasnova centra Zgornje Mute je vzdolžno ob glavni prometni osi (Gasilska ulica, Glavni trg), od juga proti severu, od gasilskega doma do občinske stavbe. Kostanjev drevored (potraben temeljite prenove) lepo poudarja glavno os, ki pa ima pretežno značaj »prometne osi«. Prostor ob gasilskem domu s kmečko tržnico je neizrazit, zaradi svoje zgodovinske odmaknjenosti (graščina Kienhofen) nekoliko izstopa občinska stavba na drugem koncu prometnice, kjer je tudi prometno vozlišče. Smer oziroma pogled proti višinski in vsebinski dominantni, cerkvi sv. Marjete, je neizrazit in se nam ponudi šele, ko se umaknemo z glavne prometne osi, bodisi mimo gasilskega doma ali v smeri od občinske stavbe.

Višinska razslojenost med Zgornjo in Spodnjo Muto predstavlja navidezno komunikacijsko oviro, ki se odraža tudi v prostoru.

Kot protiutež obstoječi prometni osi smo pravokotno nanjo oblikova-

li os umirjenega prometa (s poudarki na peš prometu), ki poteka od osnovne šole mimo občinske stavbe do cerkve sv. Marjete. Oblikovane nove osi od zahoda proti vzhodu je možno ob rušitvi stanovanjskega objekta na sečišču poti ter z manjšimi zunanji ureditvami prometnic.

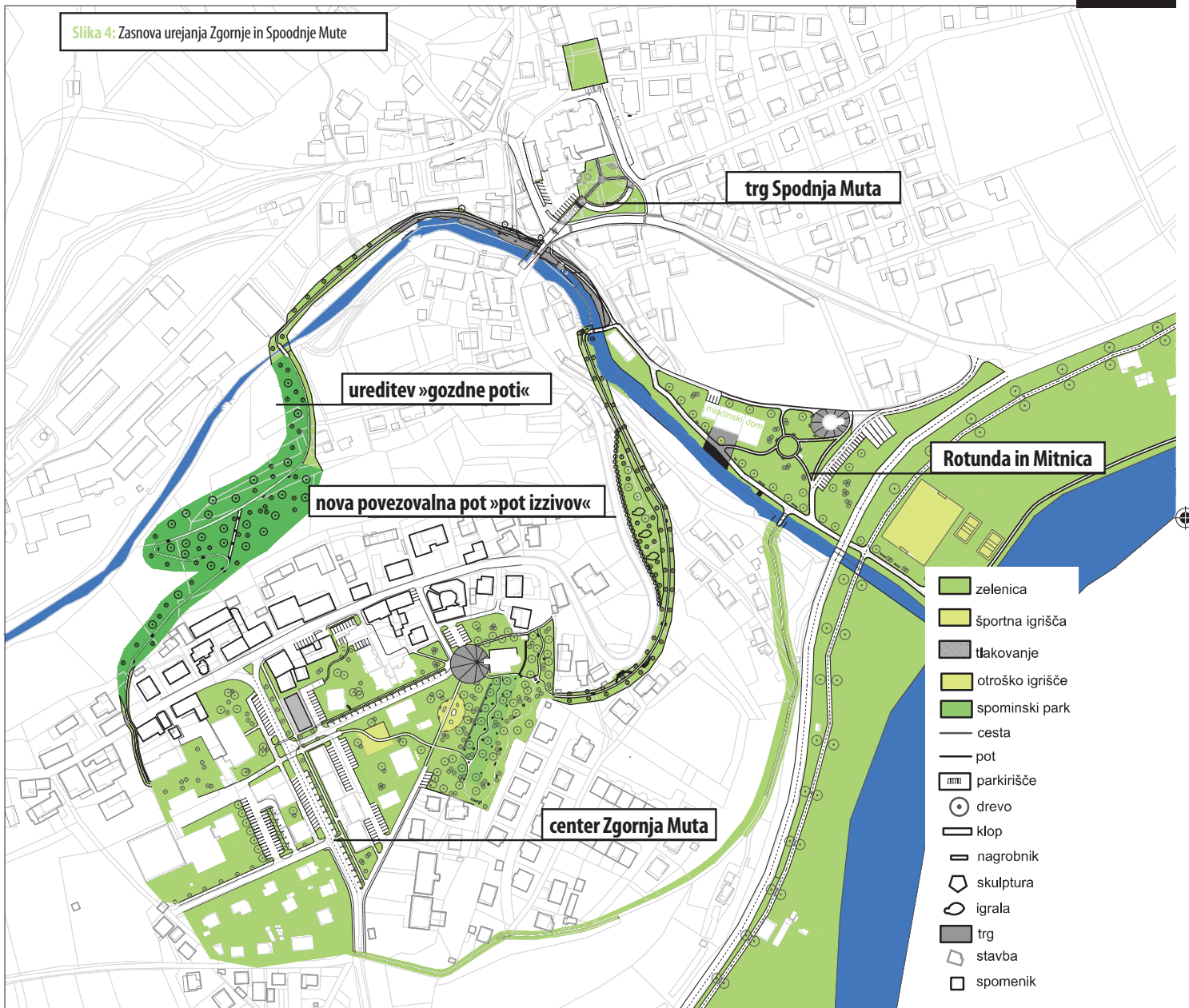
S tako zasnovano alejo odpremo pogled proti cerkvi sv. Marjete ter preusmerimo tokove dogajanja iz trenutne prometne osi na umirjeno os. Poudarimo pomen peš poti od osnovne šole do načrtovanih zelenih površin na platoju okoli cerkve in nakažemo možnost nadaljnje peš poti proti Spodnji Muti. S tem poudarimo tudi pomen zblizevanja Zgornje in Spodnje Mute na vizualni ravni in na ravni peš dostopnosti. Ključno se nam zdi preusmeriti tok dogajanja (prihajanje v šolo, dostop do občinske stavbe, zelene površine ...), ki ni vezan na avtomobilski promet, na zasnovano alejo in plato ob cerkvi.

Slika 3: Zasnova Zgornje in Spodnje Mute prikazana na maketi

Slika 4: Zasnova urejanja Zgornje in Spodnje Mute

VIRI:

- Dorferneuerung-bringt-Laisa-nach-vorn_ArtikelQuer
- <http://www.lars-consult.de/projekte/staedtebau.php>
Dorferneuerung Igling-Holzhausen
- <http://www.dorfplanerin.de/ober-gleen.htm>

Ob sečišču poti se ob rušitvi objekta nasproti občine ponudi večja razpoložljiva površina, kjer smo umestili večnamenski objekt za dejavnosti (pošta, lekarna, knjižnica ...), ki trenutno v občini nimajo svojega prostora ali je ta neustrezen. Stavba mora biti zasnovana tako, da dopušča odprt pogled v smeri cerkve ter dopolnjuje in nadgrajuje obstoječe stavbno tkivo. Trenutna graščina (v kateri je sedež občine) je bila z odvzemanjem parka pred vhodom (delno spremenjeno v parkirišče), predvsem pa z zmanjšanjem parkovnih površin na severu (bife

in na zahodu, razvrednotena. Stavbo je treba znova umestiti v grajski park, zato smo odstranili trenutne ureditve.

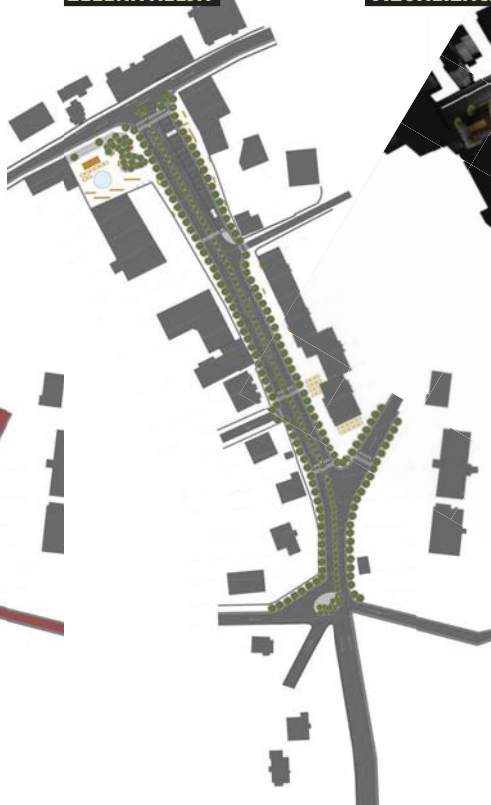
Ob ustrezni zasnovi prometa in ureditvi prometnih dostopov do večstanovanjskih objektov in ureditev sistema parkiranja pretežno stanovalcev (ki je trenutno stihijski in urejen parcialno za posamezen stanovanjski objekt) se v obravnavanem kareju (Gasilska ulica, Glavni

trg) odpre veliko prostih površin. Proste površine se lahko za potrebe stanovalcev zapolni z nizom tipskih enovitih garaž. Garaže se ne smejo umeščati pred vsak večstanovanjski objekt, temveč predlagamo niz tipskih enovitih garaž, bodisi umeščenih pravokotno na Gasilsko ulico ali ob Glavni trg. S sistemom dostopov do večstanovanjskih objektov in urejenim režimom parkiranja se med večstanovanjskimi objekti ustvarijo proste površine, kjer naj prevladuje parkovna ureditev. Prevladujoča parkovna ureditev vse od Glavnega trga do ježe in tudi pod ježo, ob cerkvi sv. Marjete, ponudi kakovostno bivanje v zelenju. Vsebinsko je park zasnovan v različnih tematskih otokih (»park spomina na mrtve« – na območju zaprtega pokopališča, »park druženja« na platuju pred cerkvico, »otroški park« v zaledju župnišča, »pot in park izzivov« – pod ježo ...). S tovrstno ureditvijo nadomestimo izgubljene parkovne površine med občino in vrtcem, predvsem pa vizualno in vsebinsko uredimo in oplemenitimo del mesta.

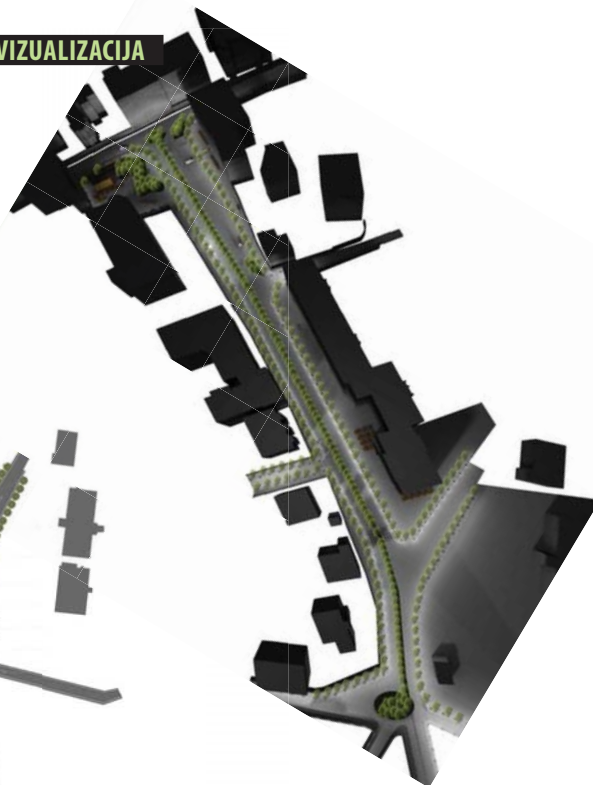
PROMETNI REŽIM

ZELENA ALEJA

VIZUALIZACIJA

ZGORNJA MUTA – ZASNOVA UREJANJA FGG

3D VIZUALIZACIJA

Spodnja Muta: od trga do Mitnice

Analiza stanja prostora je pokazala da se v Sp. Muti prepletajo dejavnosti, ki so do neke mere konfliktni. Tako so v neposredni bližini Bistrice in rotunde umeščeni industrijski objekti, ki v to območje ne sodijo. Objekt na vzhodnem robu obstoječega trga na Spodnji Muti ne služi več svoji funkciji, ter z odstranitvijo ponuja številne prostorske in vsebinske možnosti za nadgradnjo trenutne trške ureditve. V precej slabem stanju so tudi nekateri objekti ob Bistrici, prav tako pa bi nekaj novega navdihla potrebovale brežine Bistrice.

Mitnica in rotunda

Z umestitvijo Mitnice na izliv Bistrice v Dravo se je ustvarila atraktivna točka, h kateri so usmerjene silnice prostočasnega dogajanja. Povezava od Mitnice proti osrednjemu trgu v Sp. Muti ob idilični Bistrici je dobro izhodišče za razmislek o nadaljnjem prostorskem razvoju Sp. Mute.

Industrijo je treba preseliti v obstoječe industrijske cone, ki jih je v Občini Muta dovolj. Prazne objekte se nameni za mladinski dom, ki je tako nekoliko odmaknjen od centra, a še vedno na privlačni lokaciji. Do mladinskega doma kot tudi do Mitnice se ohrani le intervencijska pot, drugo parkiranje je urejeno nasproti gostilne Lipa vzdolž nasipa ob regionalni cesti. Omogočeno je parkiranje tudi za avtobuse Maribor–Dravograd. Razširi (doda se kolesarska pot) in obnovi se pot ob

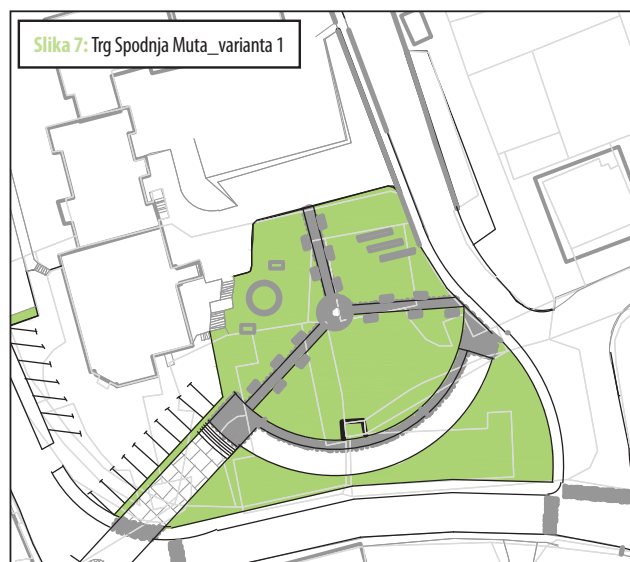
levem bregu Bistrice. Med Mitnico in regionalno cesto se umesti daljinska kolesarska pot »ob Dravi«, na katero se priključi tudi kolesarska pot ob Bistrici. Daljinska kolesarska pot prečka Bistrico na leseni brvi, ta pa nam omogoči, da prestopimo na desni breg Bistrice, kjer se za prostočasne dejavnosti lahko izkoristijo trenutno zaraščeni in neprivlačni travniki (npr. vadišče za pse, ureditev piknik prostorov). Ob obstoječe nogometno igrišče se umesti še igrišče za odbojko.

Trg na Spodnji Muti

se lahko nadgradi, če se odstrani zapuščen objekt. Velika pridobljena površina se oblikuje kot prostor druženja, prepleta vsakodnevnih dejavnosti in možnosti izvajanja manjših kulturnih prireditev. Predlog zasnove trga je podan v dveh variantah.

Varianta_1

Večji del trga je odprt, tlakovan in parkovno urejen. Zasnovo dopolnjuje večnamenski polkrožni paviljonski stekleni objekt, ki bi služil namenom muzeja, prireditev in drugih kulturnih dejavnosti. V središče trga – kot navidezno stičišče poti – bi umestili »knjigo« o zgodovini Mute in kovaštva. Prometna ureditev se prilagodi in zaradi večje površine sprost, parkirišča stanovalcev bližnjih blokov se umakne iz trškega središča v podzemno garažo pod obstoječim otroškim igriščem. Tovrstna rešitev pušča pretežni del trga »odprt«, brez večje pozidave (paviljonski stekleni objekt zapolni praznino).

SPODNJA MUTA – ZASNOVA UREJANJA

Varianta_2

Na trg se umesti večnivojski, vkopan objekt, ki s svojo razgibanostjo in uokvirjenostjo ponuja različne programske vsebine. Platoji objekta so na različnih višinah. Vertikalno plastenje poudarja razgibanost okoliškega terena in zmanjšuje vertikalne razlike med večstanovanjskimi objekti ter okoliškimi individualnimi stavbami. Hkrati plastenje objekta omogoča naravne prehode svetlobe v spodnje servisne prostore ter dopušča možnost ustvarjanja odprtih ambientov. Umetna razgibanost omogoča ustvarjanje platojev, ki so hkrati klopi, mize stoli, stopnice ...

V ustvarjenih otokih na različnih platojih se umestijo dejavnosti:

- ▶ PARK: zelena in igralna površina na dvignjenem platoju, umaknjena od ceste
- ▶ Park služi kot streha večnamenskega objekta. Objekt se s steklenimi površinami odpira na javni, cestni prostor
- ▶ CENTRALNE DEJAVNOSTI: v spodnjem platoju, ob cesti
- ▶ TIHA OBMOČJA: kotički počivanja in umirjene dejavnosti med različnimi platoji

Povezovalne poti med Zgornjo in Spodnjo Muto

Pešpot je osnovna povezava med deli naselij, saj jo – če je primerno zasnovana – lahko uporabljajo vsi prebivalci. Njena okolica mora biti privlačna, prijazna ob različnih vremenskih pogojih, povezovati mora ključne dele naselij in namenjena mora biti različnim kategorijam pešakov.

Zgornja in Spodnja Muta sta višinsko razslojeni, kar v vsakodnevnih opravkih predstavlja predvsem komunikacijsko oviro. Premagovanje višinske razlike je težavno predvsem za pešce in kolesarje, predstavlja oviro šoloobveznim otrokom, mamicam z vozički, invalidom, starejšim. Trenutna prometna povezava (Ulica na klancu) je nevarna za kolesarje in pešce, njena razširitev bi bila potrebna tudi za avtomobilski promet, predvsem v Spodnji Muti. Za izvajanje peš prometa je neprimerna, tudi kolesarje je smiselno preusmeriti. Ker gre pretežno za avtomobilsko povezavo, smo to povezavo izključili iz možnih pešpoti.

Flisova ulica, ki prav tako povezuje Zgornjo in Spodnjo Muto na južnem robu, je (razen na odseku, kjer je dovoz za stanovalce) namenjena peš povezovanju Zgornje in Spodnje Mute in je označena tudi kot šolska pot. Pot prijazneje premaguje višinske razlike, je nekoliko daljša, vendar je precej monotona in verjetno za šolarje neprivlačna. Pot je razsvetljena, delno poteka po gozdčiku, vendar ji manjka nekaj urbane opreme (klop, razgledišče), ki jo je smiselno umestiti. Primeren je tudi za kolesarje, zato se na to pot navezuje kolesarska povezava do Gortine.

»**Gozdna pot**« je povezava med Zg. in Sp. Muto in poteka po neurejeni peš stezi na severnem robu ježe skozi gozdiček. Pot ni označena in jo najdeš le, če ti jo kdo pokaže. Pot naravnost kliče po načrtni ureditvi, ki lahko ob temeljnem namenu povezovanja služi tudi za rekreacijo. Začetek poti v Zgornji Muti smo prestavili dvesto metrov zahodneje, v bližino osnovne šole, ter jo v večjih okljukih, torej položneje kot sedaj, speljali do Kovačije, kjer se priključi urejeni poti na levem bregu Bistrice. Višinske razlike je mestoma smiselno premagovati s stopnicami in urejenimi podesti. Privlačnost poti lahko dosežemo z dodanimi elementi (tobogan za krajšanje okljukov), premagovanje višin preko višinskih stolpov (rekreacija) ali edukativnimi tablami in pripomočki. Smiselno jo je utrditi in ustrezno osvetliti, mestom pa tudi zasaditi, saj so posamezna drevesa v gozdu v zelo slabi kondiciji.

Pri zasnovi nove peš povezave med Zgornjo in Spodnjo Muto smo izhajali predvsem iz dveh izhodišč:

- ▶ pot mora biti zanimiva in mora omiliti premagovanje višinske razlike,
- ▶ pot mora povezati Zg. in Sp. Muto na najhitrejši in prijazen način.

»**Pot izzivov**« je novo novo zasnovana pot, ki se kar sam ponuja, če zasnujemo prečno komunikacijsko os ter v parkovno ureditev združimo zgornji in spodnji nivo ježe ob cerkvi sv. Marjete.

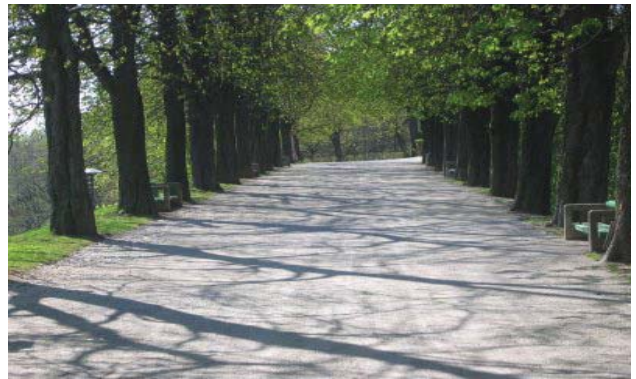
Iz »parka izzivov« na spodnjem platu ježe tako preidemo v pot, ki nas ob podobnih tematskih vsebinah zložno pripelje do Bistrice, kjer se z umestitvijo lesene brvi priključimo obstoječi poti na levem bregu Bistrice. Park in pot sta vsebinsko povezana in sta s svojo privlačnostjo (park čutil, premagovanje ovir, zanimivi poskusi) in estetsko urejenostjo najzanimivejša povezava med Zg. in Sp. Muto. Pot je predvsem pod cerkvico speljana v velikih okljukih in je tako primerna tudi za mamice z vozički in starejše. Umeščeni so počivalniki in bralni kotički, ježa pa izkoriščena za razgledišče. Atraktivnost poti mora biti tako visoka, da se bodo na pot usmerjali tudi šolski otroci (aleja poteka naravnost do šole) in se tako nevede izognili bolj prometnim potem.

VIRI:

<http://www.google.si/brockley-green-chain-part-2.html>
<http://www.barrowbc.gov.uk/images/NewSoftLandscaping-big.jpg>
<http://www.prague-guide.co.uk/images/http://www.Albert-Park-Bench-PP.jpg>
<http://www.ljubljanski.grad/drevored.jpg>
<http://www.buero-terra-plan.de/dorfern/>

MUTA – ZASNOVA POVEZOVALNIH POTI FGG

4 USTVARJANJE SODOBNIH TRŠKIH JEDER V OBČINI MUTA

študenti UL FA: Andrej Demšar, Grega Valenčič, Jelena Civčič, Tjaša Barič, Marta Čadež, Taja Škrban, Aleš Dolenc, Jure Mihevc, Petra Črtalič, Luay Saudi

mentorica: doc. dr. **Alenka Fikfak**
sodelavec: teh. sod. **Janez P. Grom**

V okviru »Urbanistično-planerske delavnice Muta 2011/12« je skupina Fakultete za arhitekturo preizkušala različne scenarije razvoja na štirih lokacijah, pri čemer so študentje sledili vsebinam, ki predstavljajo splošno izhodišče pri urejanju sodobnih grajenih struktur naselij središčnega pomena in podeželskih naselij:

- ▶ strukturne spremembe grajenega prostora, ki vplivajo na razvoj vseh naselij, posebej naselij središčnega pomena (občinska središča),
- ▶ prenova grajenega okolja, stavbnega fonda, vnos manjkajočih centralnih dejavnosti, zgostitev grajenega prostora namesto ekstenzivnega širjenja in
- ▶ prehajanje ruralnega prostora v urbanega kot posledica funkcijskega razvoja naselij središčnega pomena ter poizkus načrtnega razvoja urbanih elementov,
- ▶ prometna preureditev v povezavi z rekreacijo in turizmom kot elementoma vnašanja priložnostnih dejavnosti in spodbujanja sonaravnih dejavnosti,
- ▶ razvoj turizma v širši krajini z namenom spodbujanja uravnoteženega razvoja v zaledju večjih naselij (povezovanje z agrarno krajino).

V obdobju informacijske družbe se vedno bolj izenačujejo kulturne razlike v prostoru, izgublja se raznolikost prostorov, ki ni več struktur-

na nujnost in rezultat razvoja. Podeželska kultura s tradicionalnimi kmetijskimi sistemi, vaškimi naselji in kmečko kulturo bivanja je oblika, ki v pogojih nove informacijske dobe in globalnega podjetništva vztrajno in nezadržno izginja. Hkrati se to odvija tudi na nivoju lokalne identitete. Nastaja pa nova raznolikost, ki je v nekaterih okoljih že pretirano dinamična in neobvladljiva. Sprašujemo se, katere so tiste temeljne značilnosti »nove identitete«, da bo ta vključevala kompleksnost tega vsesplošnega, globalnega pojava, hkrati pa utrdila posebnost lokalnega. To prepletanje naj bi vodilo v razvoj oblik in ureditev v prostoru, kjer bo dopolnitev grajenega in naravnega prostora v neposrednem odzivu: tradicija v povezavi s sodobnostjo, ki bo dopolnjevala vsebino in estetiko širšega posega.

Ustvarjanje ravnovesja med ohranjanjem naravnega okolja in potrebami človeka ter ohranjanje kulturne dediščine so elementi, ki nadaljujejo in dopolnjujejo idejo življenja v zeleni kulturni krajini. V ruralni krajini se bo s prepletanjem številnih dejavnosti spodbujalo ohranjanje tradicionalne oblike poselitve, kjer bodo naseljem dodane nove vsebine po načelih varovanja obstoječe krajinske in naselbinske identitete. Ruralna naselja se bodo povezovala s turističnimi kraji in v svoje okolje vnesla turistične in dodatne dejavnosti, predvsem namenjene lokalnemu, a tudi mednarodnemu turizmu, kmetijstvo pa bo hkrati imelo funkcijo skrbnika kulturne krajine.

4.1 Analiza stanja v prostoru

Širši prostor naselij Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina oblikuje usedlina številnih zgodovinskih obdobj. Zgornja Muta se je razvila okoli lijakastega trškega prostora, katerega osrednja stavba je bila gotška župnijska cerkev sv. Marjeta, ki se prvič omenja kot kapela leta 1349, v letih 1460–65 pa kot farna cerkev (<http://www.muta.si>, 10. 7. 2012). Cerkvico (rotundo) ob izlivu Bistrice v Dravo, naj bi na svoji poti po Koroški in Štajerski leta 1052 posvetil papež Leon IX. (<http://www.muta.si>, 10. 7. 2012). Posebno vlogo v prostoru ima tudi barokizirana cerkev sv. Primoža, ki stoji na čudoviti razgledni točki pod Primoškimi vrhom in se prvič omenja leta 1425 (<http://www.muta.si>, 10. 7. 2012). Elementov naravne in kulturne dediščine je še veliko, zgolj najpomembnejši pa so ekološka kapelica, kovaško-livarski in gasilski muzej na Zgornji Muti ter kulturno-zgodovinski objekti: cerkev sv. Jerneja nad Muto, cerkev sv. Simona in Jude na Pernicah, cerkev sv. Petra na Ribičju in cerkev sv. Štefana na Gortini.

Mesto lahko doživljamo kot posamičen fragment ali kot celovit fenomen, kjer elementi mestotvornosti nimajo izrazito enopomenske oziroma prevladujoče vloge. Mesto doživljamo kot fluiden pretok prostorskih silnic in kot disperzno zgoščujoč prostor, ki ga vsaka nova doba dograjuje (ne toliko z grajenim okoljem kot z vsebino).

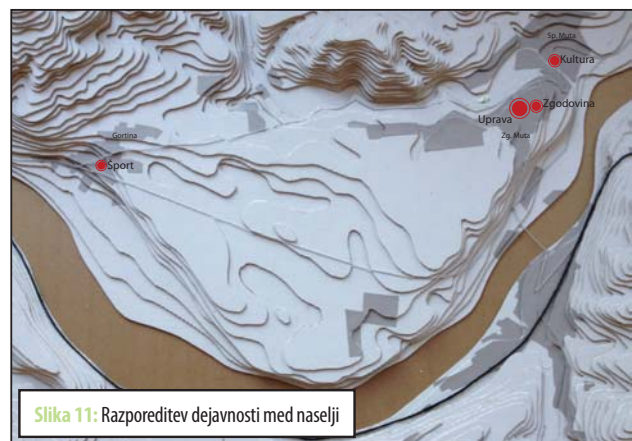
Z delavnico smo preizkušali vpliv prostorskih posegov na prestrukturiranje in spreminjanje podobe teh treh naselij predvsem z vidika prestrukturiranja notranje doživljajske podobe. V tem okviru naj bo razvoj naselij Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina usmerjen v preoblikovanje in hkrati dopolnjevanje obstoječe kvalitetne in nekvalitetne strukture mesta, z dodajanjem sodobnih vsebin in manjših posegov, ki sooblikujejo tudi širši krajinski prostor naselij.

Pri delu na delavnici in razmišljanju o prihodnosti teh treh naselij, ključnih za razvoj Občine Muta, so se porajala številna vprašanja: Kaj so spremembe v prostoru in kakšna je njihova predvidljivost? Katere razvojne preobrate lahko doživi ta prostor? Kakšno vlogo ima občina s temi tremi naselji v konceptu razvoja obdravskega prostora? Katere funkcije in dejavnosti lahko občina prevzame in bi bila s tem konkurenčna sosednjim? Vse to nedvomno vpliva na konflikte, ki so že dolgo prisotni in krojijo sodobno podobo prostora Občine Muta, tako naravnega kot grajenega.

Na podlagi analize stanja, planskih dokumentov in številnih informacij o naseljih Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina smo opredelili naslednja vprašanja, ki predstavljajo izhodišča za razmišljanje o kvalitetni preobrazbi širšega prostora teh naselij:

- ▶ Kako izkoristiti danosti prostora za razvoj turističnih dejavnosti?
- ▶ Kako razvijati ta tri naselja, da si ne bodo konkurenčna med seboj, temveč bodo soustvarjala celovito podobo Občine Muta?
- ▶ Kakšne so prostorske možnosti za širitev in povezljivost med naselji?
- ▶ Katera območja je treba revitalizirati?
- ▶ Kje so možna območja za urejanje priložnostnih dejavnosti?
- ▶ Katere dejavnosti je smiselno vključiti kot dopolnitev trških funkcij posameznega naselja?
- ▶ Katere nove vsebine je treba vključiti v koncept preobrazbe trških prostorov?

Morfološka analiza in analiza dejavnosti

Zgornja Muta kot občinsko središče in center podeželskega zaledja skupaj s Spodnjo Muto predstavlja strukturno težišče občine. Strnjena naselja Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina, glede na velikost in obliko – današnjo strukturo –, nimajo centralnih dejavnosti. Podoba trških jeder danes ne daje vtis niti urbanega niti podeželskega središča. Ohranjene so vse kvalitete tradicije z nešteto naravnimi in grajenimi elementi, a jim primanjkuje osnovni element dobre, sodobne uporabe (dober in predvsem aktiven trgovsko-kulturni in gostinski program). Trška središča nimajo prave prepoznavne podobe in delujejo bolj kot skupek prizidkov in objektov, ki nimajo skupne podobe.

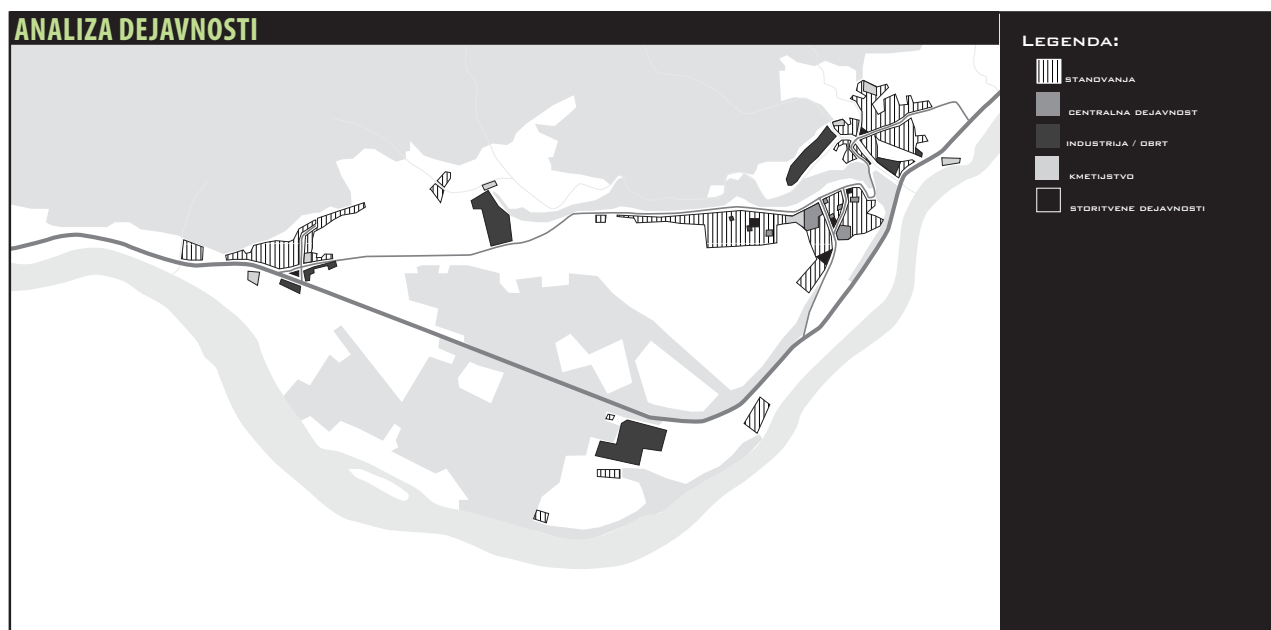
Območja naselij Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina so sestavljena iz raznolikih morfoloških in programskih enot, ki se bodo z razvojem ohranjale in oblikovale v sodobne urejene naselbinske vzorce. Oblike teh vzorcev bodo sledile tradiciji okolja in nadaljevale tako strnjeno v obliki gruče kot tudi razpršenost s samostojnimi kmetijami (ruralno hribovito zaledje). Dejavnosti, ki so v prostoru zanemarjene, so na neugodnih lokacijah ali pa sploh niso prisotne. Za sodobni razvoj naselij primanjkujejo predvsem drobni programi, ki bi dopolnjevali življenje prebivalcev kot tudi turistično-rekreacijske dejavnosti, namenjene prebivalcem in obiskovalcem: hotel, turistično-informacijski center,

knjižnica, sejmišče in spremljajoči programi (gostinsko-turistični program), prodajalne domačih pridelkov, programi za spodbujanje druženja mladih in otrok in podobno.

Vizualna analiza

Naselja Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina ležijo v osrednji Dravski dolini, v ravninskem delu Občine Muta, med reko Dravo in hribovitim delom v severnem pasu občine. Središče občine je Zgornja Muta, upravno središče z županstvom, krajevnim uradom, šolo, knjižnico, banko, pošto, župnijskim uradom, zdravstvenim domom, trgovinami in drugimi ustanovami. Glavno ločnico med naselji in reko Dravo predstavlja glavna cesta Dravograd–Maribor. Grajene dominante predstavljajo elementi dediščine, predvsem cerkve, rotunda, mitnica ipd., ki ne izstopajo iz grajene strukture naselij, jim pa dajejo poseben pečat. Posebno dominantno in neizkoriščeno vlogo ima v prostoru reka Drava. S smeri naselij se v smer reke odpirajo pogledi, ki obiskovalca vabijo v različne krajinske doživljajske prostore.

Osrednjo vlogo v prepoznavnosti naselja Zgornja Muta ima kovaštvo: v nekdanji graščini Kienhofen danes domuje kovaško-livarski in gasilski muzej, ki hrani kovaške, livarske in gasilske izdelke iz 18. stoletja (<http://www.muta.si>, 10. 7. 2012).

ANALIZA STANJA FA

VIZUALNA ANALIZA

LEGENDA:

- DOMINANTE V PROSTORU
- HISTORIČNI SPOMENIKI
- MOTEČI POGLEDI
- ROBOVI

ANALIZA PROMETA

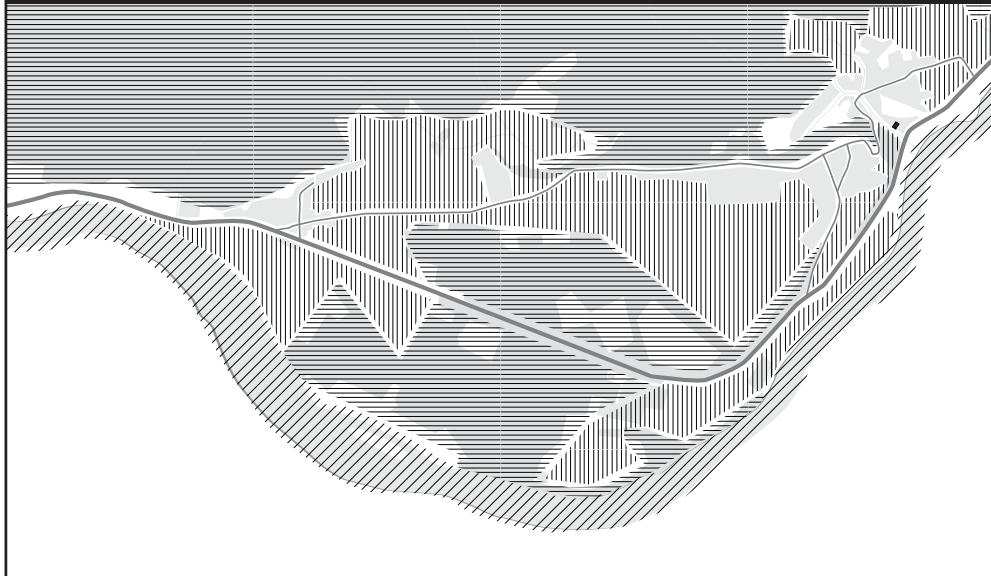

LEGENDA:

- GLAVNE CESTE 1
- GLAVNE CESTE 2
- ZBIRNE CESTE
- STANOVANJSKE CESTE, KOLOVOZI

ANALIZA REKREACIJSKIH POVRŠIN

LEGENDA:

- NOGOMETNO IGRIŠČE
- REKREACIJA V GOZDU
- REKREACIJA NA POLJIH (TEK, KOLESARJENJE)
- REKREACIJA OB REKI

ANALIZA RABE PROSTORA

LEGENDA:

- ÜREDITVENA OBMOČJA NASELJI
- STAVBNA ZEMLJIŠČA IZVEN ÜREDITVENIH OBMOČJI ZA POSELITEV
- OBMOČJA PROIZVODNIJH DEJAVNOSTI
- NAJBOLJŠA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA
- DRUGA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA
- POKOPALIŠČA
- OBMOČJE GOZDOV
- OBMOČJE POVRŠINSKIH VODA
- OBMOČJE PROMETNE INFRASTRUKTURE

ANALIZA STANJA FA

oblikovanje prometno-infrastrukturnega sistema. Z izgradnjo novih in s prenovami obstoječih cest, predvsem pa peš in kolesarskih poti, bodo zagotovljene boljša povezanost in pretočnost znotraj naselij in povezava grajenih struktur z ruralnim zaledjem in s sosednjimi naselji. Pri tem je pomembno izpostaviti povezljivost med Zgornjo in Spodnjo Muto ter reko Dravo in problem oddaljenosti od tega sistema naselja Gortina, ki vplivata tako na razvoj dejavnosti kot na družabno življenje prebivalcev.

ANALIZA REKREACIJSKIH POVRŠIN

Zelene površine so nepogrešljivi del ureditev mest, naselij in vasi ter širšega prostora. Zelene površine in naravno okolje sta pomembna za razvoj in povezljivost grajenega z naravnim okoljem, kot enakovreden in nenadomestljiv element urejanja, soustvarjanja in razvoja priložnosti dejavnosti.

Ob razmišljanju o turizmu v povezavi z naselji Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina je bilo v okviru delavnice, srečanj in razmišljanj vedno znova ugotovljeno, da je to ena prednostnih nalog razvoja tega prostora, ki pa je nepovezana z idejo zelenih površin, rekreacije in vode (Drave).

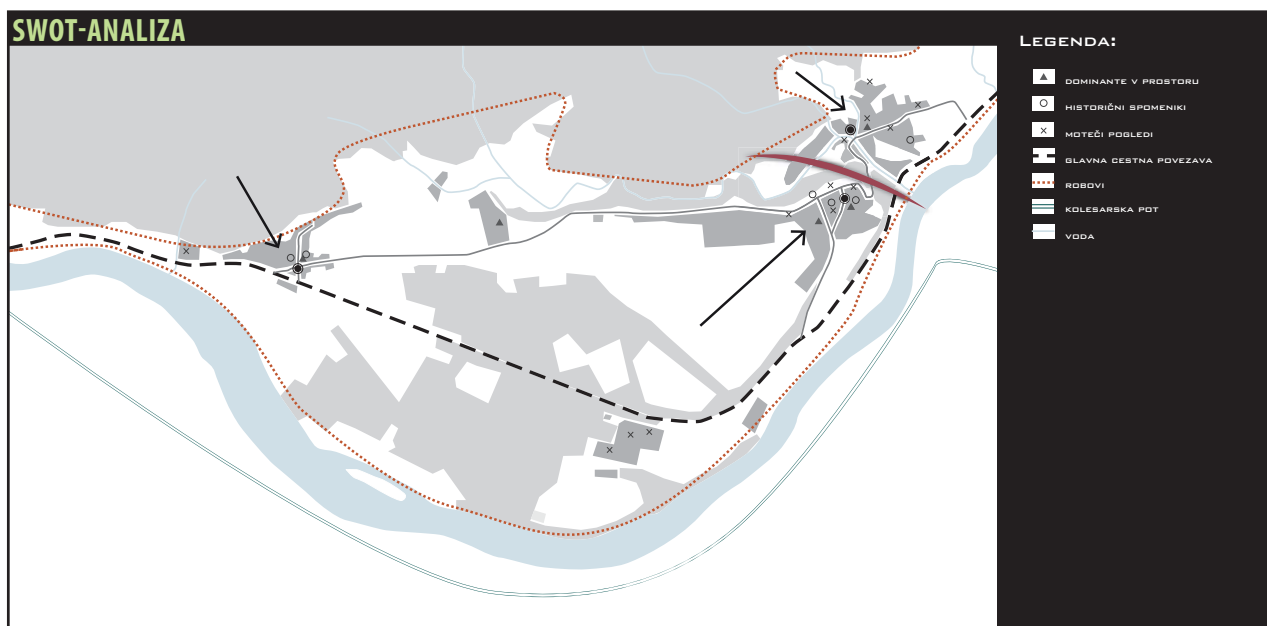
Na tem območju je veliko elementov, ki bi lahko bili izhodišče za turistične zanimivosti (kulturna in naravna dediščina, Drava, ponudba okoliškega prostora – podeželje in vse kvalitete naravnega okolja itd.).

Najbolj obiskani turistični znamenitosti na Muti sta rotunda sv. Janeza Krstnika na Sp. Muti in Kovaško-livarski in gasilski muzej na Zg. Muti (<http://www.muta.si>, 10. 7. 2012). Iz okoliških hribov Pernic, Sv. Primoža nad Muto, Sv. Jerneja ali Gortine se odprejo čudoviti razgledi na Dravsko dolino in Pohorje.

Drava in rekreacija. Nepozabno doživetje predstavlja splavarjenje na Dravi. Flosarske frajle in flosarji vas s harmoniko v rokah in z nasmehom na ustih pričakujejo v splavarskem pristanu v Občini Muta na Gortini (<http://www.splavarji.com>, 19. 7. 2012). Območje ob Dravi in v notranjosti nudi tudi dobre elemente za oblikovanje urejenih kolesarskih in peš poti. Nekatere so že oblikovane in povezane v sistem širše ponudbe. Poseben element predstavlja tudi Gozdna učna pot Grašinj.

SWOT-ANALIZA

Pri oceni stanja v prostoru in pripravi izhodišč za opredelitev razvojnih možnosti in potencialov je možna uporaba različnih metod (analiza obstoječega stanja, težen in razvojnih potreb), ki so dovolj enostavne

in zajemajo zadovoljivo število dejavnikov. Za delo na urbanistično-arhitekturni delavnici »Muta« je bila uporabljena tudi SWOT-analiza (angl. Strengths (prednosti), Weaknesses (slabosti), Opportunities (priložnosti), Threats (nevarnosti)), ki temelji na kombinaciji zunanjih in notranjih dejstev v prostoru. Z analizo zunanjega okolja iščemo priložnosti in nevarnosti, da bi lahko aktivno vplivali na uresničevanje poslanstva in ciljev. Bistvo take celovite ocene je analiza tako preteklih kot sedanjih podatkov in informacij, ki se nanašajo na možno prihodnost.

Osrednja naselja Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina ponujajo sistem obvladovanja ravninskega prostora in hkrati težišča, ob katerih so lahko vpete turističnorekreacijske dejavnosti, ki niso dovolj prisotne in za katere se prostor ne koristi v primerni in zadostni obliki.

PREDNOSTI

- ▶ bližina večjih krajev, tudi čezmejnih (Radlje ob Dravi, Dravograd, Slovenj Gradec, Maribor, Gradec ...),
- ▶ lokacija ob glavni prometni povezavi Dravograd–Maribor,
- ▶ dokaj ohranjeno in čisto okolje,
- ▶ tradicionalna turistična ponudba (splavarji, ekotržnica, domača ponudba ...).

SLABOSTI

- ▶ nepovezanost, razdeljenost naselij – naravna ločnica med Zgornjo in Spodnjo Muto,
- ▶ neurejenost zelenih površin (drevored na Zgornji Muti), predvsem ob reki Dravi,
- ▶ obstoječe kolesarske, tematske in sprehajalne poti so med seboj nepovezane in ne dovolj dobro označene,

- ▶ neizoblikovanost in nedefinirani centralni, trški deli oz. območja naselij,
- ▶ pomanjkanje družbenih stavb/prostora in »družabnega« programa.

PRILOŽNOSTI

- ▶ ozelenitve ob poteh,
- ▶ ureditev kolesarskega omrežja poti v okolici naselja (turizem, rekreacija, kolo kot nadomestilo osebnemu avtomobilu),
- ▶ načrtno usmerjanje razvoja naselja (tradicija, sonaravnost),
- ▶ sodelovanje med občinami na ravni Koroške regije,
- ▶ vlaganje in izpostavitve kulturnih in zgodovinskih objektov,
- ▶ krepitev kulturne identitete,
- ▶ uporaba lesa kot naravnega in lokalnega materiala.

NEVARNOSTI

- ▶ neopredeljena dolgoročna vizija naselij z neopredeljenimi cilji,
- ▶ pomanjkanje strategije uresničevanja vizije urejanja širšega prostora ...

Nevarnosti, ki se pojavljajo v širšem prostoru, so vezane predvsem na naključno širjenje grajene strukture, ki podpira nove aktivnosti in dejavnosti v prostoru. Z nepremišljeno zasnovo zazidave in predvsem s pozabljanjem potrebne sanacije obstoječe lahko naselja Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina in kvaliteta širšega prostora – hkrati z nevarnostjo občutenja, da se v tem okolju »nič ne zgodi« –, izgubijo svojo še neizkoriščeno priložnost življenja »v zelenju ob vodi«, v kme-tijski in gozdni krajini. Vse to Občina Muta namreč ponuja v naravni, neokrnjeni obliki na kratkih, kolesarju in pešču obvladljivih lokacijah.

4.2 Predstavitev koncepta prostorskega razvoja naselja Zgornja Muta s povezovanjem ključnih prostorskih točk v Spodnji Muti in Gortini

»Ruralni« prostor širšega obravnavanega območja je še vedno dokaj agrarnega značaja, kar po eni strani zagotavlja prepletanje bivanja z zunanjim prostorom in dobro izrabo kmetijskih površin, hkrati pa vpliva na stagnacijo naselij z demografskega in razvojnega stališča. Obstoječa struktura se dobro vključuje v prostor, ki je bogat z gozdni mi in njivskimi površinami ter prehaja v naravni kvalitetni ambient. V naselju Zgornja Muta so že prisotne občinsko pomembne dejavnosti, hkrati pa v tem delu obstaja potencial za razvoj novih dejavnosti, ki bi okolje še obogatile in dopolnjevale izgrajevanje stanovanjskih območij v prihodnosti. S smiselno razporeditvijo dopolnilnih, manjših dejavnosti pa naj se v sistem urejanja enakovredno vključita tudi Spodnja Muta in Gortina.

Ureditev naselij Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina (kot tudi ostalih manjših v Občini Muta: zaselki Pernice, Mlake, Sv. Jernej nad Muto in Sv. Primož nad Muto, ter samotnih kmetij) kot celote bo morala sloneti na izgradnji in ureditvi obstoječega, predvsem v smislu prenove, revitalizacije in reorganizacije obstoječega s poudarkom na ohranjanju kvalitet naravne in kulturne dediščine, z oblikovanjem novih sodobnih konceptov tako v urejanju zunanjega prostora kot pri vzpostavitvi novih območij za stanovanjsko gradnjo.

V okviru »delavnice Muta« je bil največji poudarek na ureditvi trških

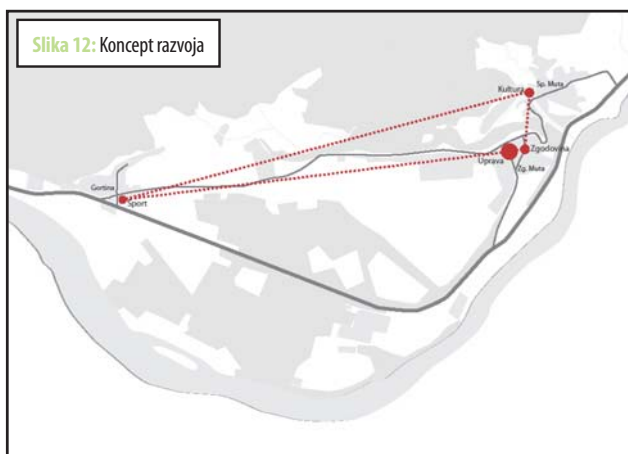
prostorov in povezljivosti med naselji. V tem oziru so bila glavna izhodišča naslednja: prepletanje številnih peš in kolesarskih poti lahko obogati tako življenje prebivalcev kot pritegne mimoidočega obiskovalca.

Morfologija obstoječe strukture naselij sloni na zasnovi gruče (kot vzorca naselbine in posamezne enote – domačije). Tip gručaste zasnove je vezan na razgiban teren in na poljsko razdelitev v grude kot odraz kolektivnega nesistematičnega agrarnega režima. Na tip gručastega naselja (v preteklosti zasnovano kot gručasti zaselek ali vas) se veže tip kmečkega doma v gruči, pri katerem stoje vsa poslopja kmetijskega obrata in bivalne hiše kot samostojni objekti, vsaka pod samostojno streho, vendar pa v smiselno oblikovani celoti ali gruči. Navidezen nered, v katerem so postavljena poslopja, izvira pogosto prav iz zemljiških pogojev, kjer se opaža smotrna naslonitev na razgibana tla, ki so pogosto spretno uporabljena za različne funkcionalno-transportne rešitve.

Glede na navidezno »razmetanost« objektov, ki izhaja iz zgoraj opisanih zakonitosti razdelitve površin, bi bila nova »enakomerna« razporeditev objektov (tudi v smislu prenove, revitalizacije in reorganizacije obstoječega) in površin v prostoru v kontrastu z obstoječim. Glede na izhodišča, ki predvidevajo varovanje kvalitet obstoječega, pa ne iščemo tovrstnih geometrično regularnih vzorcev, temveč vzorce, ki nadaljujejo in oblikujejo sodoben tip gručaste postavitve objektov, tako v zasnovi celote kot na nivoju posamezne parcele.

Trška jedra naselij Zgornja Muta, Spodnja Muta in Gortina naj bi predstavljala dominantno percepcijsko točko, vrtišče kraja, pomembno predvsem za prebivalce kot tudi za obiskovalca mesta. Tudi pri razmišljanju o razvoju naj dobijo trška jedra vlogo fizičnih in percepcijskih centrov – »žariščne točke«, ki pa ne smejo postati center odvijanja prometnih problemov. Po drugi strani pa je pomembna povezljivost oz. mreženje med temi tremi osrednjimi naselji, ki naj opredeljuje glavne smeri: prostorske osi, ki na svojo pot pritegnejo usmerjenega uporabnika (opis v nadaljevanju, točka 4.2.1). Pomembno je, da v socialno dogajanje vključimo vlogo ulice, poti kot povezovalnega elementa strukture, in sicer z naslednjimi elementi:

- ▶ uporaba za sprehajalno-doživljajske poti, bogate z urbano opremo,
- ▶ vnos novih dejavnosti, ki so v skladu z namembnostjo (prenovo,

revitalizacijo in reorganizacijo obstoječega), pri čemer je treba jasno opredeliti naslednje:

- ▶ kaj pomeni določen poseg v grajeni prostor (naselij in zaselkov) kot tudi v naravno okolje,
- ▶ na kakšen način se posega v obstoječo urbano (ali podeželsko) strukturo,
- ▶ kateri so elementi, s katerimi se prostor lahko obogati,
- ▶ katera so območja, ki se pod vplivom posega preoblikujejo oz. so pod pritiskom širitve urbane strukture, in,
- ▶ ne nazadnje, katera so tista območja naselij in širšega ruralnega prostora, ki zaradi določenega posega nimajo velikih razvojnih možnosti (razvojno nazadujejo, propadajo).

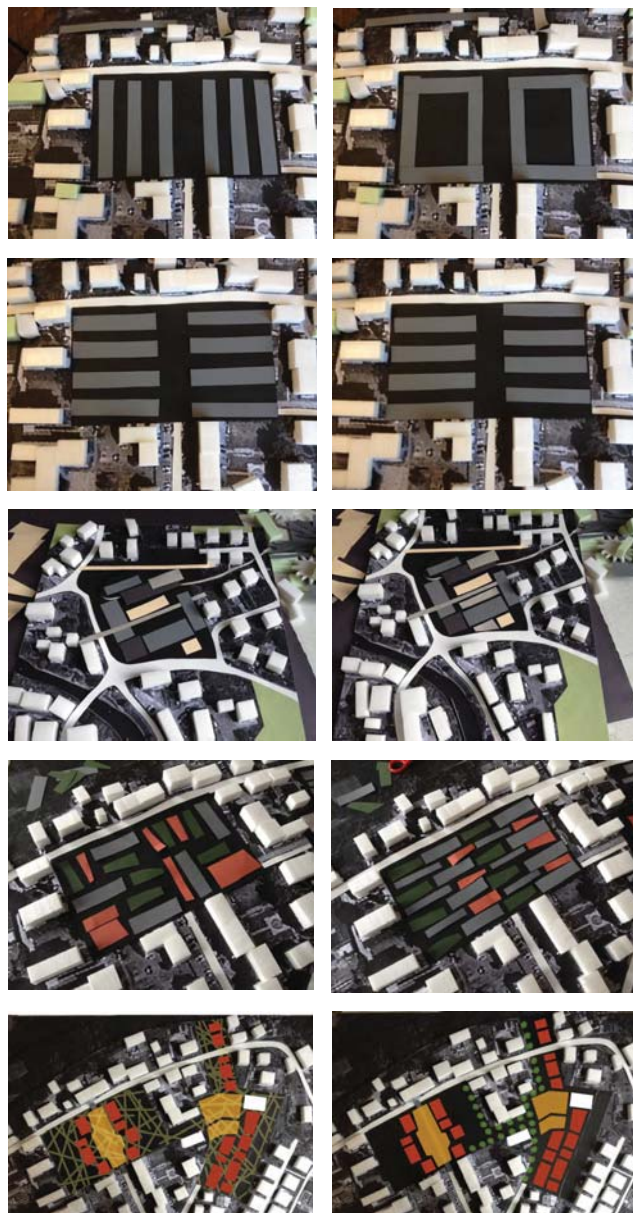
Zasnova omrežja poti sloni na določitvi oz. izboru poti znotraj obstoječe prometne mreže, ki se nadgradi z novimi fizičnimi povezavami tam, kjer je to potrebno, in spodbuja varno uporabo zunanjega prostora. Predstavlja podporni program k že obstoječi turistični, kulturni in rekreacijski ponudbi. Predvideno je medsebojno dopolnjevanje obstoječih in novih programov. Novo omrežje poti naj bo v prvi vrsti zastavljeno kot logično povezan sklop naravnih in kulturnih vrednot, ki povezuje ključne točke – programe in odprte prostore. Povezave niso vedno najkrajše in fizično najlažje, saj spada med glavne cilje obiskovalčeve spoznavanje raznolikosti prostora, torej pestrosti krajskih ambientov.

Razvit primarni sistem in z njim povezana ugodna prometna lega pomenita za ta prostor odprtost navzven, kar je z vidika dostopnosti velika prednost. Povsem smiseln je bil izbor povezav znotraj obstoječe prometne mreže. Izbrane poti je bilo treba nato le še med seboj povezati in organizirati v logično celoto, ki predstavlja sistem prepletanja in nadgradnje na celoten prostor (predstavljen je samo sistem povezovanja med Zgornjo in Spodnjo Muto).

Osnovna delitev poti je izpeljana glede na vrst aktivnosti – hoja, tek, kolesarjenje, pešačenje ipd. Pri načrtovanju poti mora biti upoštevana na uveljavljena sistemizacija pohodniških in kolesarskih poti kot tudi obstoječih učnih poti (gozdna učna pot).

V namen različne uporabe poti in povezljivosti z dejavnostmi smo različne poteze poimenovali glede na njihovo vpetost v prostor in dejavnosti, ki jih spodbujajo. Vse poti so zasnovane krožno z namenom, da se uporabnik vedno vrača in uporabi nove poteze v prostoru.

Pomembno je, da se celoten sistem pešpoti, ki je podrobneje opredeljen kot sistem delovanja med Zgornjo in Spodnjo Muto, nadaljuje kot daljinski sistem povezovanja najprej in predvsem z Gortino in v nadaljevanju še kot regionalni sistem povezovanja med občinskimi središči ter hkrati kot sistem povezovanja med ravninskim in hribovitim delom.

Slika 13: Tvorjenje različnih vzorcev na posameznih lokacijah (Dolenc, Čertalič, Mihevc, Saudi, FA)

4.2.1 Mreženje poti kot sistem »prijazne« uporabe prostora

Kolesarjenje

Kolesarska steza poteka vzporedno z reko Dravo. Namenjena je skupinam in posameznikom. Na kolesarsko progo se na različnih točkah priključujejo posamezne programske poti. Tako lahko ekstremni kolesarji nadaljujejo svojo pot v hribovito zaledje. Pomembno je, da ta »daljinska pot« poveže sosednja občinska središča v celovit regijski turistični koncept.

Pot mladih

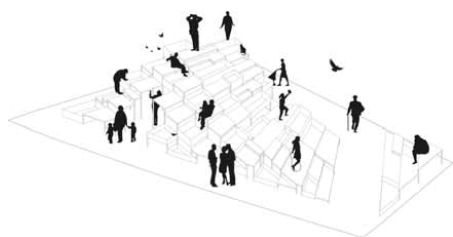
Dostop za uporabnike je vezan na novi mladinski center v Sp. Muti. Pot se nadaljuje ob potoku, se povezuje s historičnimi elementi – rotunda sv. Janeza Krstnika, Mitnica. Obseg poti je zelo kratek, vendar namenjen izobraževanju in mirnemu sprehodu. Programsko pot bogatijo posamezni urbani elementi postaje (paviljoni), ki so namenjeni krajšim predavanjem, počitku, malici in uživanju v razgledu.

Igrajmo se

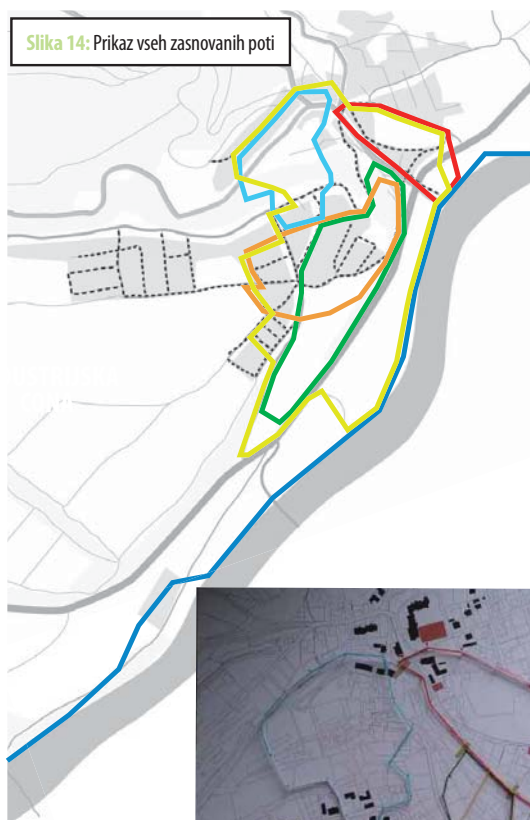
Ta pot je najpomembnejša, saj skrbi za varno pot otrok v šolo in domov. Po svoji vsebini mora otroke privabljati na igriv način in hkrati omogočati varnost. Pot je »animirana« z igrali, travnatimi površinami, klopmi, ureditvami s skulpturami, manjšimi paviljoni oz. zavetišči in manjšimi ploščadmi. Pot je tudi tlakovana na poseben način z leseni dodatki, da ima hkrati značaj sprostitvene in učne poti.

Rekreacija na Muti

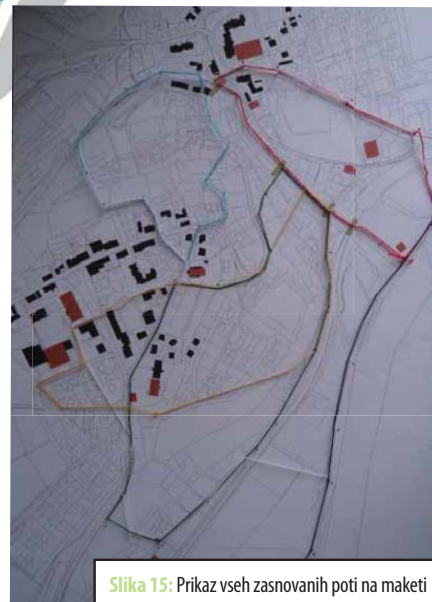
Pot smo poimenovali »rekreacija v Muti«, ker povezuje obe naselji v celoto, saj zaradi višinskih razlik in spreminjanja terena vpliva na rekreativni vidik poti. Po progi je razporejenih 10 postajališč (odvisno od križanja z drugimi potmi), kjer se športniki raztezajo in delajo vaje za moč in motoriko. Možnih je več različnih poti glede na težavnost in dolžino. Na delu, kjer se pot križa s »potjo mladih«, pa so zagotovljene garderobe, kjer tekači lahko shranijo svoje stvari.

Slika 16: referenčni primer: "Taste The Slope" Proposal / Active City Transformation

Slika 14: Prikaz vseh zasnovanih poti

Slika 15: Prikaz vseh zasnovanih poti na maketi

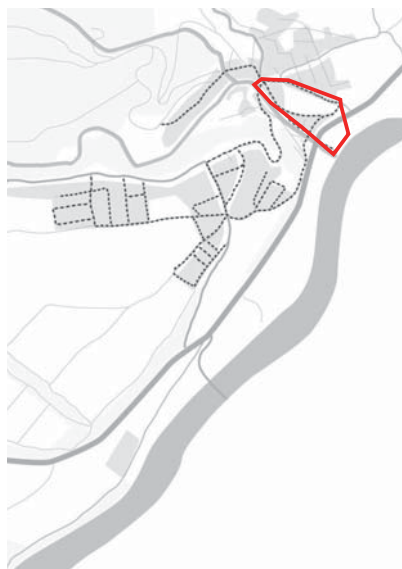
Slika 17: Pot »kolesarjenje«

Nakupovanje

Pot je namenjena povezavi do trgovskega centra, urejena pa je kot kolesarska in peš pot. Del poti poteka vzporedno z glavno cesto Maribor–Dravograd. V tem delu je pot možno urediti kot predor – zaščita pred hribino in hrupom ceste – oziroma hribino utrditi in jo na zgornjem pasu urediti kot razgledno ploščad s pogledom na Dravo. Hkrati pot povezuje oba trška jedra Zgornje in Spodnje Mute kot najbližje poteze povezovanja.

Elementi urejanja:

- ▶ klopi
- ▶ piknik prostori
- ▶ "zavetišča"
- ▶ povezave z "vodo"
- ▶ utrjene površine
- ▶ razgledišča

Slika 18: Pot »mladih«

Premagujmo višine

Pešpot je namenjena skupinam in posameznikom, predvsem tistim, ki si želijo hitre in od prometa odmaknjene povezave med Spodnjo in Zgornjo Muto. Pot je na severnem pobočju, zato mora biti urejena in tlakovana z materiali, primernimi za zimske razmere. Hkrati je pot organizirana kot trimsteza, saj zaradi svoje višinske razlike ponuja kondicijsko rekreacijo.

Elementi urejanja:

- ▶ klopi
- ▶ urbani elementi
- ▶ postaje (paviljoni)
- ▶ povezave z "vodo"
- ▶ utrjene površine
- ▶ ploščad pred mladinskim centrom ...

Slika 19: Pot »igrajmo se«

Igrajmo se

Ta pot je najpomembnejša, saj skrbi za varno pot otrok v šolo in domov. Po svoji vsebini mora otroke privabljati na igriv način in hkrati omogočati varnost. Pot je »animirana« z igrali, travnatimi površinami, klopami, ureditvami s skulpturami, manjšimi paviljoni oz. zavetišči in manjšimi ploščadmi. Pot je tudi tlakovana na poseben način z lesenimi dodatki, da ima hkrati značaj sprostitvene in učne poti.

Elementi urejanja:

- ▶ klopi, igrala
- ▶ "zavetišča", paviljoni
- ▶ urejene travnate površine
- ▶ posebno tlakovanje
- ▶ manjše ploščadi ...

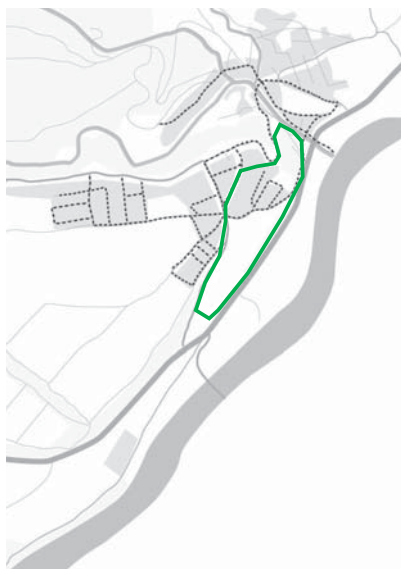

MREŽENJE POTI FA

Slika 20: Pot »rekreacija na Muti«

Slika 21: Pot »nakupovanje«

Slika 22: Pot »premagujmo višino«

Rekreacija v Muti

Pot smo poimenovali »rekreacija v Muti«, ker povezuje obe naselji v celoto, saj zaradi višinskih razlik in spreminjanja terena vpliva na rekreativni vidik poti. Po progi je razporejenih 10 postajališč (odvisno od križanja z drugimi potmi), kjer se športniki raztezajo in delajo vaje za moč in motoriko. Možnih je več različnih poti glede na težavnost in dolžino. Na delu, kjer se pot križa s »potjo mladih«, pa so zagotovljene garderobe, kjer tekači lahko shranijo svoje stvari.

Elementi urejanja:

- ▶ klopi
- ▶ povezave z "vodo"
- ▶ 10 postajališč rekreacije
- ▶ garderobe

Nakupovanje

Pot je namenjena povezavi do trgovskega centra, urejena pa je kot kolesarska in peš pot. Del poti poteka vzporedno z glavno cesto Maribor–Dravograd. V tem delu je pot možno urediti kot predor – zaščita pred hribino in hrupom ceste – oziroma hribino utrditi in jo na zgornjem pasu urediti kot razgledno ploščad s pogledom na Dravo. Hkrati pot povezuje oba trška jedra Zgornje in Spodnje Mute kot najbližje poteze povezovanja.

Elementi urejanja:

- ▶ klopi, piknik prostori
- ▶ "zavetišča"
- ▶ povezave z "vodo"
- ▶ utrjene površine
- ▶ razgledišča

Premagujmo višine

Pešpot je namenjena skupinam in posameznikom, predvsem tistim, ki si želijo hitre in od prometa odmaknjene povezave med Spodnjo in Zgornjo Muto. Pot je na severnem pobočju, zato mora biti urejena in tlakovana z materiali, primernimi za zimske razmere. Hkrati je pot organizirana kot trimsteza, saj zaradi svoje višinske razlike ponuja kondicijsko rekreacijo.

Elementi urejanja:

- ▶ klopi
- ▶ utrjene površine
- ▶ trim steza
- ▶ posebni »adrenalinski« elementi (vrvi, oprijemki za plezanje ipd.)
- ▶ povezave z drevjem in zelenimi elementi ...

4.2.2 Sodobna individualna prostostoječa hiša

Ideja o individualni, prostostoječi gradnji kot o hiši na sredini parcele z »neskončnim« številom prizidkov se mora spremeniti. Problem širjenja individualnih objektov izhaja iz prenaseljenosti prostora, ki bo z nadaljnjim stopnjevanjem takega načina gradnje postal neprekinjeno pozidan prostor. Vendar se to ne bo zgodilo v smislu razpršenosti strukture, ampak kot realna neprekinjena pozidava, ki bo zatrla in onemogočala kakršno koli funkcioniranje in izrabo kmetijskih površin. Zato moramo nadaljnjo gradnjo individualnih stanovanjskih objektov preusmeriti v bolj racionalne oblike. Zagotoviti bi morali tište prednosti, zaradi katerih se ljudje odločajo za gradnjo te oblike, in hkrati izboljšati izrabo prostora, zemljišča.

V prostoru moramo vzpostaviti takšne oblike organizirane gradnje, da bomo vzpostavljali bogatejše socialne odnose in izboljšali kolektivno varnost, hkrati pa bomo dopuščali in omogočali raznolikost in varovali intimnost posameznika.

Delo skupine je bilo usmerjeno v analizo individualne stanovanjske gradnje v naselju Muta in njegovi okolici, v evidentiranje kvalitetnih objektov iz preteklosti (koroška hiša) in analizo možnosti oblikovanja sodobnega objekta in urejanja njegove okolice znotraj novo določenega območja zazidave (OPPN za naselje SE 3 – Ob polju Zgornja Muta v Občini Muta).

Oblikovanje volumna izhaja iz značilnosti tradicionalne koroške hiše in pogojev po določilih OPPN-ja, prilagaja pa se značilnostim in zahtevam sodobnega uporabnika ter tehnologije. Ob tem smo kot izhodiščno priložnost izpostavili uporabo lesa in tehnologije s tem poveznih elementov, s poudarkom na »lesenih« posegih kot elementih oblikovanja volumna.

Med elementi, ki ohranjajo pomen »tradicionalnosti«, pri modelu koroške hiše vsekakor prevladuje les in uporaba tega materiala na mnogovrstne načine: kot stena, miza, okenski okvir, pa tudi kot dekorativni element za okraševanje poti, robov itd. Posamezni deli objekta so lahko oblikovani kot nasprotje materialov na fasadi: kamen–beton, les–jeklo (lamele). Elementi oblikovanja objekta se podrejajo glavni ideji, ki je skupna vsem objektom: razvidna struktura oz. prenos ideje »tradicije«, ki se nadaljuje v novem objektu – nadgradnja obstoječega z uporabo novih »lokalnih« materialov, ki poudarjajo dvojnost novega–starega s prostorskim učinkom odpiranja–zapiranja.

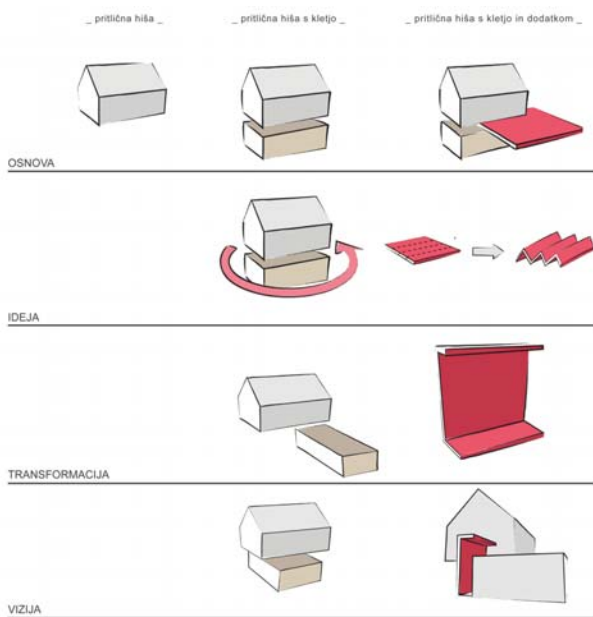
In če se na koncu spet vrnemo na misel »tradicija postaja element obstoječega v prostoru in ne samo davna preteklost« ... Kakšna bi bila Muta danes, če bi ji odvzeli tradicijo kovaštva, livarstva in gasilstva ter dreva – lesa, ki obvladuje okoliške hribe?

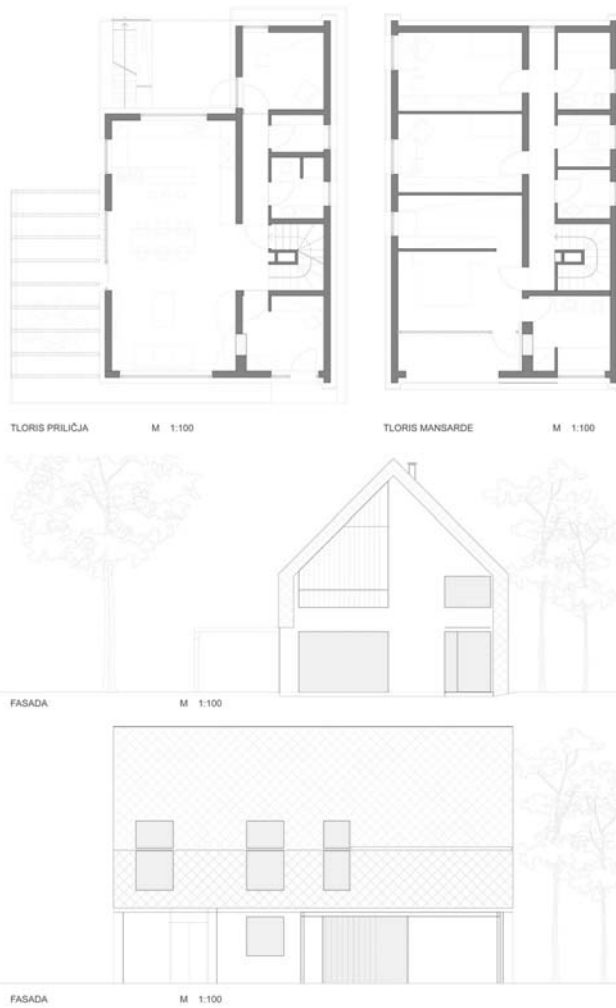
Slika 23: Gradnja z lesom – izziv in priložnost za Slovenijo (monografija: Kitek (ur.), 2009).

Slika 24: Variacije oblikovanja kubusa hiše in primer zasnove objekta (tloris, fasada)

SODOBNA HIŠA FA

REFERENCE ELEMENTOV IN ARHITEKTURE

Slika 25: PAVI HOUSE, Johannes Kaufmann Architektur, Bad Waltersdorf, Avstrija, 2002

Slika 26: WOODEN HOUSE, Schalkenbach, Nemčija, Architektur Raum Bauer Sternberg, 2006

SODOBNA HIŠA FA

Slika 27: HOUSE IN FLAWIL, Markus Wespi, Jerome de Meuron Architekten, Flawil, Švica, 2000

Slika 28: HEIN HOUSE, Curkowicz.Nachbaur Architekten, Fraxern, Avstrija, 2000

4.3 Ustvarjanje sodobnih trških prostorov – tri lokacije

Obravnavana lokacija se nahaja v Zg. Muti na območju občine in okoliškega prostora. Lokacijo zaznamujejo na severni strani stanovanjski objekti z javnim programom v pritličju, na južni strani šola, vrtec in park, na zahodu dom upokojencev in vodni stolp, ki sta pomembna programska dejavnika v prostoru, ter na vzhodni strani šolska pot z območjem umirjenega prometa.

Ožja lokacija zajema center občine z območjem okoli občinskega objekta in stanovanjskim objektom nasproti občine.

Na območju smo se odločili za rušitev obstoječega stanovanjskega objekta nasproti občine ter prvega nadstropja občinskega objekta. Pri občinskem objektu se ohrani pritlični del, da se zagotovi prostor za muzejske potrebe in se s tem omogoči širitev te dejavnosti, s čimer prostor pridobi na kulturni vrednosti. Prav tako se na zahodni strani doda večnamensko dvorano s kapaciteto za 150 oseb. Na vzhodni strani pa v zgornjem nadstropju knjižnico, ki ustreza velikosti za potrebe občanov. V pritličnem delu tega objekta se predvidi splošno in zobno ambulanto z lekarno z ločenim vhodom od knjižničnega. S

tem programom se ustvari prostor centralnih dejavnosti, kar definira jedro občine. Nad obstoječim pritličnim delom občinskega objekta se zagotovi prostore za občinske dejavnosti. Na območju rušenega stanovanjskega objekta se predvidi nov objekt enake programske zasnove, v katerem se zagotovi šest stanovanjskih enot različnih kvadratov.

Objekti so zasnovani po modulu 5 x 6 m in 6 x 6 m, kar omogoča enostavno konstrukcijo na stebrih in prostih tloris za oblikovanje. Fasade so enotne, da se ustvari zaključen prostor centra. Zasnovane so kot lese- ni brisoleji v vertikalni smeri za zaščito pred soncem. Izbira materiala je pogojena z lokalno značilnostjo.

Pod občinskim in novo zasnovanimi objekti je predvidena garaža, ki ustreza kapaciteti občine. Nad njo pa okoliški prostor zaznamuje ureditev parka, ki definira center in se naveže na nov stanovanjski objekt, za katerim pa se zasnuje mikroambient, ki viša kvaliteto bivanja v vseh okoliških stanovanjskih objektih – osvetlitev.

4.3.1 Novo občinsko središče Občine Muta

študent UL FA: Aleš Dolenc, mentorica: Alenka Fikfak, sodelavec: Janez P. Grom

Ploščad na Zgornji Muti s cerkvijo sv. Marjete in opuščeni pokopališčem nosi v sebi neizmerno sakralno vrednost in omogoča čudovit pogled na Dravsko dolino. Obstoječo ikono mestnega prostora je zasenčila nekontrolirana gradnja stanovanjskih objektov iz konca 70. let. Cilj naloge je bil na novo opredeliti prostor in sodobnega človeka znova naučiti odnosa do sakralnega prostora, ki že od začetka obstoja človeške vrste predstavlja eno od ključnih komponent družbenega razvoja. Gre predvsem za poizkus preseči dandanašnjo zadržanost odnosa acropolis–necropolis.

Z zasaditvijo dreves ob robu lokacije je načrtan rob parka kot polpre- pustna opna med urbanim in sakralnim. S tem ni prekinjena kontinuiteta urbanega, stopnjuje pa se intimnost sakralnega. Na ključnih točkah vstopanja v park so postavljeni vhodni objekti, ki oblikovno narekujejo način vstopanja v prostor, programsko pa blažijo problematiko združevanja urbanega in sakralnega prostora. Skozi park se zvrstijo trije vodni elementi, ki opozarjajo na neprecenljivo vrednost Drave za občino.

Stanovanjski kompleks je sestavljen iz dveh lamel. Vsebuje 24 stano-

vanj in s prostim pritličjem ter poljavnim atrijem predstavlja severni vstop v park. Introvertirani generator družbenega življenja zapira severno gradbeno linijo trga in omogoča življenje 24 mladim družinam.

Zasaditev dreves iz trga sv. Marjete izloči zasebno ureditev bloka nasproti cerkve in določi novo robno mejo dojemanja parkovne ureditve.

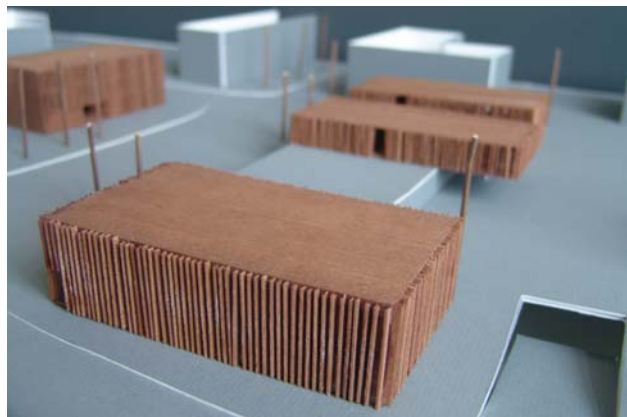
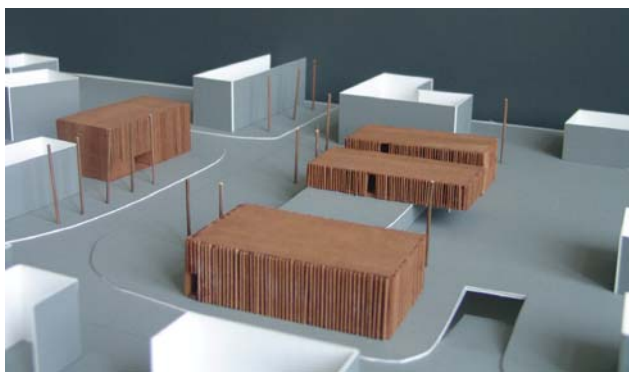
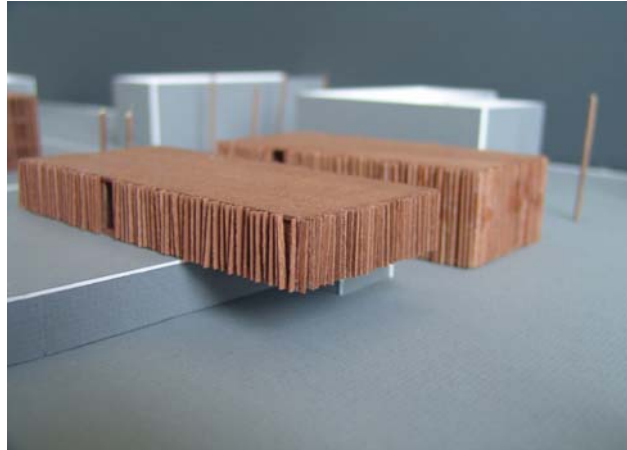
Osrednja parkovna ureditev zajema dve potezi. Prva predstavlja urbani park, kjer je ob poti, zasenčeni z drevoredom, možno posedanje na zelenih ploščadih. Druga predstavlja postopno ureditev pokopališča v spominski park z obstoječimi nagrobnimi spomeniki. Kamenje starega zidu in odvečne nagrobne se simbolično vzida v tri vodne elemente in ostalo urbano opremo kot povezava sakralnega z urbanim. Skrajni razgledni rob ob pokopališču je poglobljen, z namenom poudariti učinek ploščadi.

Južni vhod zamejuje pritlični razstavni paviljon s kapelo v kleti. Objekt je zasnovan na prepletu več vstopov v park in omogoča paletu različnih impresij prostora. V vlogi mediatorja med sakralnim in urbanim je tukaj umetnost.

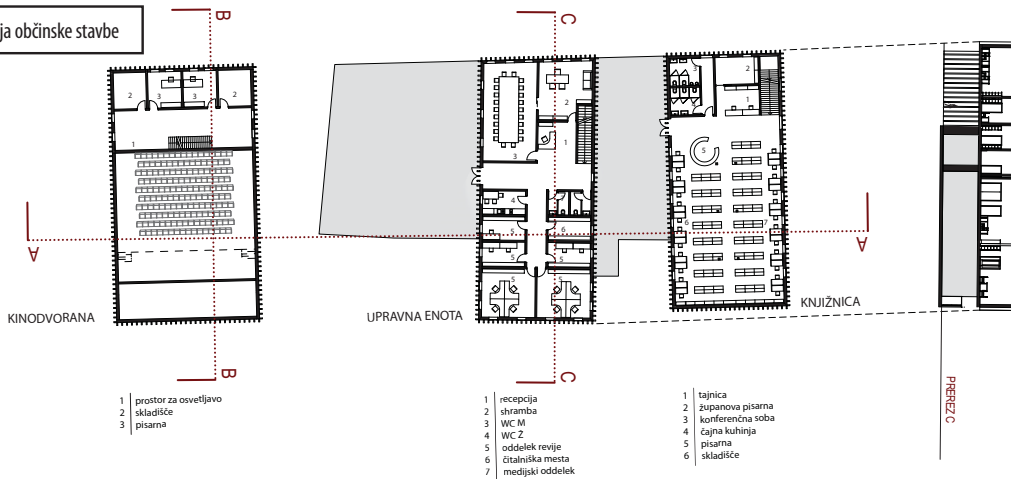
ZGORNJA MUTA – OBČINSKO SREDIŠČE FA

Slika 29: Prikaz občinskega središča na maketi

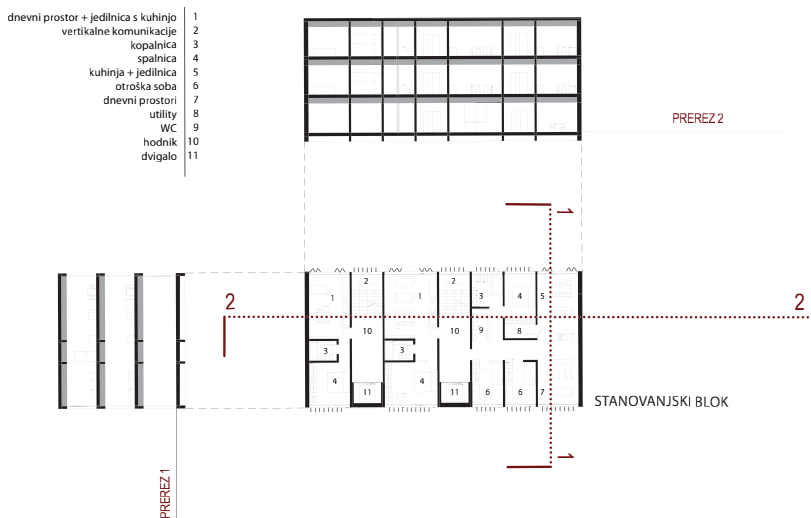

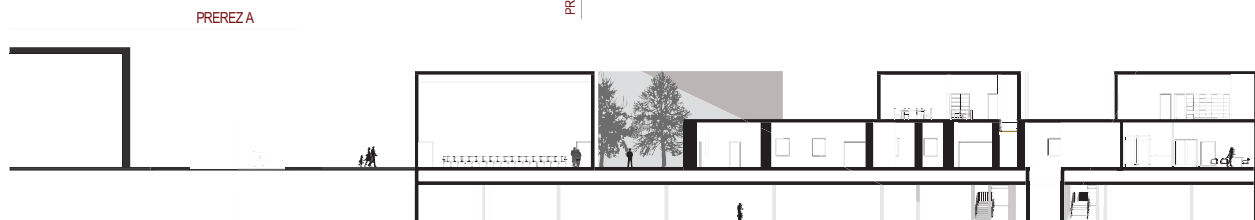
Slika 30: Prerez nadstropja občinske stavbe

Slika 31: Prerez nadstropja stanovanjskega bloka

Slika 32: Prerez situacije _občinska stavba

Slika 33: Novo občinsko središče Občine Muta – ureditev lokacije, tlorisi in prerezi objektov

4.3.2 Spominski park Zgornja Muta

študent UL FA: Jure Mihevc, mentorica: Alenka Fikfak, sodelavec: Janez P. Grom

Ploščad na Zgornji Muti s cerkvijo sv. Marjete in opuščeni pokopališčem nosi v sebi neizmerno sakralno vrednost in omogoča čudovit pogled na Dravsko dolino. Obstoječo ikono mestnega prostora je zasenčila nekontrolirana gradnja stanovanjskih objektov iz konca 70. let. Cilj naloge je bil na novo opredeliti prostor in sodobnega človeka znova naučiti odnosa do sakralnega prostora, ki že od začetka obstoja človeške vrste predstavlja eno od ključnih komponent družbenega razvoja. Gre predvsem za poizkus preseči dandanašnjo zadržanost odnosa acropolis–necropolis.

Z zasaditvijo dreves ob robu lokacije je začrtan rob parka kot polprepuščena opna med urbanim in sakralnim. S tem ni prekinjena kontinuiteta urbanega, stopnjuje pa se intimnost sakralnega. Na ključnih točkah vstopanja v park so postavljeni vhodni objekti, ki oblikovno narekujejo način vstopanja v prostor, programsko pa blažijo problematiko združevanja urbanega in sakralnega prostora. Skozi park se zvrstijo trije vodni elementi, ki opozarjajo na neprecenljivo vrednost Drave za občino.

Stanovanjski kompleks je sestavljen iz dveh lamel. Vsebuje 24 stanovanj in s prostim pritličjem ter poljavnim atrijem predstavlja severni vstop v park. Introvertirani generator družbenega življenja zapira severno gradbeno linijo trga in omogoča življenje 24 mladim družinam.

Zasaditev dreves iz trga sv. Marjete izloči zasebno ureditev bloka nasproti cerkve in določi novo robno mejo dojemanja parkovne ureditve.

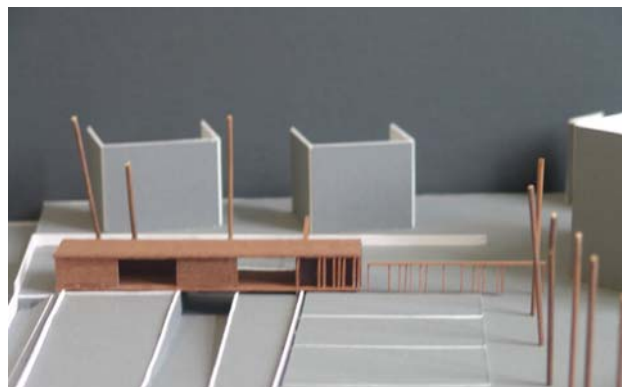
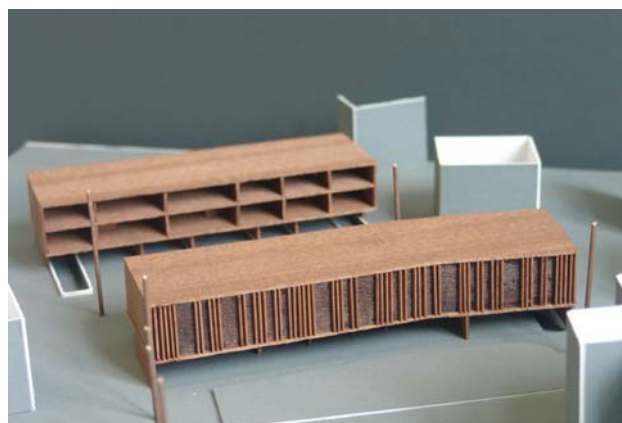
Osrednja parkovna ureditev zajema dve potezi. Prva predstavlja urbani park, kjer je ob poti, zasenčeni z drevoredom, možno posedanje na zelenih ploščadih. Druga predstavlja postopno ureditev pokopališča v spominski park z obstoječimi nagrobnimi spomeniki. Kamenje starega zidu in odvečne nagrobne se simbolično vzida v tri vodne elemente in ostalo urbano opremo kot povezava sakralnega z urbanim. Skrajni razgledni rob ob pokopališču je poglobljen, z namenom poudariti učinek ploščadi.

Južni vhod zamejuje pritlični razstavni paviljon s kapelo v kleti. Objekt je zasnovan na prepletu več vstopov v park in omogoča paleto različnih impresij prostora. V vlogi mediatorja med sakralnim in urbanim je tukaj umetnost.

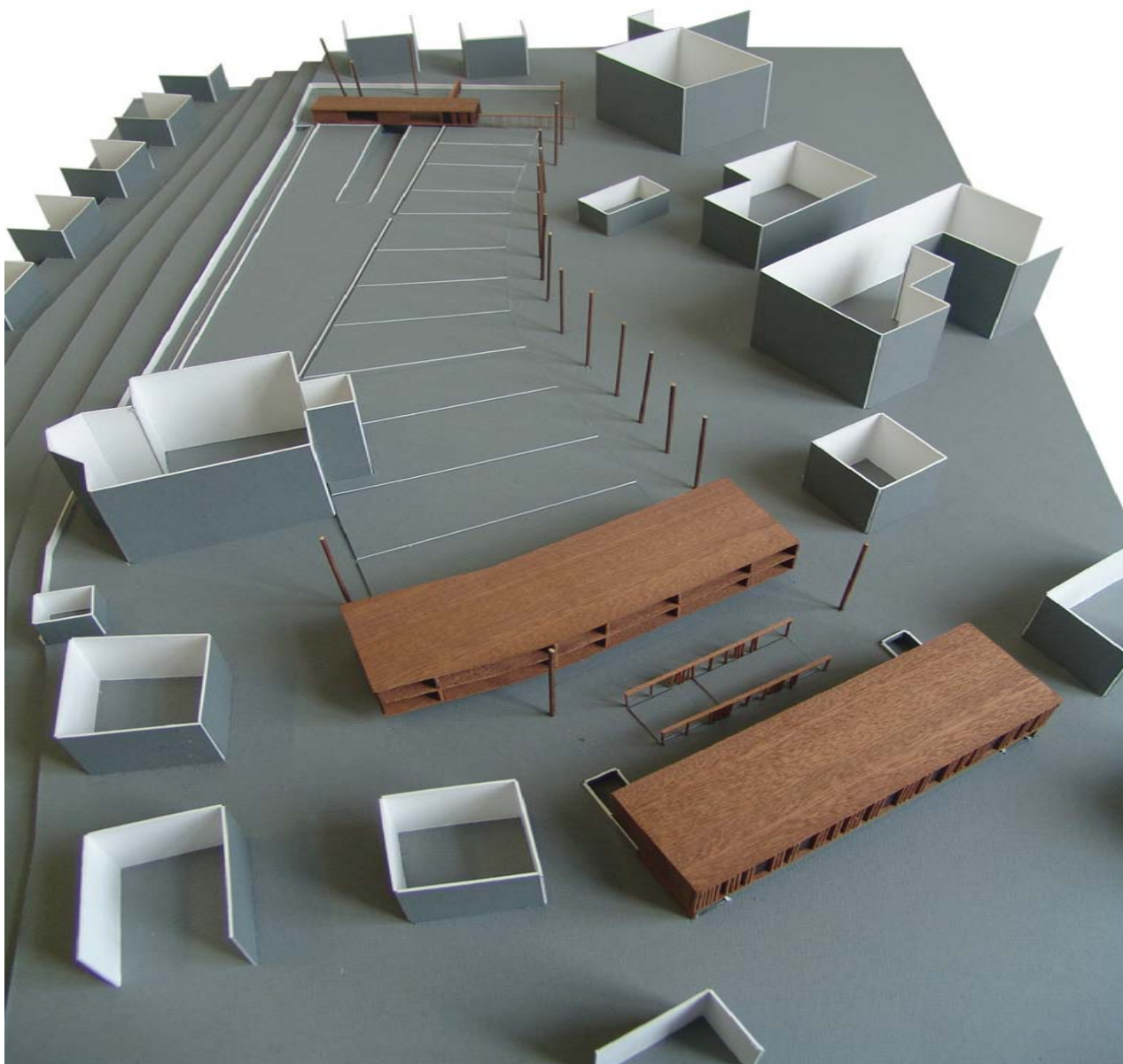
URBANISTIČNO-PLANERSKA DELAVNICA

Slika 35: Spominski park Zgornja Muta na maketi

ZGORNJA MUTA – SPOMINSKI PARK FA

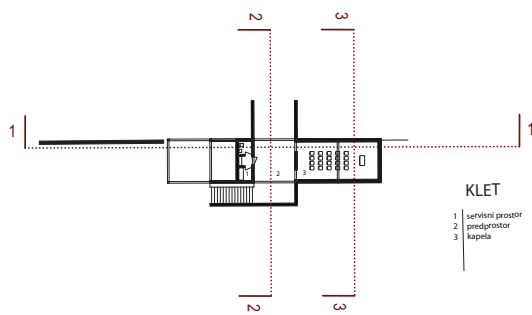
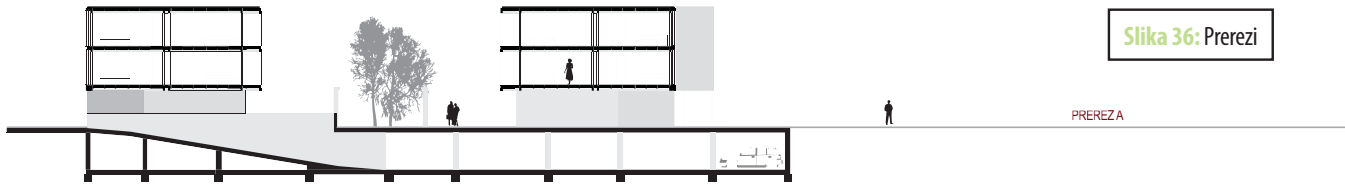
71

MUTA 2011/2012

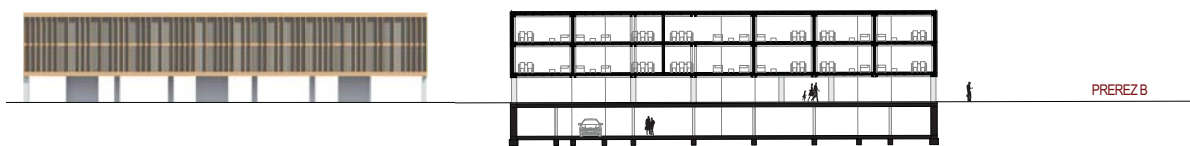
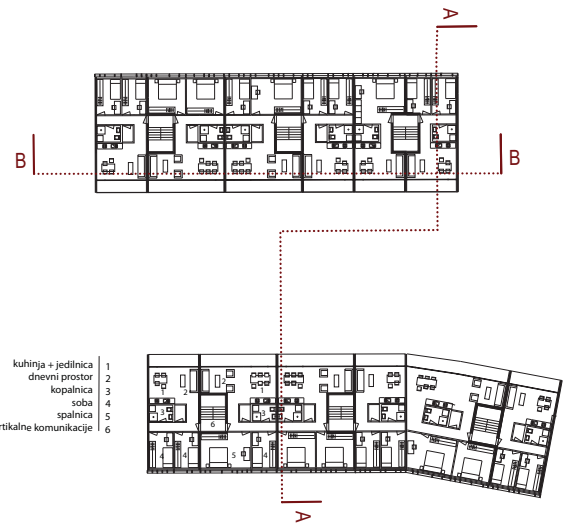

Slika 36: Prerezi

- kuhinja + jedilnica 1
- dnevni prostor 2
- kopalnica 3
- soba 4
- spalnica 5
- vertikalne komunikacije 6

Slika 37: Spominski park Zgornja Muta – ureditev lokacije, tlorisi in prerezi objektov

4.3.3 Kulturno središče v Spodnji Muti

študentka UL FA: Petra Črtalič, mentorica: Alenka Fikfak, sodelavec: Janez P. Grom

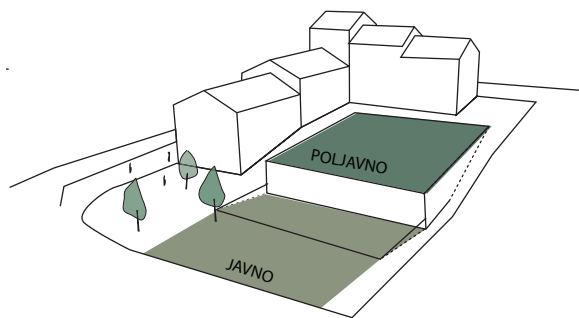
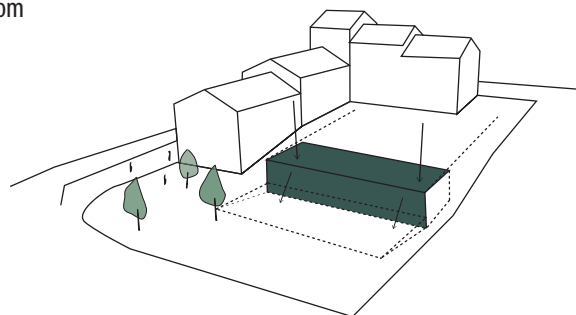
Osrednja problematika obravnavanega prostora je oblikovanje središča – trga. Nepremišljena urbana zasnova in vstavljanje (pre)visokih stavbnih volumnov oteži prostor do te mere, da ga popolnoma zapre in zanemari potencial trga, ki ga ponuja lokacija. Prostor tako ni točka, ampak zgolj tranzitna linija.

Prav tako nastaja tudi konflikt med nezdružljivima rabama znotraj stavbnega kareja. Tu namreč zeleno površino zaradi pomanjkanja parkirnih prostorov stanovalci bloka uporabljajo za parkirišče. Ne7 le da to kazi ambient zelenega kareja, temveč tako tudi njegova namembnost postane nesmiselna.

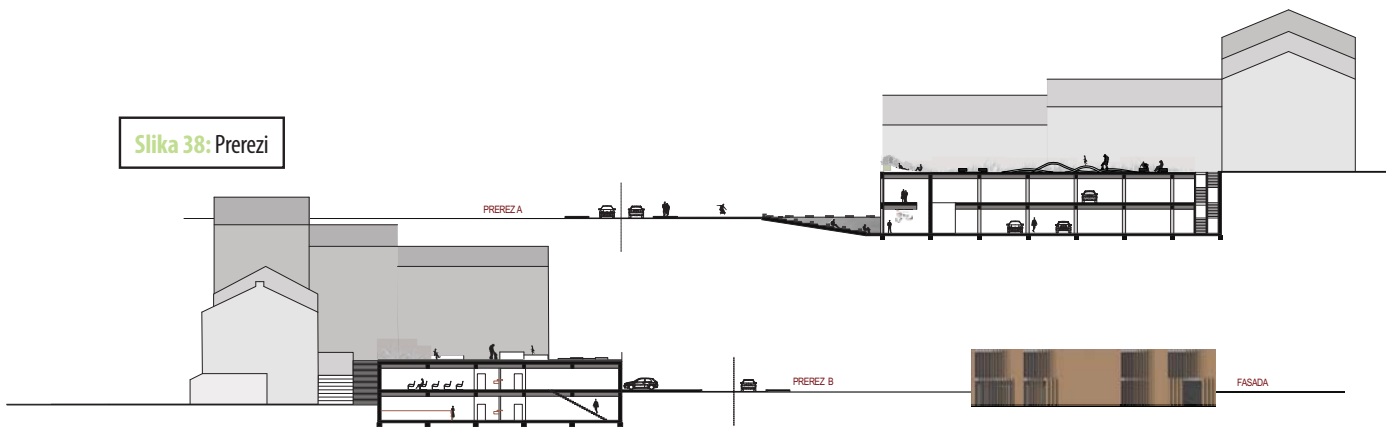
Koncept zasnove temelji na enostavnosti in nevpadljivi formi samega objekta. Volumen ni zgolj postavljen na lokaciji, temveč primer- no izkoristi naklon terena tako, da se vanj zajeda. S tem se oblikujeta dve platformi, ki imata zaradi različnih nivojev tudi različno stopnjo zasebnosti. Višji – težje dostopni del – postane poljavna površina, namenjena stanovanjskemu bloku, medtem ko se na nižjem nivoju odpre večja urbana površina – tvori se trg, vozlišče. Prostor pridobi indentiteto. S podzemnimi garažami se sprosti ves okoliški prostor in celota preprosto zadaha.

Z vgrezanjem forme ima objekt prvi nivo nižji od dostopne ploščadi, s čimer se pritlični prostori (kavarna z galerijo) posredno nekoliko ome- jijo od okolice. Celoten objekt ima ugodno južno osvetlitev.

Slika 39: Shema ureditve prostora

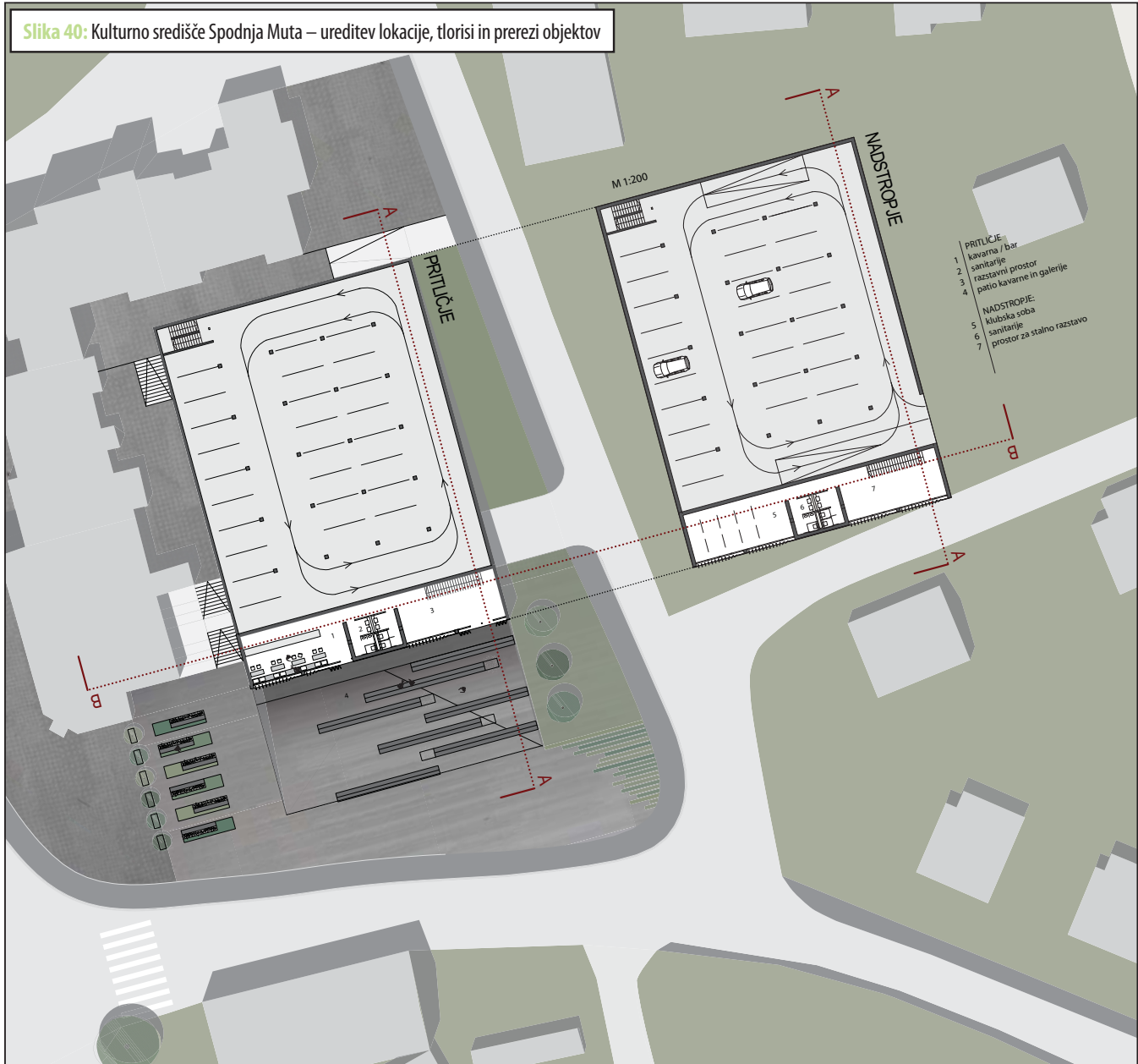
Slika 38: Prerezi

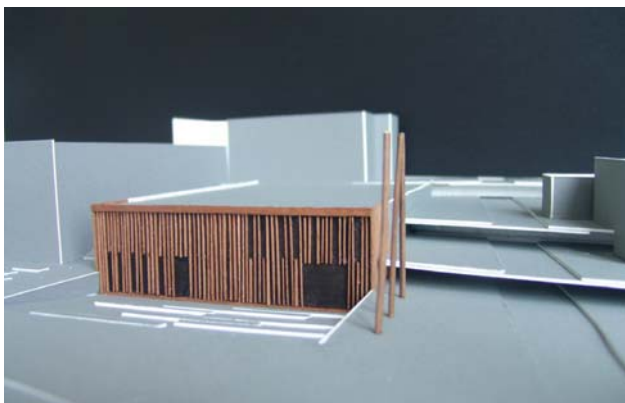
SPODNJA MUTA – KULTURNO SREDIŠČE FA

Slika 40: Kulturno središče Spodnja Muta – ureditev lokacije, tlorisi in prerezi objektov

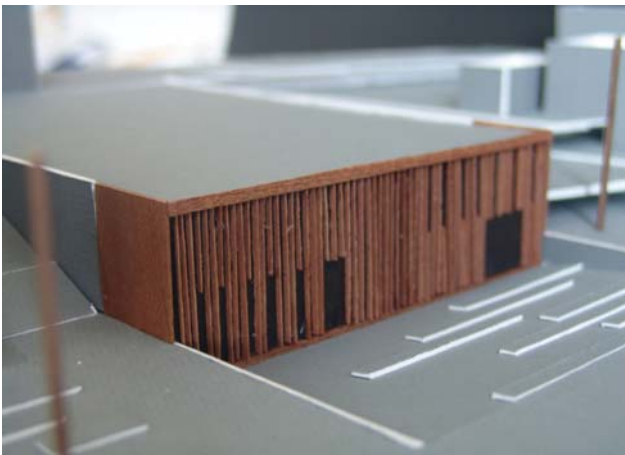
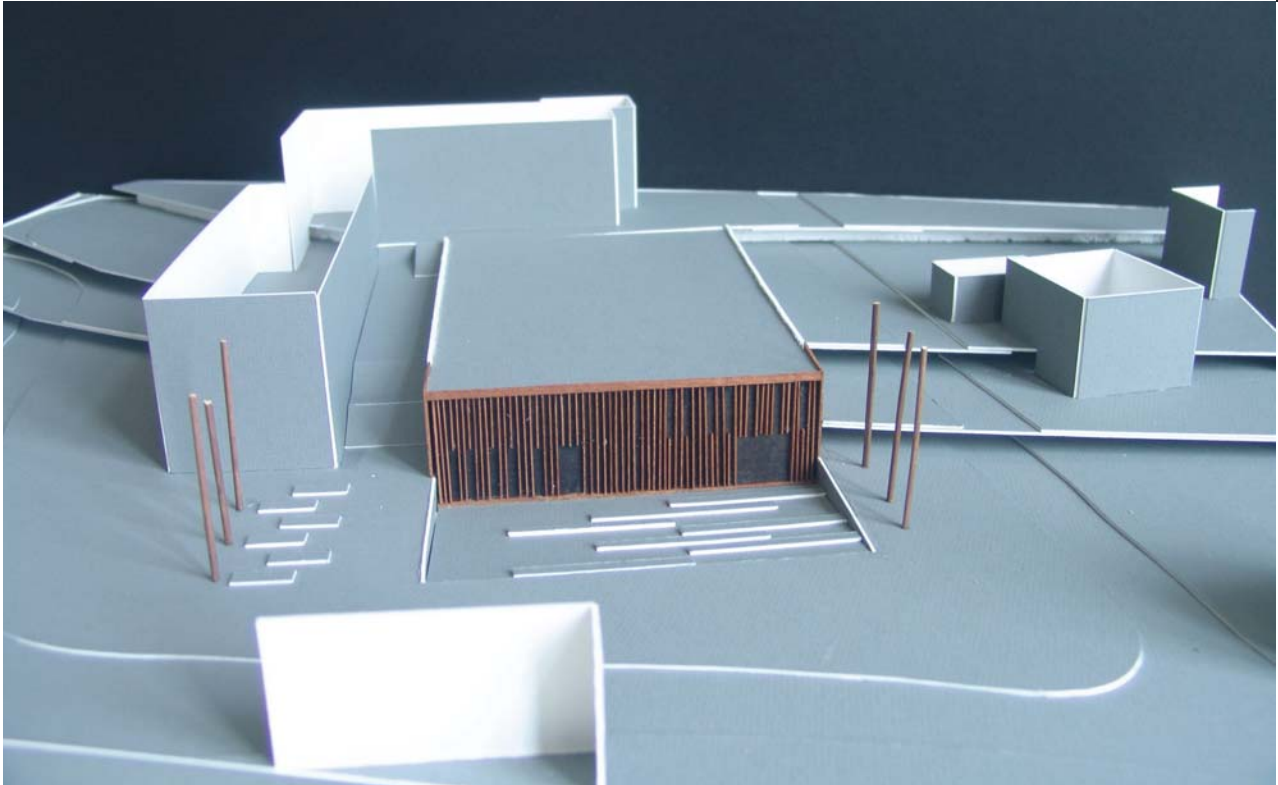

Slika 41: Kulturno središče Spodnja Muta na maketi

SPODNJA MUTA – KULTURNO SREDIŠČE FA

6 SKLEPNE UGOTOVITVE

Urbanistično-planerska delavnica Muta je v okviru številnih delavnic, ki jih izvajamo na različnih fakultetah, članicah Univerze v Ljubljani, predstavljala poseben izziv. Vloga in pomen trških jeder v sistemu poselitve in celotnem prostoru sta namreč dragocena dejavnika za razvoj lokalnega pa tudi nekoliko širšega medobčinskega prostora na posameznem območju. Gre za pomembna urbana središča, ki skrbijo za razvoj in oskrbo svojega podeželskega zaledja.

Tema delavnice je bila ureditev treh trških jeder v občini Muta: Zgornje in Spodnje Mute ter Gortine kot tretjega največjega naselja v občini. Govorimo lahko celo le o dveh naseljih, saj se Zgornja in Spodnja Muta kljub višinski razliki povežeta v funkcionalno povezano celoto.

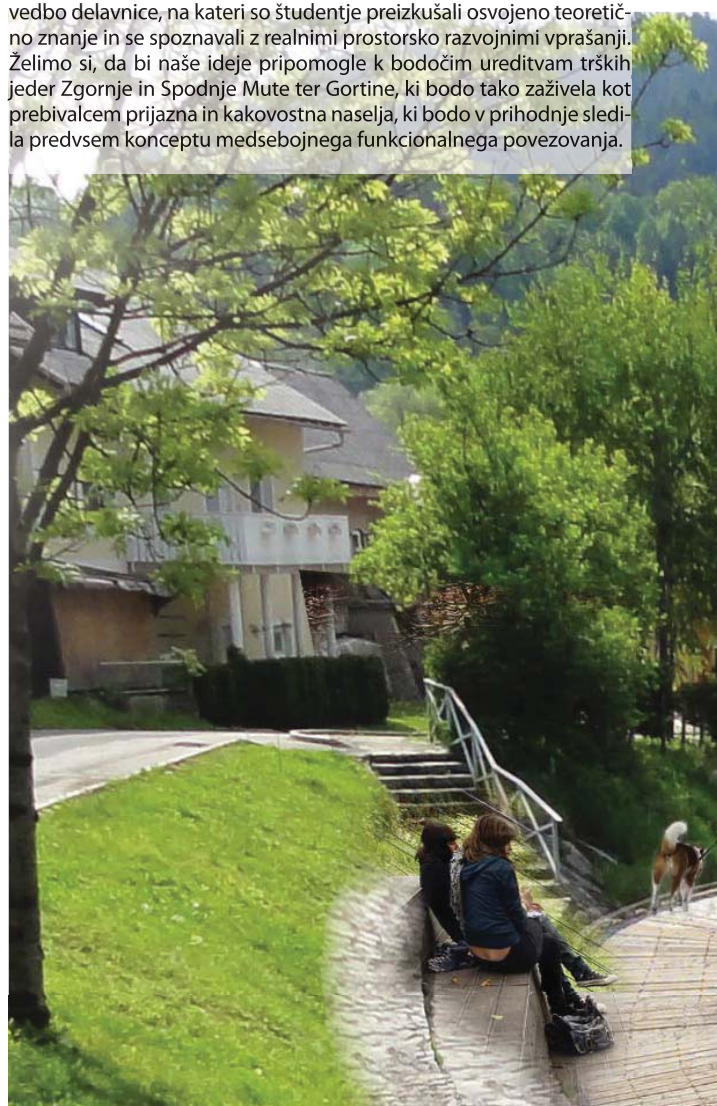
V okviru delavnice smo najprej razvili koncept možnega razvoja in povezovanja vseh treh trških jeder tako, da bi si jedra medsebojno delila funkcije ter jih tudi pospešeno razvijala, pri čemer bi se Gortina razvijala bolj v športno središče, Zgornja Muta kot upravno središče in Spodnja Muta kot kulturno središče in center mladih. Povezanost naselij naj poleg zasnove cestnega omrežja temelji tudi na drugih oblikah prometa, zato smo razmišljali o dograditvi kolesarskega in peš omrežja med Gortino in Muto ter še posebej med Zgornjo in Spodnjo Muto. Predvsem med Zgornjo in Spodnjo Muto smo poti nadgradili in jih razumemo kot vsebinsko, doživljajsko in estetsko vez med naseljem. Preko prometnih ureditev smo se nato postopoma, preko planerskih in urbanističnih rešitev, približali posameznim lokacijam. Največji izziv je predstavljala ureditev Zgornje in Spodnje Mute, ki smo ju s konceptom ureditve središča Zgornje Mute in trga Spodnje Mute povezali v funkcionalno celoto. Koncept smo zgradili na novi urbani osi, ki poteka od sedanje občinske stavbe do cerkve in nato preko sistema peš poti do Spodnje Mute. Koncept smo programsko dopolnili z umestitvijo dejavnosti v centra obeh naselij. Posamezne rešitve se nanašajo na:

- ▶ ureditev območja občinskega središča Zgornje Mute,
- ▶ ureditev območja spominskega parka Zgornje Mute ob cerkvi sv. Marjete,
- ▶ ureditev kulturnega središča Spodnje Mute in
- ▶ preureditev območja med rotundo in Mitnico
- ▶ ureditev trga Gortine.

Vse idejne rešitve izhajajo iz analize obstoječih lokacij in so zasnovane tako, da v svoji izvedbi v največji meri vključujejo lesene materiale.

Za konec se še enkrat zahvaljujemo Občini Muta, da je omogočila iz-

vedbo delavnice, na kateri so študentje preizkušali osvojeno teoretično znanje in se spoznavali z realnimi prostorsko razvojnimi vprašanji. Želimo si, da bi naše ideje pripomogle k bodočim ureditvam trških jeder Zgornje in Spodnje Mute ter Gortine, ki bodo tako zaživele kot prebivalcem prijazna in kakovostna naselja, ki bodo v prihodnje sledila predvsem konceptu medsebojnega funkcionalnega povezovanja.

Slika 42: Vizualizacija

5 STVARNO KAZALO

analiza	6-7, 32-33, 36-38, 46, 51-56, 78	izhodišče	5-6, 9, 16, 19, 24, 26, 46, 48, 50-51, 55, 57, 78
Bistrica	8-9, 13, 29-30, 36, 46, 48, 51, 78	izziv	6, 8, 18-19, 23, 26, 41, 44, 48, 62, 78, 80
bivanje	3, 5, 8, 15-19, 22-23, 44, 50, 57, 66, 78	kmetija	6, 15, 20-21, 32, 37, 52, 57, 78-79
celek	20-22, 78	kmetijsko	8, 10-11, 13, 21, 32, 38, 57, 62, 78
celk	21	kolesarska	22, 29-30, 38, 46, 48, 59-61, 78
celota	10-12, 35, 58-59, 61, 74, 78, 80	kolesarska pot	14, 22, 28-30, 38, 46, 59, 78
center	9, 30, 39-43, 46, 52, 57, 59-61, 66, 78, 80	kolesarske	10, 25-26, 29-30, 35, 56, 78
cerkev	14, 35-36, 39-40, 44, 48, 51-52, 66, 70, 78, 80	kolo	10, 12, 14, 30, 56, 78
cilj	3, 11, 15, 35, 56, 66, 70, 78	koncept	6-7, 9-12, 28-29, 39, 51, 57, 59, 74, 78, 80
človek	10, 20, 23, 50, 66, 70, 78	koroška	15, 17-18, 35, 56, 62, 78
daljinska kolesarska pot	29-30, 38, 46, 59, 78	kovaštvo	3, 46, 52, 62, 78
danost	16, 24, 30, 51	kraj	11, 24-25, 56, 78
dediščina	8, 18, 50-52, 55, 57, 78	krajina	9, 14-17, 20-22, 24, 35, 50, 56, 78
dejavnik	14, 16, 20, 24, 78	kultura	7, 9, 15-19, 21, 23-24, 46, 50, 56, 58, 66, 74-78, 80
dejavnost	7, 9, 11-12, 14, 17-18, 21-24, 26, 29, 36-37, 39, 44, 46-47, 50-52, 55-58, 66, 78, 80	kulturna	8, 14, 16, 20-22, 24-25, 50-51, 55-57, 78
delavnica	1, 5-6, 12, 14-15, 26-27, 50, 55, 57, 78, 80, 82	kvaliteta	16, 18-19, 56-57, 78
dolina	8, 20-21, 36, 55, 66, 70	les	15, 17-18, 22, 46, 62, 66, 78
dostop	14, 22-23, 30, 40, 59, 78	Ljubljana	1, 5, 9, 11-12, 18-19, 22, 24-26, 78, 80, 82, 84
Dravograd	8, 13, 35, 38, 46, 52-53, 56, 60-61, 78	lokacija	7, 14, 16, 23, 26, 30, 38, 50, 52, 56, 58, 66, 69-70, 73-75, 78
drevo	66, 70	lokalno	3, 9-12, 14, 16-18, 23-25, 29-30, 35, 50, 56, 62, 66, 78, 80
drevored	40, 48, 56, 78	maketa	40, 59, 67, 70, 76
družina	15, 66, 70	mesto	8, 10, 13, 16-17, 48, 51, 59, 78
država	11, 17, 21-22, 24, 78	Mitnica	9, 25, 29-30, 36, 39, 41, 46, 52, 59, 78, 80
ekoturizem	23, 25, 78	mladi	3, 10, 35, 52, 59-61, 78, 80
elementi	14, 16-18, 35, 48, 50-52, 55, 57-62, 66, 70, 78	morfologija	7, 32, 37, 52, 57, 78
funkcija	10-11, 13-14, 18, 21-22, 29-30, 50-51, 80	narava	8, 13, 15, 17, 20-21, 23-24, 30, 55-56, 78
Gortina	5-9, 12, 21, 26-35, 37-38, 48, 51-53, 55-58, 78, 80	naravne	8, 10-11, 21, 24, 35, 47, 51, 57, 78
gozd	8, 11, 14, 17, 29-30, 41, 78	naselje	5-16, 18, 24-30, 32-33, 35-38, 40, 48, 50-53, 55-59, 61-62, 78, 80
gradnja	8-12, 15-19, 21, 25, 37, 57, 62, 66, 70, 78	nivo	16, 18, 48, 50, 57, 74, 78
identiteta	10, 13-19, 50, 78	občan	3, 10, 14, 66
igrišče	14, 35, 46, 78	občina	1, 3, 5-10, 12-15, 20-22, 24-28, 30, 35-36, 40, 44, 46, 50-52, 55-57, 59, 62, 66-70, 74, 78, 80, 82, 84
industrija	29, 32, 36, 78		
Inštitut	12, 19, 22, 78		

obdobje	15, 18, 21, 50	promet	5, 7-8, 10-12, 14, 21-23, 26-30, 38-40, 44, 46, 48, 50, 53, 56-58, 60-61, 66, 79-80
objekt	1, 3, 5-82, 84	prostor	3, 5-24, 26, 29-30, 35, 38, 40, 44, 46-47, 50-62, 66, 70, 74, 79-80
oblika	14-18, 20-21, 23, 25-26, 50, 52, 56, 62, 66, 70, 78	prostorsko različne	6, 8-9, 15, 17, 37, 79-80
območje	3, 8-10, 13-17, 20-24, 30, 33, 35, 37, 39, 44, 46-47, 51-53, 55-58, 62, 66, 78, 80	razpršenost	3, 10, 12, 24, 47, 50, 52, 57-58, 79
obseg	8, 20, 30, 59, 78	razvoj	8-9, 16, 29, 52, 79
obstoječe	9-12, 18, 26, 30, 44, 46, 50-51, 55-58, 78, 80	regija	3, 5-17, 19, 21, 23-24, 26-29, 37, 39, 46, 50-53, 55-57, 66, 70, 79-80
okolica	8, 14, 30, 48, 56, 62, 74, 78	regionalno	17-18, 24, 30, 79
okolje	3, 8-10, 12, 14-18, 23-24, 29-30, 35, 50-52, 55-58, 78	rekreacija	14-15, 17, 21, 29, 32, 38, 46, 58, 79
omrežje	9, 14, 35, 56, 58, 78, 80	rešitev	17, 37, 48, 50, 55-56, 59-61, 79
pametna	6, 10-12	rotunda	5, 10, 12, 15, 17, 26-27, 46, 57, 79-80
park	7, 29, 35, 44, 47-48, 66, 70-71, 73, 78-79	sakralno	36, 41, 46, 52, 55, 59, 79
parkirišče	12, 14, 38, 44, 46, 74, 78	samotna kmetija	66, 70, 79
paviljon	59-60, 66, 70, 79	širitev	6, 20-21, 32, 57, 79
pešpot	10, 35, 48, 58, 60-61, 79	sistem	9, 37, 51, 66, 79
plato	40, 44, 47-48, 79	skupnost	7, 13-14, 17, 21-22, 29, 55-59, 79
podeželje	6, 10, 13-17, 19-20, 22-23, 25, 55, 79	Slovenija	3, 10-14, 23, 35, 79
pogled	11, 16, 18, 24, 36, 40, 44, 60-61, 66, 70, 79	sodobno	8, 13, 15-17, 19-20, 22, 24-25, 30, 62, 79
pogoj	8-9, 13-15, 18, 20-22, 48, 50, 57, 62, 79	Spodnja Muta	3, 7, 14-15, 17-18, 24, 50-52, 57, 62, 66, 70, 79
poseg	3, 9, 12, 16-17, 30, 50-51, 58, 79	Spominski park	5-8, 10, 12, 26-27, 29-30, 35-41, 45-48, 51-53, 55-58, 60-61, 74-77, 79-80
poselitev	3, 8-9, 13, 15-16, 19-21, 29, 50, 79-80	središče	7, 66, 70-71, 73, 79
poslopje	15, 57	stanje	7-8, 10, 13-14, 21-22, 24, 33, 35, 46, 50, 52, 59, 66-67, 69, 74-77, 79-80
postaja	3, 8, 12-14, 16, 18, 59-60, 62, 79	stanovanje	6-7, 23, 32-33, 36-37, 46, 51, 53, 55
potrebe	3, 15, 17, 23-24, 35, 44, 66, 79	stavba	10, 15, 18, 66, 70, 79
povezanost	12, 22, 35, 55, 79-80	strategija	40, 44, 51, 68, 79-80
povezava	9, 16, 26-27, 29-30, 35, 39, 46, 48, 53, 55, 58, 60-61, 66, 70, 79	struktura	10, 24-25, 56, 79
površina	3, 5, 7-13, 16, 20-21, 24, 26-27, 29-30, 33, 35, 37-38, 40, 44, 46-47, 54-57, 59-62, 74, 79	temelj	9, 16, 18, 21, 24, 26, 50-53, 55-58, 62, 79
prebivalec	10, 14, 17, 23, 48	teren	11, 15, 24, 56, 74, 80
prenova	9-14, 40, 50, 57, 79	tloris	17, 20, 26-27, 47, 57, 59, 61, 74, 79
prikaz	21-22, 34, 59, 67, 79		13, 63, 66, 69, 73, 75, 79
priložnost	3, 6, 13, 18-19, 23, 25, 56, 62, 79		
problem	19, 24, 27, 53, 55, 62, 79		

tradicija	14, 16-18, 23, 50, 52, 56, 62, 79
trajnost	10, 12, 14, 17, 23-25, 79
tranzit	13-14, 38, 79
trg	3, 5-10, 12-14, 26-27, 29, 35, 39-41, 44-47, 50-53, 57, 66, 74, 79-80
turistično	9, 23-25, 50, 55, 79
turizem	6, 9, 13-14, 17-18, 21-25, 29-30, 37, 50, 55-56, 58-59, 79
urbano	3, 8, 10-14, 16-18, 21, 23, 48, 50, 52, 57-60, 66, 70, 74, 79-80
ureditev	5-6, 9-12, 14, 16, 18, 25-27, 29-30, 32, 34-35, 40-41, 43-48, 50, 55-57, 59-62, 66, 69-70, 73-75, 79-80
urejanje	5-6, 10, 12, 15-17, 26, 32, 36, 51, 79
varnost	9, 30, 59-60, 62, 79
varstvo	8-9, 12, 18, 79
vizija	3, 9, 16, 56, 79
vsebina	10, 13, 47, 50-51
vzorec	15-16, 18, 20-21, 52, 57-58, 79
zasnova	6, 12, 18, 28, 30-31, 34-35, 39-41, 43-49, 57-58, 63, 66, 74, 79-80
zasnovo	20, 29, 44, 46, 48, 56, 79
zelene	10-13, 19, 24, 29, 33, 35, 37-38, 40, 55-56, 66, 70, 79
zemljišče	9-12, 16-17, 20-21, 24, 62, 79
zgodovina	8, 10, 21-22, 46, 79
Zgornja Muta	5-8, 10, 12, 26-27, 29-30, 35-43, 45, 48, 51-53, 55-58, 60-62, 66-67, 69-71, 73, 79-80
značaj	20, 40, 59-60, 79
znotraj	9, 14, 35, 38, 53, 55, 58, 62, 74, 79

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za arhitekturo*

Občina Muta

Univerza v Ljubljani
Fakulteta *za gradbeništvo in geodezijo*

Strokovna monografija, prva izdaja
Občina Muta v sodelovanju s
Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo in
Fakulteto za arhitekturo Univerze v Ljubljani

Ljubljana, september 2012

Naslov dela: URBANISTIČNO-PLANERSKA DELAVNICA MUTA 2011/2012

Urednica: Mojca Foški

Oblikovanje in naslovnica: Gašper Mrak, Mojca Foški

Lektoriranje: Mojca Vilfan

Tisk: Trajanus d.o.o.

Naklada: 300 izvodov

Založila: Občina Muta

Muta, september 2012

Monografija je dostopna na spletni strani:

<https://druga.fgg.uni-lj.si/>

URBANISTIČNO-PLANERSKA DELAVNICA

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

711.4(497.4Muta)«2011/2012»(082)

URBANISTIČNO-planerska delavnica (2011-2012; Muta)
Urbanistično-planerska delavnica Muta 2011/2012 / [urednica Mojca
Foški]. - Muta : Občina, 2012

ISBN 978-961-269-788-4

1. Foški, Mojca
263154688

Občina Muta v sodelovanju s
Fakulteto za gradbeništvo in geodezijo in
Fakulteto za arhitekturo Univerze v Ljubljani

